

NÄR HORISONTER MÖTS

VISIONER I NORR - GÄLLIVARE

2024/11/21

MARELD AB

Martin Allik
martin@mareldarkitektur.se
0725 34 33 16

Lo:Le landskap AS

Mari Bergset
mari@lolelandskap.no
+47 415 06 783

Ramona Salo Myrseth

Ramona Irene Myrseth
ramona_irene91@hotmail.com
+47 934 21 350

Universitetet i Tromsø

Mari Bergset & Kari Anne Bråthen
mari@lolelandskap.no
+47 415 06 783

RISE Research Institute of Sweden

Heiti Ernits
heiti.ernits@ri.se
0707 98 76 20

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3	PLATSEN	28
SAMMANFATTNING	4	OM PLATSEN	29
SUMMARY	5	RUMSLIG ANALYS SOMMARSÄSONG	31
BAKGRUND	6	RUMSLIG ANALYS VINTERSÄSONG	32
UPPDRAGET	7	VEGETATION LÄNGST MED ÄLVSTRÅKET	33
ÄLVRUMMET VID VASSARÄLVEN	8	INTERMEZZO	35
TEAMET	9	ATT MÖTA UTMANINGAR	36
POINT OF DEPARTURE	10	FÖRSLAG	38
KONSTNÄRLIG UTGÅNGSPUNKT	11	SKAPA PLATS TILLSAMMANS	39
ANALYS	12	TIDSLINJE WORKSHOPS 2025	41
LANDSKAP OCH NATUR	14	ILLUSTRATIONSPLAN 2025	42
VASSARAÄLVEN	15	BUDGET	43
DEN VIKTIGA KONTINUITETEN	16	WORKSHOP SNÖSKAPA	44
FRAGMENTERING AV LANDSKAPET	17	WORKSHOP NATURSKAPA	48
TIDIG HISTORIA	18	WORKSHOP BYGGSKAPA	52
RENBETE OCH SAMEBYAR	20	WORKSHOP GEMENSKAPA	55
ETT GRUVSAMHÄLLE	22	SKÖTSEL OCH FÖRVALTNING	60
KREOLISERING SOM STRATEGI	23	FÖRSLAG 2025 TILL 2035	61
SAMERNA I GÄLLIVARE DÅTID, NUTID OCH FRAMTID	24	ILLUSTRATIONSPLAN 2027	62
CYKLISK VS LINJÄR SYN PÅ NATUREN	25	ILLUSTRATIONSPLAN 2035	63
ÅRSTIDSVARIATION I ARKTIS	27	ÄLVRUMMET VISIONSPLAN 2035	64
		ÄLVRUMMET VINTERTID VISIONSPLAN 2035	65
		AVSLUT	66

SAMMANFATTNING

Inom utlysningen Visioner i Norr steg 2 har teamet *När horisonter möts* fått uppdraget att utveckla Älvrummet i Gällivare. I spåren av den gröna omställningen pågår en av historiens största industri- och samhällsomvandlingar i norra Sverige, vilket kommer att lämna ett stort avtryck på både samhällen och landskap.

Projektområdet Älvrummet är synligt från E45:an och annonserar Gällivare. Det ligger bara ett stenkast från centrum, där den populära Kulturstigen löper längs älven. Platsen utgör en viktig länk mellan tätorten Gällivare och berget Dundret, både geografiskt och upplevelsemässigt.

Vår utgångspunkt är landskapet i sin helhet, med alla dess historiska, kulturella och ekologiska lager. Under arbetets gång har vi fått mycket värdefull input, framför allt från lokala källor. Vi har mötts med nyfikenhet, intresse, försiktighet och skepsis – alla lika viktiga för vår förståelse av platsen och samhället. Genom flera platsbesök, samtal, undersökningar i databaser och arkiv, inventeringar på plats samt studier av lokaltidningar och litteratur har vi byggt en bred bild av Gällivare och Älvrummet. Denna bild innefattar bland annat platsens tidiga historia, industriutveckling, naturtyper och nyckelarter, samarbete mellan kommunala förvaltningar, kulturliv och framtidsprognoser. Det är en komplex berättelse där många intressen kolliderar, där dåtid möter framtid.

Att flytta är en del av Gällivares DNA. Att flytta det materiella kräver tid och resurser men är fullt genomförbart. Det immateriella kittet går dock inte att flytta – det måste återskapas och återuppbyggas, och detta kräver en medveten och långsiktig strategi.

Vi vill genom en platsskapande process, där Gällivareborna bjuds in att delta, utveckla Älvrummet genom workshops som kopplar till kultur, kreativitet och natur. I workshoparna kommer prototyper att byggas där historiska utmaningar hanteras och framtida behov för Gällivare utforskas. Workshoparna riktar sig till olika grupper i befolkningen, och just detta är en viktig del – att koppla ihop människor som idag inte har många beröringspunkter. Genom möten och gemensamt skapande kan gränser mellan grupper överskridas och kulturella utbyten stärkas. I mindre samhällen innebär möten mellan människor mycket och leder till att 1+1 blir mer än 2.

Målet med processen 2025 är att tillsammans med lokalsamhället skapa en fysisk plats för kulturyttringar och möten. Det materiella resultatet ska vara en inbjudan till ytterligare materiella och immateriella processer i rummet under de kommande åren. Under workshoparna får människor en röst i utvecklingen av platsen och samhället. De blir en del av en lärandeprocess där alla har något att bidra med, samt en kreativ skapandeprocess där deltagarnas insatser speglas i resultatet. En process startas 2025 som sedan kan fortsätta i Älvrummet och överföras och skalas upp i hela kommunen. Förslaget har också potential att upprepas i andra samhällen i norra Skandinavien.

Vårt projekt omfattar arbetet under 2025, men vi har en vision för hur processen kan fortsätta fram till 2035. De upptäckter vi gör under vårt arbete kan bidra till att hitta nya sätt att använda Älvrummet och fungera som en pilot för en flerårig process där mer permanenta behov för Gällivare utforskas.

Vår långsiktiga vision är att Älvrummet utvecklas till ett område där lokal kulturhistoria, berättelser, natur och skapande lyfts fram och sprids vidare till andra delar av Gällivare och Norrbotten.

SUMMARY

Within the call Visions in the North step 2, the team When horizons meet has been awarded the assignment Älvrummet in Gällivare. In connection with the green transition, one of the largest industrial and social transformations in history is underway in northern Sweden. It will have a major impact on both communities and landscapes.

The project area is visible and announces Gällivare from the E45 highway, is located a stone's throw from the urban center, and by the popular Kulturstigen. The site is both geographically and visually an important link between the mountain Dundret and the urban core.

Our starting point is a holistic view on the landscape, with all its historical, cultural and ecological layers and processes. We have received a lot of input from a variety of sources. We have been met with curiosity, interest, caution and skepticism - all equally valuable in telling the story of the place and the community. Through several site visits, numerous conversations, research in databases and archives, on-site inventories, studies of local newspapers and literature, we have created a broad picture of Gällivare's early history, industrial development, habitats and key species, cooperation among municipal administrations, cultural life, future predictions, among other things. It is a complex story where many interests collide, where past meets future.

To move is part of Gällivare's DNA. Moving the tangible requires time and money but is entirely feasible. But the intangible cannot be moved in a similar manner, it needs to be recreated, rebuilt and this requires a long-term strategy.

We want to develop Älvrummet through a place-making process, where Gällivare residents are invited to participate at workshops that link to culture, creativity and nature. At these workshops, prototypes will be built where historical challenges are addressed and future needs explored. A process will be initiated in 2025 that can then be transferred and scaled up both in Älvrummet and throughout the municipality. The proposal also has the potential to be replicated in other communities in northern Scandinavia. Our project covers 2025, but we have a vision of how the process would continue all the way to 2035. The discoveries we make can help find new ways to use Älvrummet and be a pilot in a multi-year process to explore what other needs exist in Gällivare.

The workshop is aimed at different groups in the population and that is exactly what is important - connect people a little beyond their daily roles and invite to meetings that can then extend beyond this process. In smaller communities, meetings between people mean a lot and lead to 1+1 becoming more than 2.

The aim of the process in 2025 is to create a tangible outcome that is clear enough to remain as an invitation to further intangible processes in the area in the following years. These workshops can give people a voice.

Our vision is that in the long run Älvrummet has developed into a place where local cultural history, stories, nature and creation are highlighted and spread to other parts of Gällivare and Norrbotten.

MARELD

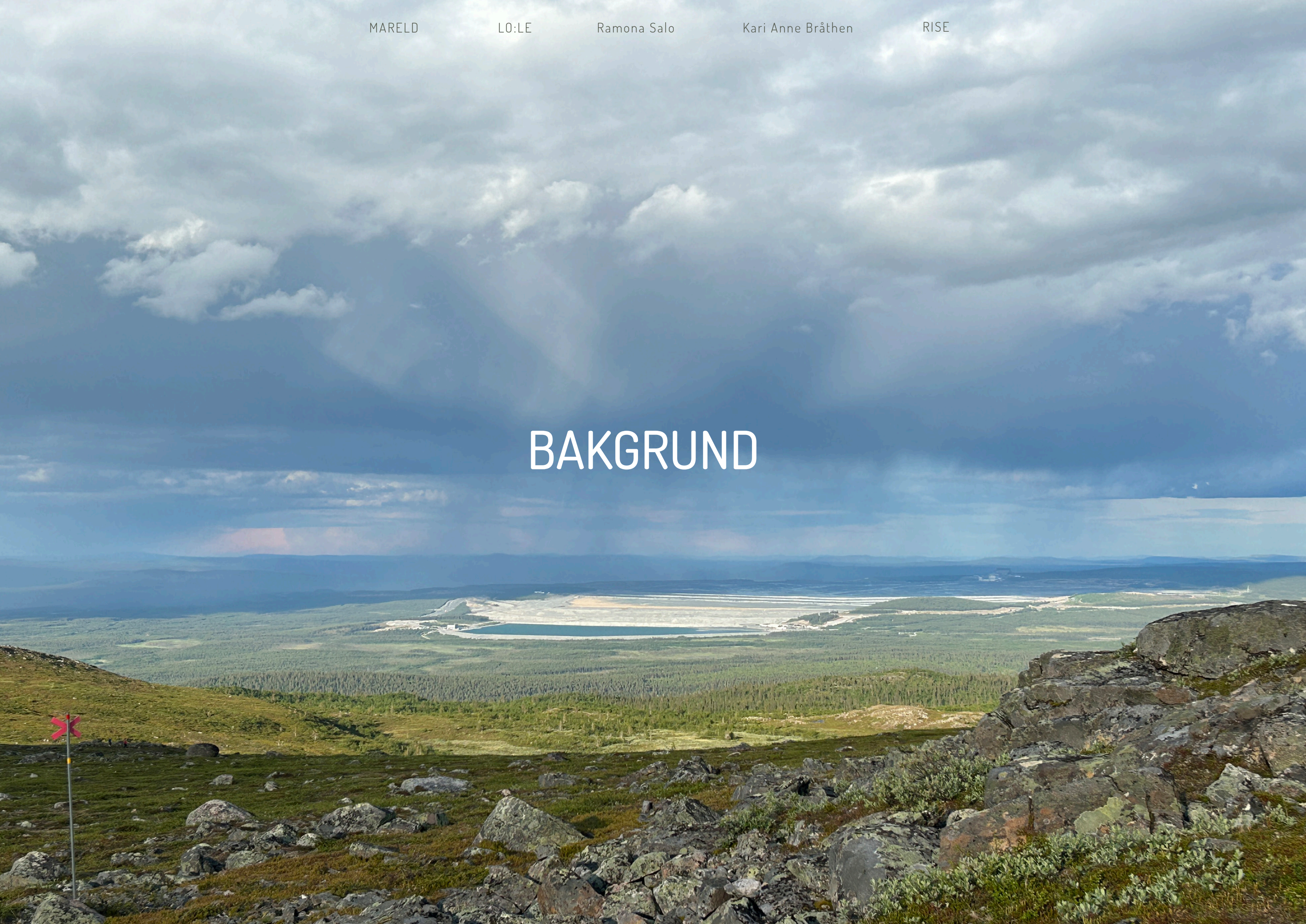
LO:LE

Ramona Salo

Kari Anne Bråthen

RISE

BAKGRUND

UPPDRAGET

Denna presentation har tagits fram som en del av utlysningen Visioner Norr steg 2, med målet att stödja kommuner i Norrbotten och Västerbotten samt stärka omställningskraften i frågor om långsiktigt hållbara och goda livsmiljöer. Genom att skapa förutsättningar för nytänkande och innovativa lösningar ger Visioner i Norr de deltagande kommunerna möjlighet att gå från ord till handling. Projektet ska svara på frågan: Hur kan vi skapa och förvalta långsiktigt goda livsmiljöer som är resurseffektiva, klimatsmarta och vackra? Vårt team fokuserar på utvecklandet av Älvrummet i Gällivare.

Enligt utlysningen är uppdraget att titta på bland annat följande: Hur kan Älvrummet med alla dessa befintliga värden stärkas för att bidra till hela Gällivares livsmiljö? Hur kan den framtagna och beslutade utvecklingsplanen för området omsättas till realistiska kvaliteter som är möjliga att genomföra? Vilka delar bör omprövas och vilka bör få leva vidare i kommunens fysiska planering? Hur kan gestaltning av platser och landskap skapa förutsättningar för att stärka utvecklingen av kvalitativa och hållbara boendemiljöer? För att kunna besvara dessa frågor behövs en bred tvärdisciplinär analys.

Detta arbete är ett resultat av tät samarbete mellan flera olika personer. Detta innebär även en blandning av stilar i text som vi inte har "slipat" bort. Vi får vara olika.

ÄLVRUMMET VID VASSARÄLVEN

Gällivare kommun har beskrivit projektområdet Älvrummet enligt följande. Vassarälven rinner genom Gällivare och har ett rekreativt årum i nära koppling till centrum. Älvrummet ligger vackert beläget mellan Gällivare centrum och andra sidan och har både slottet Fjällnäs och fjället Dundret som fond. Ett rekreationsstråk sträcker sig längs med Vassara älvens norra sida. Stråket som idag både nyttjas för promenader och skidåkning har både ett hälso- och kulturtema. Stråket är i direkt kontakt med några av Gällivares äldsta och viktigaste kulturmiljöer så som Ettöreskyrkan, Lapphärbarget, Prästgården och Hembygdsområdet. Älvrummets rekreations- och kulturstråket behöver dock stärkas och tillgängliggöras för hela Gällivare. Älven kan idag både vara en barriär och ett kommunikationsstråk beroende på årstid. På södra sidan av stråket finns planer på ny husbebyggelse. Detta projekt behandlar därför framför allt norra sidan av ån.

Gällivare kommun har ett antal odlingslotter fint beläget längs strandpromenaden i Älvrummet. Dessa hyrs ut till privatpersoner och möjliggör stadsnära odling av egna grönsaker och blommor.

Älvrummet har i dagsläget ingen tydlig struktur bortsett från rekreationsstråket på norra sidan. Det finns god potential i en utveckling av platsen för att knyta samman Gällivare centrum med tätortens södra delar. Andra sidan, Repsivaara och Dundret. Älvrummet är den saknade länken för både mobilitet så som den visuella kopplingen mellan centrum och Dundret. Vid en vidareutveckling av området är även en västlig del att ta tillvara och förädla befintliga odlingslotter, ta tillvara på platsens värde intill älven och vattnet, tillskapa fler mötesplatser och tillåta konst och kultur ta mer plats i landskapet.

Platsen vid brofästet längs med väg E45/Parkgatan är en viktig plats. Platsen utgör ett viktigt entrémotiv och knutpunkt i rekreationsstråket mellan hembygdsområdet/campingen och projektområdet.

TEAMET

- **Lo:Le & UiT Norges arktiske universitet / Mari Bergset tillsammans med Beata Willman och Julie Haukland Karlsen.** Mari Bergset är landskapsarkitekt med erfarenhet från platsutveckling och landskapsarkitektur i arktiskt klimat samt flerårig undervisning inom akademien.
- **RISE / Heiti Ernits** - forskare, fil. Doktor, med mångårig erfarenhet från tvärsektoriella innovationsprojekt och stadsomvandling.
- **Ramona Salo Myrseth** - samisk konstnär, designer och berättare.
- **MARELD / Martin Allik tillsammans med Laura-Kristine Bergman och Åsa Setterby Modéus.** Martin Allik är landskapsarkitekt med mångårig erfarenhet från platsskapande- och byggande processer.
- **UiT Norges arktiske universitet / Kari Anne Bråthen** - ekolog med inriktning gränsöverskridande forskning mellan ekologi och landskapsarkitektur.

Arbetet har utförts i dialog med kommunala förvaltningar i Gällivare. Följande personer har varit med i diskussioner:

Sofie Rynbäck - Plansamordnare, Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen

Johan Eriksson-Buhr - Stadsarkitekt

Pia Sundvall - Fritidsutvecklare & skogsförvaltare, Fritidsavdelningen

Björn Pettersson - Museiintendent, Kulturförvaltning

Alexander Kult - Särskild samordnare, Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen

POINT OF DEPARTURE

Alla blickar har riktats mot Norrland och återindustrialiseringen för tillverkning med låg klimatpåverkan. Den gröna omställningstakten skyndas på för att nationella och internationella klimatmål ska uppnås i tid. Det planeras över 50 000 nya arbeten med en potentiell befolkningsökning på cirka 100 000 med investeringar på över 1100 miljarder kronor. De stora investeringarna är viktiga för den framtida utvecklingen i Norrland men har också en stor påverkan på lokala samhällen, livsmiljöer och platser där det planeras nya industrier. Vi kan idag se stora brister med det som har byggts under senare tid, där man inte har tagit hänsyn till grundläggande hållbarhetsaspekter i flera dimensioner.

Några stora brister som vi kan se är:

- hur resurser används;
- att bostadsområden byggs med "miljonprograms-problematiken" (segregation och icke attraktivt arkitektoniskt arv);
- att det skapas Fly-in Fly-out samhällen (negativ social- och klimatpåverkan);
- tillgängligheten till de befintliga tätortsnära natur- och rekreationsområden minskar;
- finns få kvalitativa grönområden (parker) inom tätorter;
- det finns risk för att det skapas lokala samhällen med överskott av män (redan idag lämnar 25% av de unga kvinnorna 18-23 år Gällivare);
- samhällen med tillfällig eller långpendlande arbetskraft byggs upp;
- förståelsen för vad förlust av natur innebär vid industriexploatering, och att det är ekologiska såväl sociala värden som går förlorade;
- synen på naturen som enbart möjliggörare för rekreation, friluftsliv, jakt och fiske.

Detta leder till att på sikt Norrlands attraktivitet minskar, samtidigt som många kommuner befinner sig i en situation där det är mycket svårt att få rätt kompetens. Många av de betydelsefulla aktörerna har en egen agenda; industrins aktörer vill etablera produktion, EU och Sveriges politiker vill uppnå energi- och klimatmål samt kommunerna vill säkra framtida skattepengar.

Vad är berättelsen om Gällivare - är det bara gruvor och naturen? Enligt befintligt underlag behövs ca 7200 nya arbetstillfällen i Gällivare inom ett decennium. En markant ökning från dagens ca 11 000 som bor i Gällivare tätort. Var och hur möts de? Hur skapas en känsla av samhörighet och tillhörighet? Hur kommer de nya invånare förhålla sig till den befintliga bilden? Hur kommer den bilden förändras genom industrialiseringen i ännu högre grad? Kan vi påverka berättelsen och finns det mer som kan och ska lyftas?

Den ekonomiska tillväxten i Norrland bygger på naturen dvs råvaror, men i slutändan är naturen en viktig anledning många har flyttat dit och vill bo kvar. Hur stor industriell tillväxt kan tillåtas innan attraktionskraften minskar avsevärt? Det tar generationer att läka sår i både samhällen och landskapet som industrier lämnar efter sig.

Naturen i norr har ett stort värde som inte så tydligt uppskattas inför industriutvecklingen och utvecklingstakten. Varsamhet i process och förslag är viktigt i projekt. Hänsyn måste tas till det arktiska klimatet med utmanande vinterförhållanden, samtidigt som de korta somrarna är extra viktiga att fira.

Både i Gällivare och projektområdet Älvrummet möter flera gränser. Gränsen mellan vatten och land, mellan naturen och det byggda, mellan samebyarna, mellan lokalbefolkningen och de nyinflyttade, mellan det temporära och det permanenta, mellan det nomadiska och det statiska. Inom naturvetenskapen är det välkänt att gränsen mellan biotoper ofta är en plats med förhöjd potential och ökad artrikedom, vattendrag och strandlinjer är tydliga spridningskorridorer. I överförd mening till våra samhällen, kan gränserna på samma vis vara platser med särskilda kvaliteter, där mycket kan hända. Älvrummet i Gällivare har precis sådana gränser som skulle kunna vara en plats som alstrar möten, som visar upp och tillgängliggör, som är pedagogisk, socialt inbjudande och biologiskt aktiv. För att motverka de utmaningar som grön omställning ställer på lokala samhällen krävs ett holistiskt landskapsperspektiv.

KONSTNÄRLIG UTGÅNGSPUNKT

VISIONER FÖR KONSTNÄRLIGA PERSPEKTIV

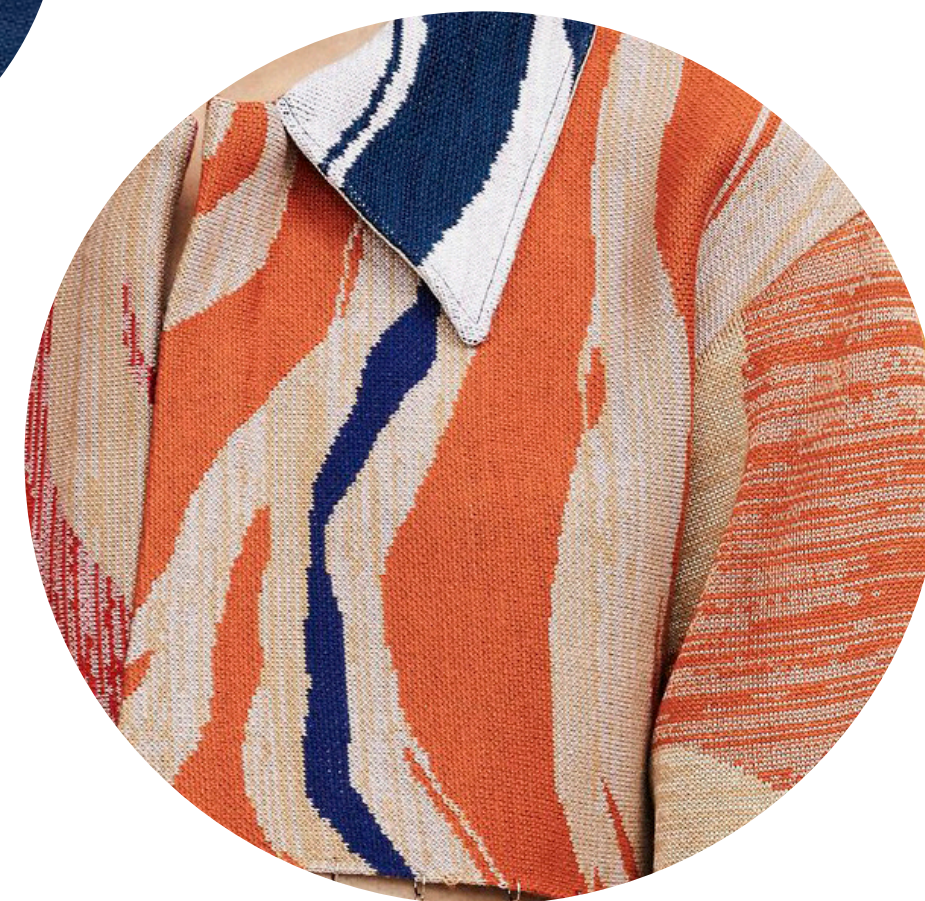
Konsten säger oss något om vilka vi är, både som individer och som samhälle. Konst och natur är ofta nära sammankopplade, och har bland annat det gemensamt att vi som människor kan hitta nya utrymmen för reflektion, förståelse och helande, när vi upplever konst eller natur.

Älvrummet är redan idag välbesökt tack vare Kulturstigen. Att vidareutveckla och höja området position som plats för rekreation, men också ett område där en kan att vara bland konst och kultur kommer att göra Älvrummet mer attraktivt för fler och samtidigt skapa positiva ringar på vattnet utanför området.

Älvrummet kan fungera som ett område som möjliggör en rad aktiviteter som stärker en enhet, uppmuntrar till möten, kulturella och konstnärliga upplevelser, kunskapsdelning, firande och bevarande av kulturarvet, medvetenhet om ekologisk mångfald, kreativitet och rekreation i naturen. Älvrummet kan bli en kontrast mot industrier i Gällivare.

KONSTNÄRLIG UTGÅNGSPUNKT OCH INSPIRATION

Gällivare består av flöden. Ett område i rörelse, både under och ovan jord. Allt och alla ska samexistera i ett slags centrum för näringsliv och utveckling, men Gällivare består också av nationalparker, fjäll, myrmarker och vacker natur. Dock finns allt mindre orörd natur kvar även om nya naturreservat bildas. Området finns på världsarvslistan, men vilket arv finns och vilket arv ska finnas kvar? Det samiska är integrerat i natur och ortnamn, personliga och kulturella minnen, men det är ett närvaro som hotas att sköljas bort. Vad innebär denna nya framtid för Gällivares invånare? Vassaraälven, eller Vahtjirjåkka, har haft många funktioner genom åren. Här har renar vandrat, timmer har flyttats. Strömmar av människor har kommit och gått. Jobb lockar människor och i gruvans underjordiska tunnlar lever människor sina yrkesliv. Mineraler som ger ekonomisk framtid. Men hur räknar man ut vad som är värdefullt? Lulesamtenbroderier i organiska former glittrar fortfarande i solen. Såsom mineraler från marken. Mark som ska delas, framtiden ska levas tillsammans. Horisonter att möta. Vilka är vi imorgon? Vi kan se fotsår på marken, från det som har varit och det som kommer att bli.

Bilder ovan är från Ramona Salos textilkonst och designprojekt.

MARELD

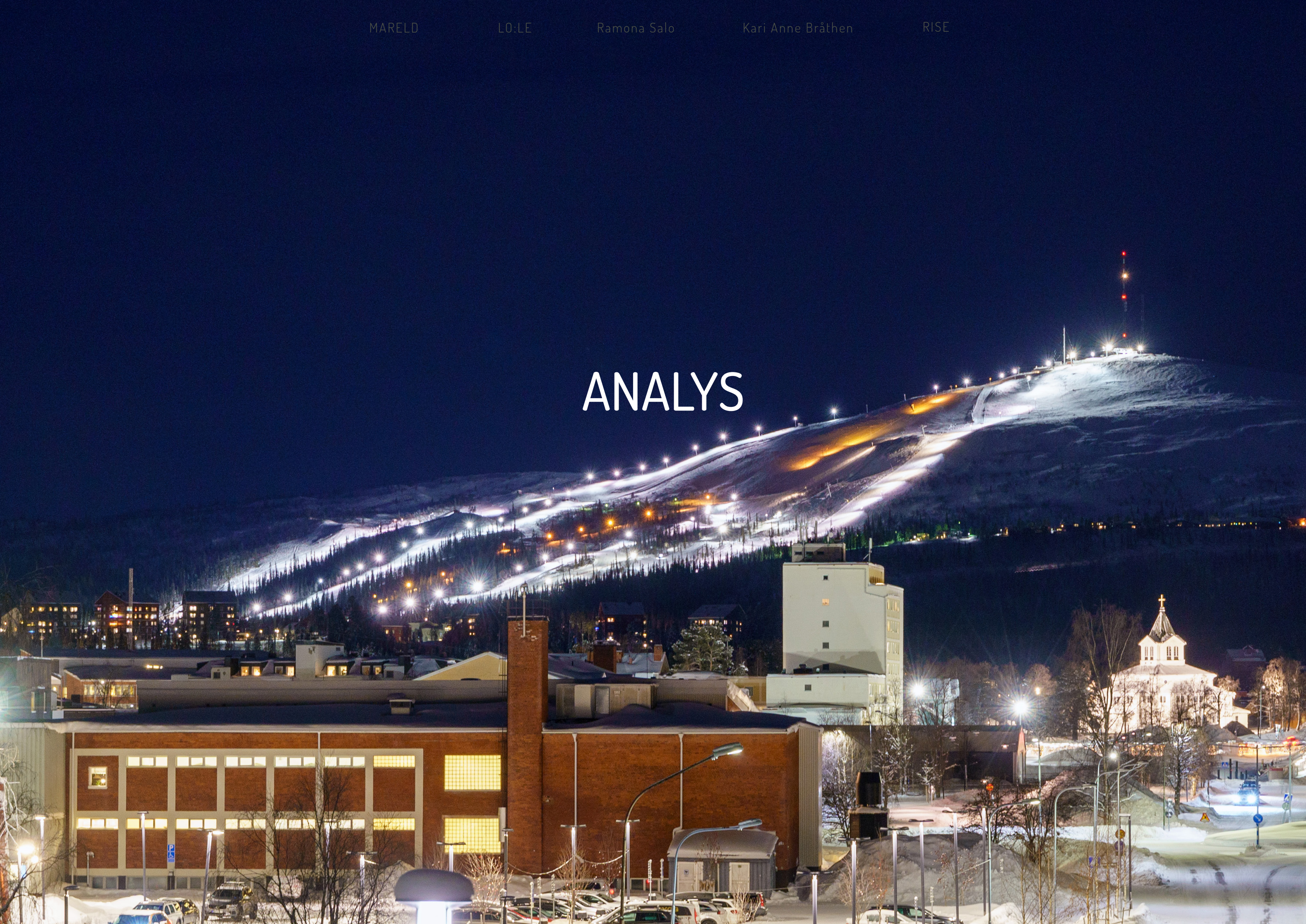
LO:LE

Ramona Salo

Kari Anne Bråthen

RISE

ANALYS

INTRO

Utgångspunkten i vår analys är våra kompetenser: ekologi, konst, samhällsvetenskap och landskapsarkitektur. Flera teman och frågeställningar har vuxit fram under arbetet. Dessa är tätt sammanvävda emellan varandra både i då-, nu- och framtid.

Konst, kultur och kulturhistoria berörs i den historiska utvecklingen av Gällivare, sameer, kulturliv, framväxten av gruvsamhället med mera. Landskapsarkitektur och ekologi ingår i befintliga värdefulla grönområden och värdefull skog, men även landskapets fragmentering. Den sistnämnda har en stark koppling till industrietableringar och även frågor om markägare. Teman som rennäring, samebyar och arbetskraftsinflyttning ingår under flera rubriker.

LANDSKAP OCH NATUR

Gällivare kommun har omväxlande arktisk landskap. Karaktäriserade för regionen är ett kuperat landskap som genomkorsas av flera större vattensystem. Våtmarker förekommer både som mindre inslag och som stora myr-mosaik områden. Skogen är barrskogsdominerad med varierat inslag av björk, asp, al och sälg.¹

Gällivare får hjälp av naturvårdsmyndigheterna att ta hand om en del natur, men det betyder inte att det bara är denna natur som är värdefull. Kartan nedan visar också att dessa områden inte ligger i tätortens omedelbara närhet. **All natur producerar ekosystemtjänster** och bevarandet av alla naturliga system kommer att bidra till bevarandet av arter.

Enligt Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har hela 86 % av skogsmark i Norrbottens län bedömts vara ett sammanhängande naturområde som av har en stor betydelse för fauna och flora och/eller för en prioriterad naturtyp. Men **bara 3 % av skogsmark är strikt skyddad**.

I regionens västra delar finns en fortsättning på de stora sammanhängande fjällnaturskogarna som utgör ett betydande inslag i landskapet. Fragmentering, dvs större områden ersätts med ett antal mindre områden, ökar mot regionens centrala delar med undantag från de fjällnära enklaverna och ett antal större sammanhängande naturskogar och urskogsartade skogar främst inom Norrbottens län. I centrala och östra delen av regionen förekommer naturskogar mer i form av enstaka större områden eller trakter och kluster av mindre naturskogar.

Gruvorna och industrin bildar också stora sammanhängande områden i och runt Gällivare tätort. Dessa områden representerar en förlust av natur. Därför är det relevant att hitta lämpliga kompensationsmekanismer.

TA MED INFON

Gällivare tätort har mycket god tillgång till stora sammanhängande naturområden men även stora sammanhängande industriområden där naturområden gått förlorade och fortsätter att gå förlorade genom planer på ytterligare industriutveckling och annan bebyggelse.

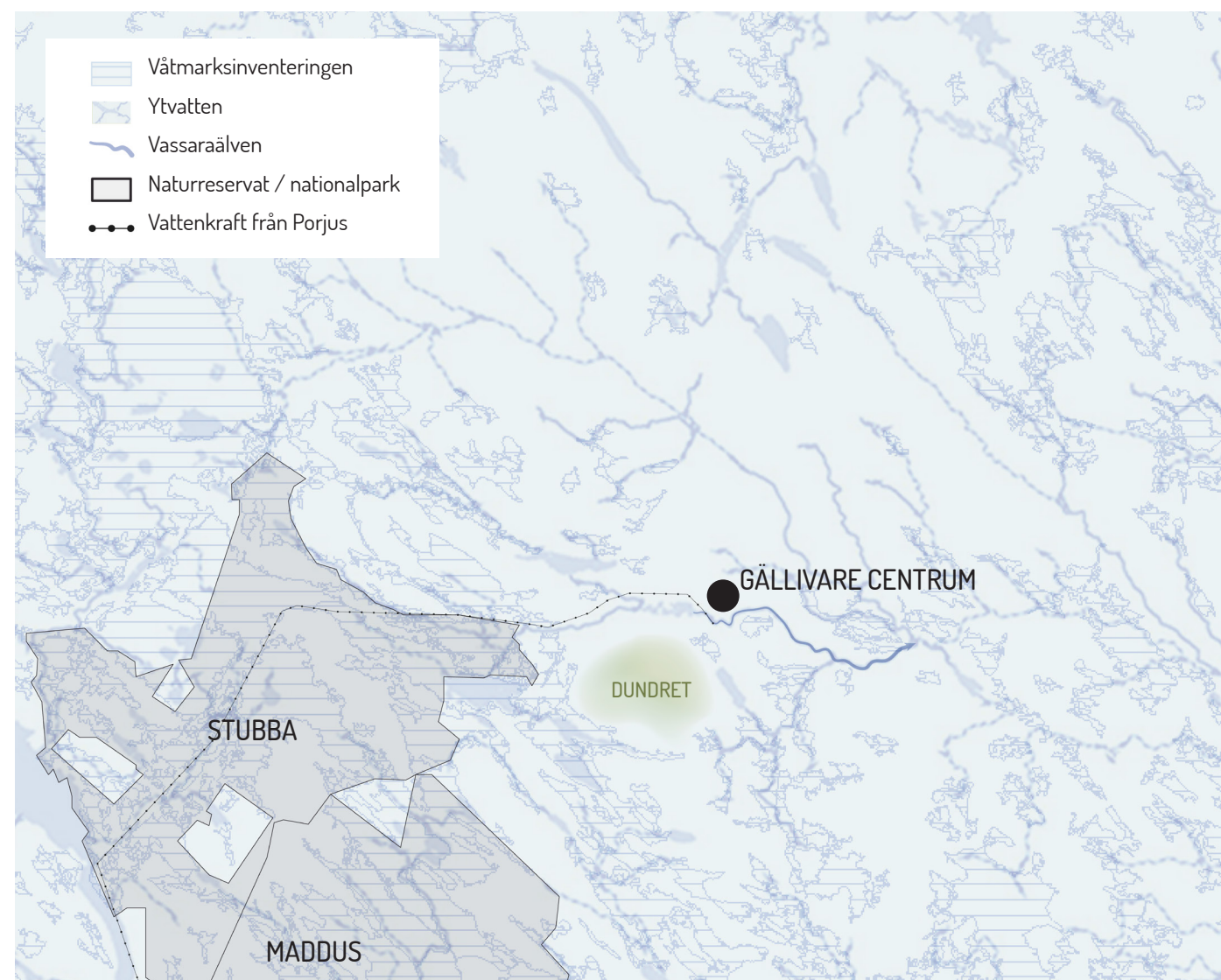
VASSARAÄLVEN

Vassaraälven har sitt ursprung i Sveriges största skyddade myrlandskap, Stubbá. Naturgrundlaget för Gällivare, till stor del bestående av vatten, älvar, bäckar, träskmark och myrar, har i århundraden präglat landskapet. Vassaraälven, eller Vahtjirjákká, på samisk har haft många funktioner genom åren. Här har renar vandrat, timmer har flyttats och flöden av människor och varor har transporterats.

Referenser till kartorna:

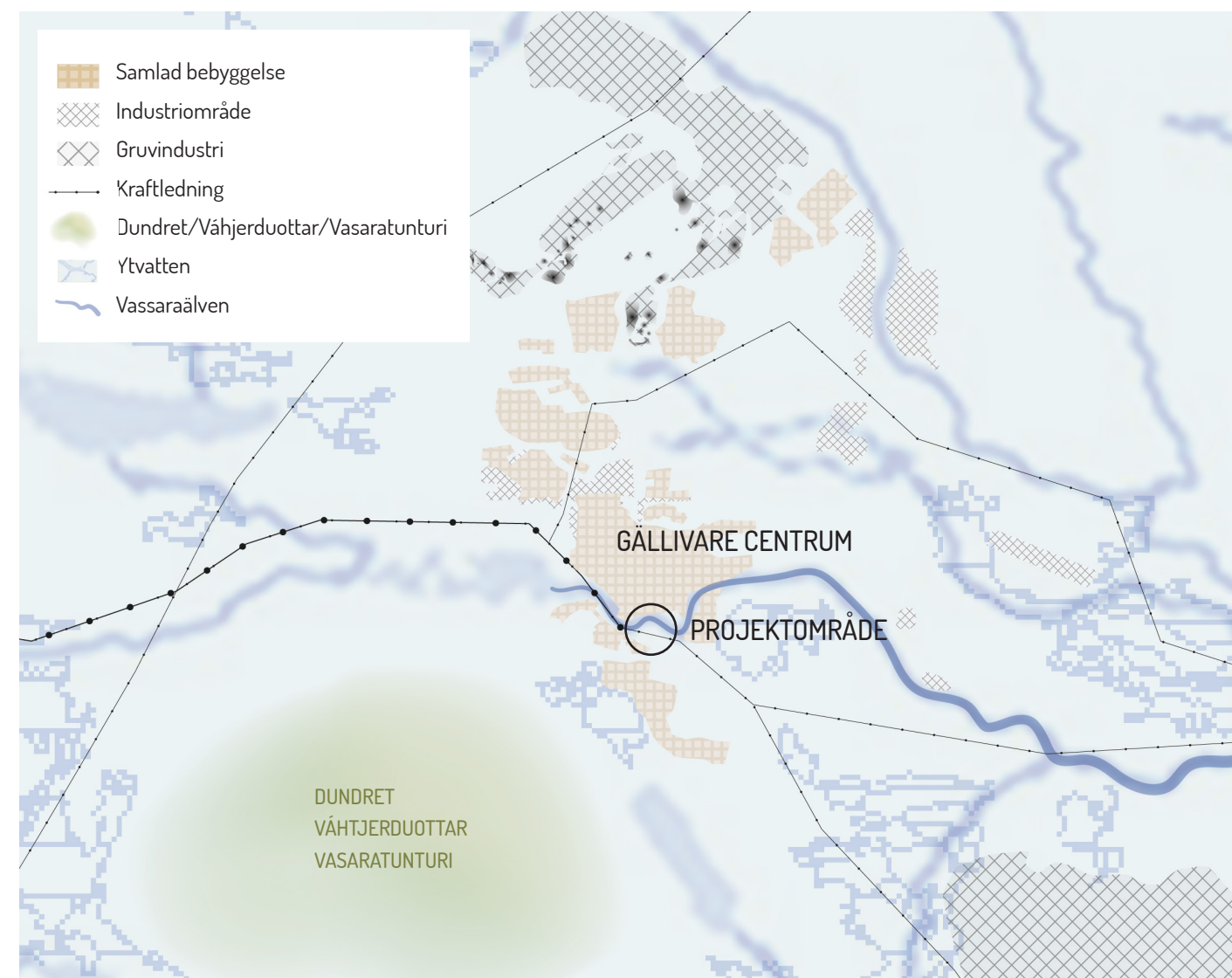
VISS Vattenkartan & Naturvårdsverket Våtmarksinventeringen

(Stubba, Muddus) Naturvårdsverket Nationella skyddsformer

TA MED INFON

Gällivare knyts samman med sin omgivning tack vare älven och de organismer som lever i vattnet. Tätorten påverkas av det som sker uppströms och påverkar i sin tur, med sitt höga läge i vattendraget, också stora områden nedströms.

DEN VIKTIGA KONTINUITETEN

MARKÄGANDE

Det finns flera stora markägare i och runt Gällivare tätort. Kommunen äger mark framförallt inom tätorten. Nord och nordöst om Gällivare äger LKAB mest mark, i väst Svenska kyrkan, i sydöst Boliden. Stora skogsbolag så som SCA och Sveaskog äger mark strax söder om tätorten (inklusive delar av Dundret) och även i öst-nordöst.

KONTINUITETSSKOGAR

Kontinuitetsskog är ett skogsområde som varit bevuxet av träd under lång tid och **inte kalhuggits**. Inga väsentliga trädslagsbyten får heller ha skett. Dessa skogar har vanligen höga naturvärden.¹

Många av de hotade arterna som påverkas negativt av avverkning är beroende av lång skoglig kontinuitet, inte bara att träden blir gamla.

Skogslandskap med naturlig dynamik domineras av gamla skogar med stor strukturell mångfald. I kontrast till detta bygger det dominerande skogsbrukssystemet i Sverige på jämnåriga bestånd med avverkning av biologiskt sett unga träd.²

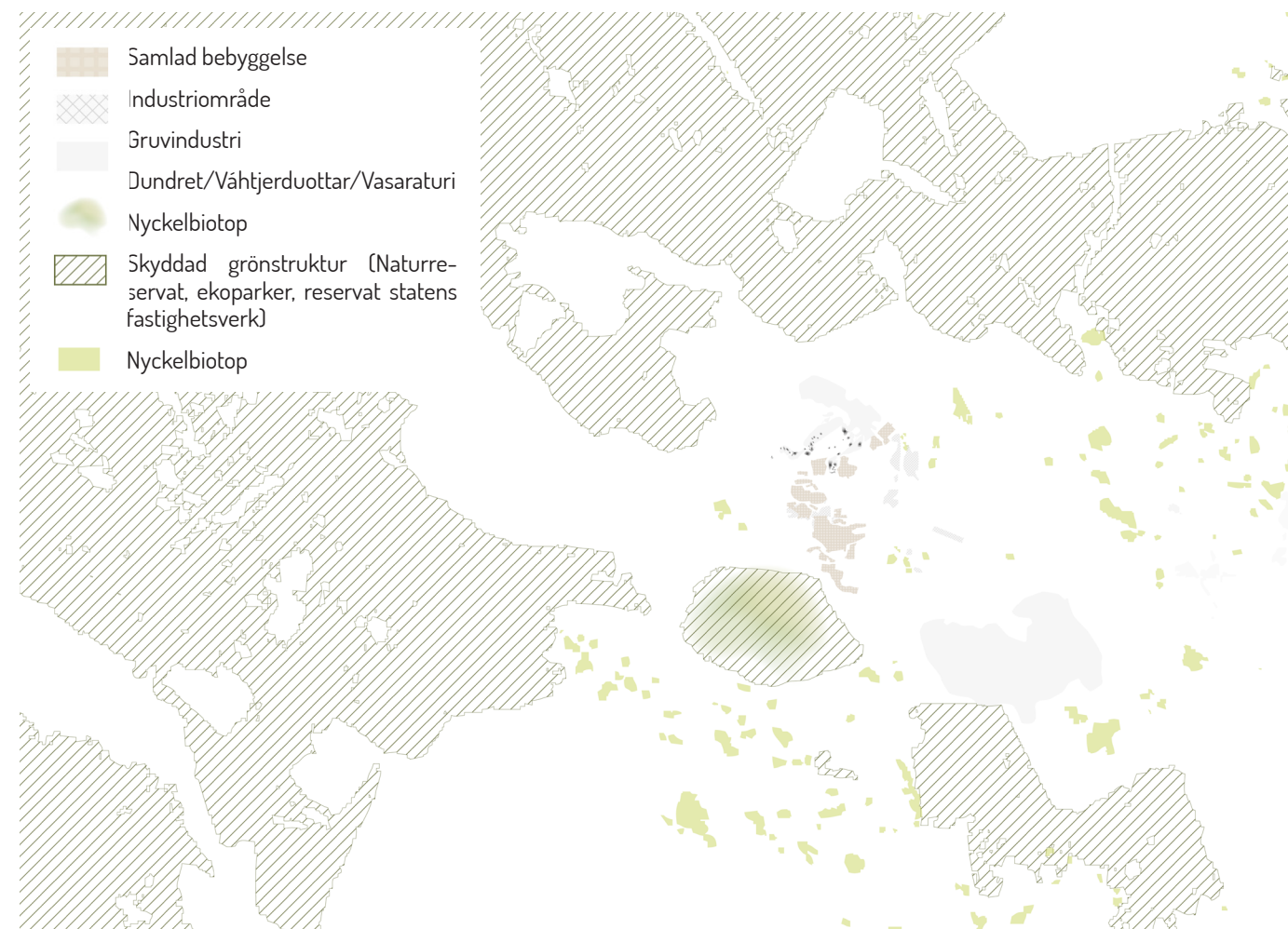
Kontinuitetsskog har unika egenskaper med långa tidshorisonter för utveckling av värdefulla strukturer samt för arternas etablering. Hyggesfria metoder kan även vara positiva för rennäringen, sociala värden och flera ekosystemtjänster.²

Källor:

1) ,Habitat Fragmentation. Wikipedia.

TA MED INFO

Gällivare tätort har väldigt bra tillgång till ett nätverk av natur som behöver bevaras och förstärkas. Gällivare kommun äger enbart en liten del av dessa naturområden och har därmed lite kontroll över vad som sker med dessa värdefulla naturområden. Industriutvecklingen står i konflikt med bevarande av naturområden runt om Gällivare.

FRAGMENTERING AV LANDSKAPET

Fragmentering är inom landskapsekologi en beskrivning av landskapet när det upphör att vara ett sammanhängande område utan i stället blir **uppdelat i fragment**. Detta tar bort habitatkontinuiteten, minskar ytan på habitaterna som ursprungsarterna behöver, och kan leda till utökad risk för utdöende och minskad mångfald. Men fragmentering påverkar även till exempel flyttleder för renar negativt och människans tillgång till naturen.

Fragmentering är inte mosaikartat landskap som karakteriseras till exempel av olika landskapselement så som berg, myr, vattendrag, men även kulturlandskap så som äng eller betesmark. Fragmentering kan orsakas av både naturliga och byggda strukturen. Dock, de största barriärer är stora industrier, järnvägar och vägar.

Fragmentering i landskapet runt Gällivare är synlig även från Dundret och Aitikgruvan ger en omfattande visuellt avtryck (se foto s. 7).

TA MED INFON

Gällivare tätort är omringad av infrastrukturobjekt som har olika påverkan på landskapet och samhället. Dessa inkluderar barriärer så som vägar och industrier, men även objekt så som kraftledning.

TIDIG HISTORIA

Det är inte möjligt att hitta dokumentation på den tidigare användning av markerna i och runt dagens Gällivare tätort. Men när vi tittar på kartor finns det en mängd av samiska och finska ortnamn för terräng och landskap som tyder på att området var använt långt tillbaka. Det är dock omöjligt att veta till vilken tid dessa ortnamn daterar sig. Dendrokronologiska analyser av barktäkter i Peltovaara, drygt en mil från Gällivare tätort och strax sydväst från Dundret, tillsammans med dateringar av härdar och offerplatser som tidigare gjorts av Umeå universitet, visar på ett **nästan tusenårigt kontinuerligt samiskt resursutnyttjande i området**. Dateringarna av barktäkter i området sträcker sig över 282 år, från mitten av 1500-talet till tidigt 1800-tal. Peltovaara-området är ett exempel på att vad som vid första anblicken ser ut som orörd skog, tvärtom kan vara ett kulturlandskap med tusenåriga anor. Det är också ett bra exempel på att höga natur- och kulturvärden kan hittas även i brukade skogar som inte kalhuggits, där fläckar med äldre träd och död ved lämnats kvar.¹

Etnografen Samuli Paulaharju skriver i 1937 att Torneå är ett nav, en handelsplats på 1500-talet, som drar folk från när och fjärran. Torneå församling var känd redan på 1300-talet och att samer och kareler döptes där. Han målar upp en bild av en finsk bosättning som sträcker sig från Tornedalen djupare och djupare in i inlandet och skogen för jaktmarker och andra försörjningsmöjligheter. Flera språk, blandade samisk-finska bosättningar kan nämnas. **Sverigefinnar och tornedalingar** är viktiga delar av Gällivares kulturella och historiska landskap, och deras närvaro i området är en påminnelse om Norrbottens mångkulturella förflutna och nutid.

I bilden på sidan visas platsnamn i området. De är markerade i olika färger för att visa på namnens språkliga ursprung.

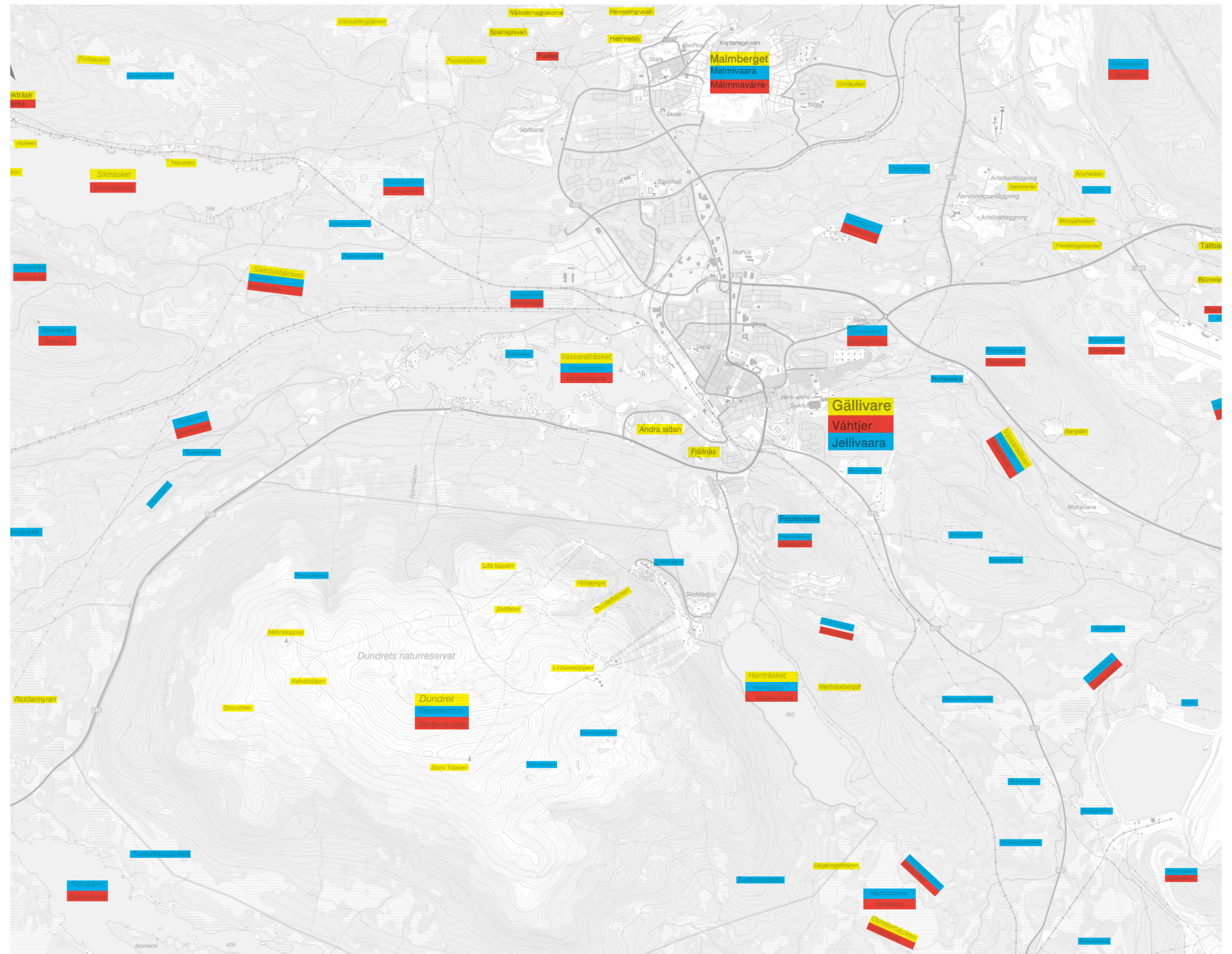
gul = svenska,

röd = nordsamiska, lulesamiska

blå = finska, gällivarefinska

TA MED INFON

Områden runt Gällivare tätort har i århundraden varit i aktivt bruk av samer, men även av tornedalingar, finnar och svenskar.

*Konstnären Nils Nilsson Skum med sin fosterson på en fisketur, ca 1939.
Foto: Nordiska museet*

Vandrare på Dundret, ca 1950-tal. Foto: Nordiska museet

Familjen Lehtonen på Safirvägen, Koskullskulle, år 1963. Foto: Finna.fi

RENBETE OCH SAMEBYAR

På 1500-talet var Norrland samernas land på ett helt annat sätt än nu, där de kunde röra sig fritt utan egentlig konkurrens om markerna. Liksom nu var samerna indelade i byar. Samebyns område var oberoende av de politiska gränserna. Dess uppgift var att trygga frid, samarbete och en rättvis fördelning av naturtillgångarna. Byområdet var gemensam egendom, det man fördelade var brukningsrätten.

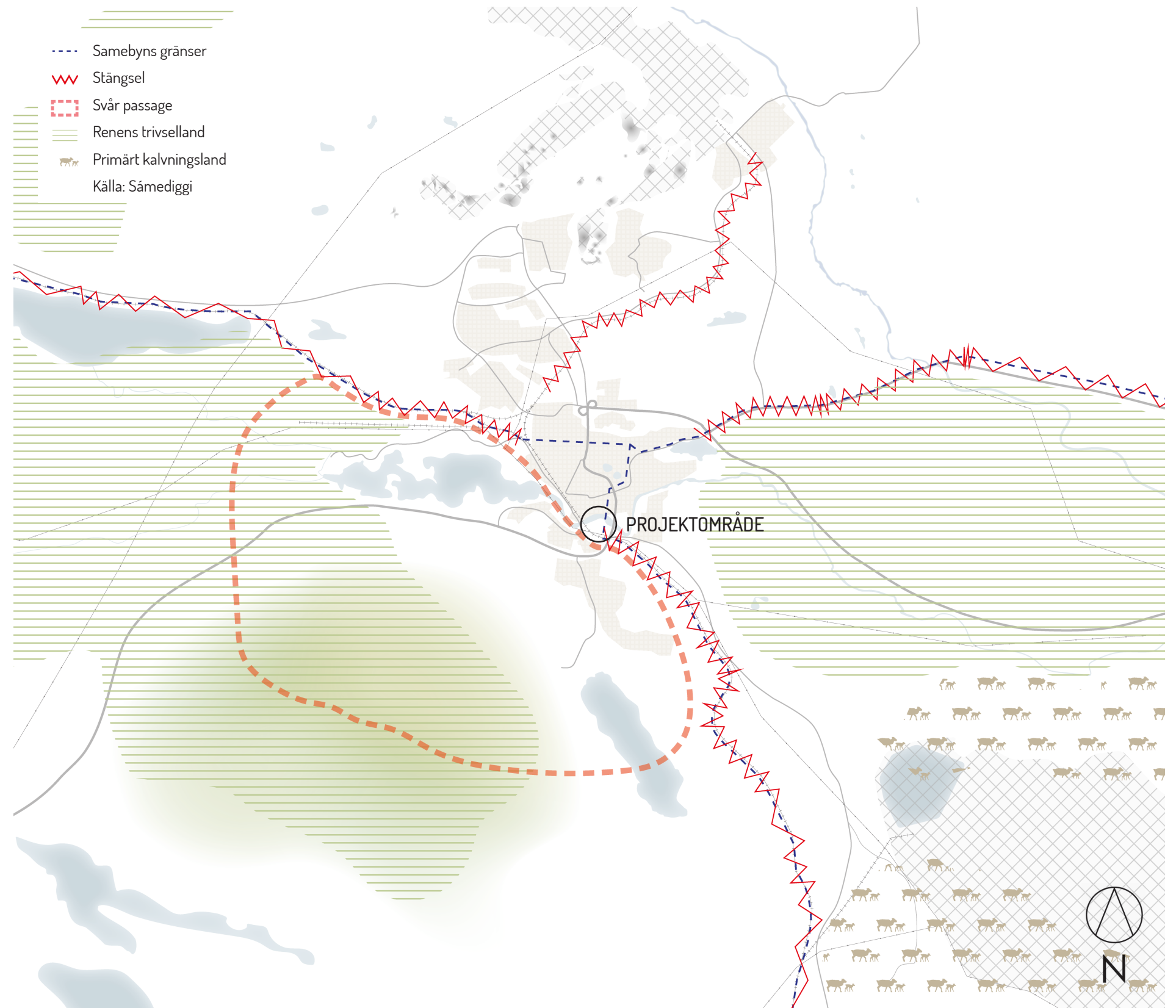
Samebyarna låg vanligen samlade kring de stora vattensystemen. Alla byarna hade sina vintervisten i Jokkmokksdelen. Byarna var indelade i land, som var fördelade mellan storfamiljerna i byn. En storfamilj omfattade vanligen tre generationer. Bland gamla gällivaresamer fanns en levande tradition om en same vid namn **Vahtijr**. Genom traditions- och arkivforskning har det kommit fram att Vahtijr hade sitt land vid Vahtijrjaure (Vassaraträsket) med sin boplats på södra sidan av träsket. Som renbetesland utnyttjade han lavhedarna söder om Vassaraälv, längs sydvästra sidan av Dundret samt delar av Dundret. De gamla samernas namn på Gällivare var Vahtijr.¹

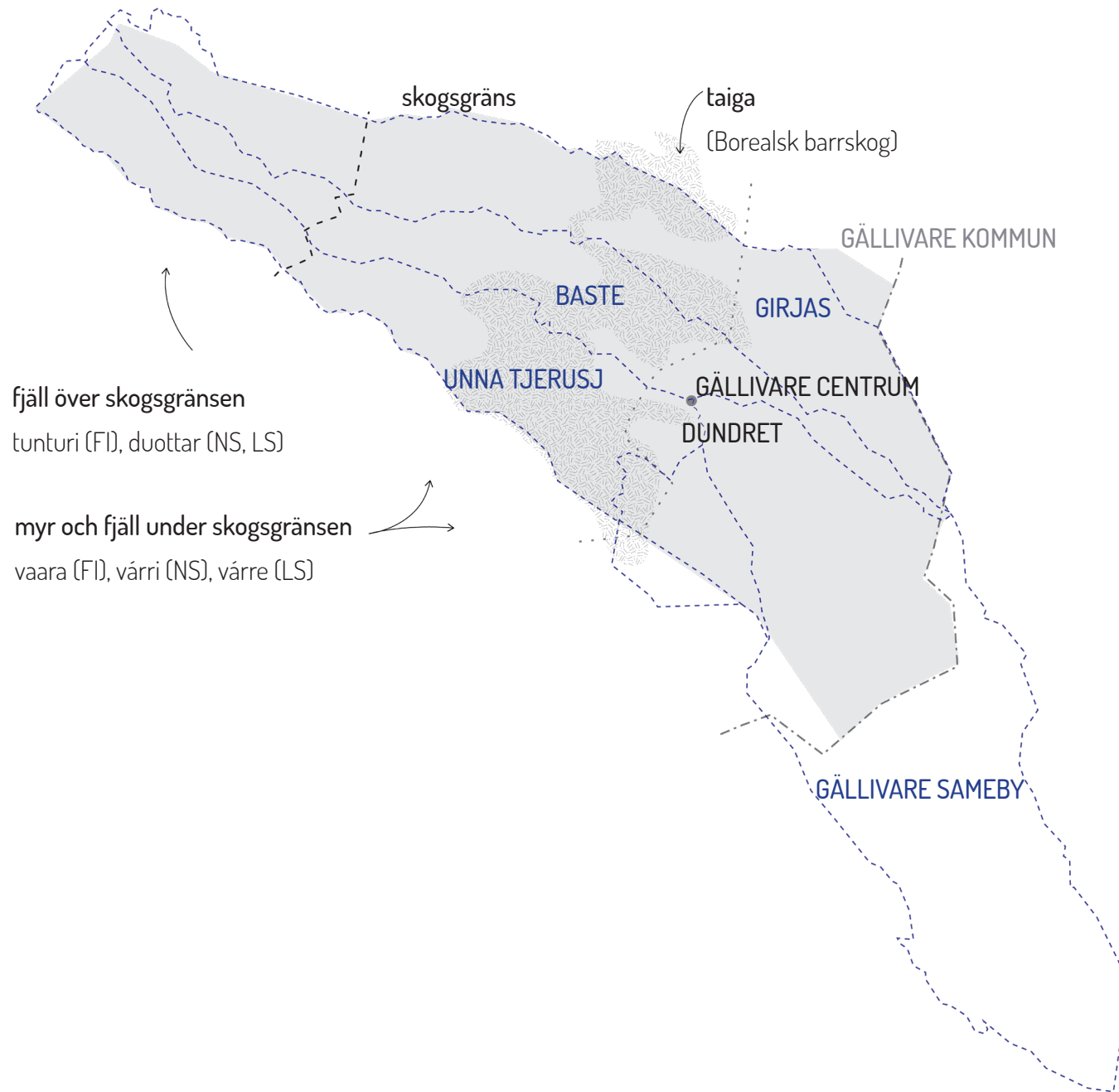
I Gällivare kommun finns **fyra samebyar**: Báste čearru, Girjas sameby, Gällivare sameby och Unna tjerusj. Gällivare skogssameby är en skogssameby och övriga tre är fjällsamebyar.

Källa:

1) Forsström, Gösta: Strand, Bo (1977). Gällivare.

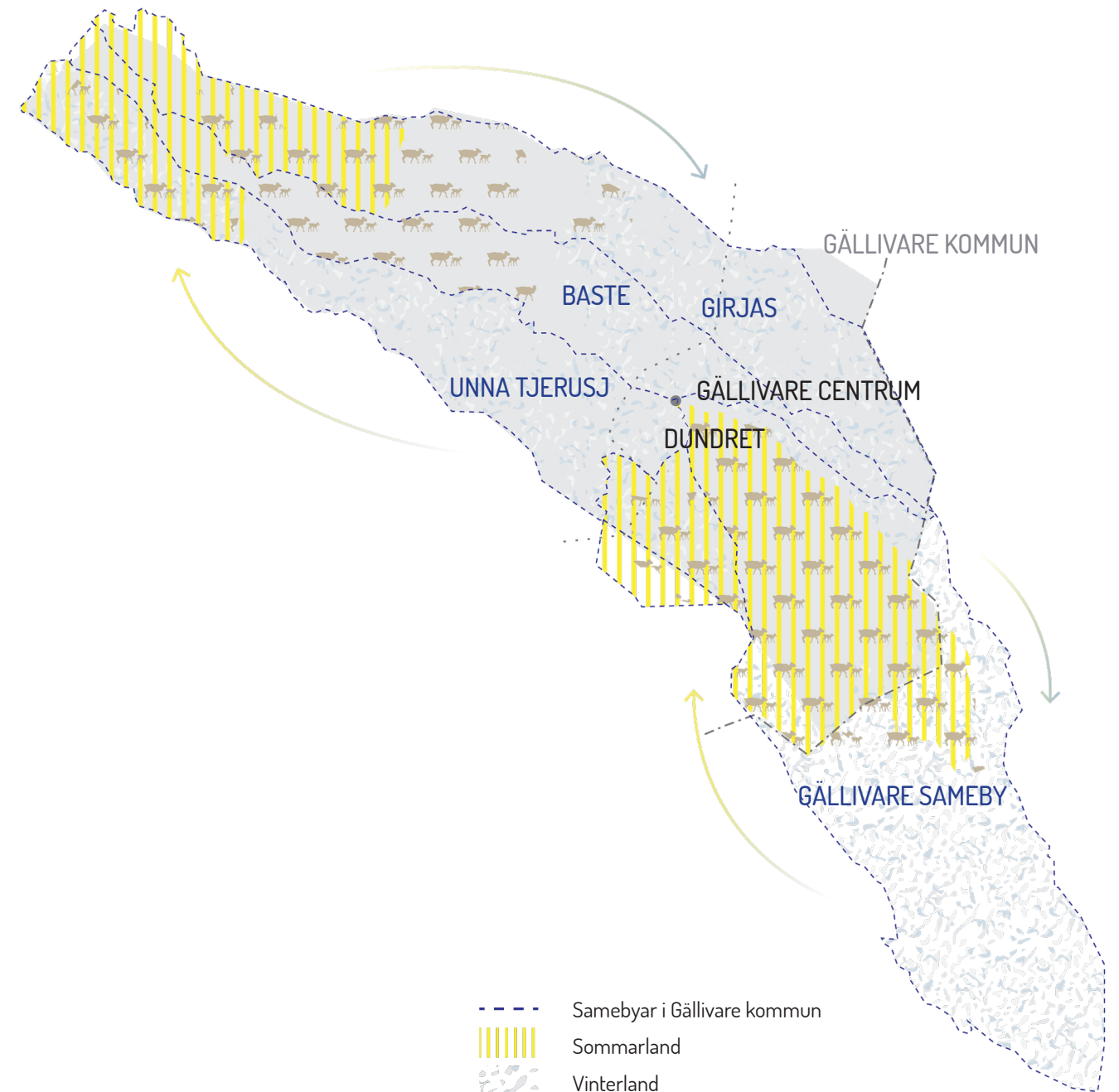
2) Info på kartor: Sámediggi

fjäll över skogsgränsen
tunturi (FI), duottar (NS, LS)

myr och fjäll under skogsgränsen
vaara (FI), várri (NS), várre (LS)

- - - Samebyar i Gällivare kommun
- ||||| Sommarland
- ⋯ Vinterland
- 🐃 Kalvningsland
- ⋯ Odlingsgränsen
- - - Lappmarksgränsen

Källa: Sámediggi

ETT GRUVSAMHÄLLE

Gällivare och Malmberget är tvillingar som har vuxit fram tillsammans. Det går inte att prata om Gällivare utan Malmberget. Alla genomförda intervjuer och möten började och slutade med Malmberget eftersom den avvecklas på grund av gruvan som har expanderat under tätorten.

Hanna Larsson, arkeolog på Norrbottens museum, har beskrivit framväxten och livet i Malmberget. *"Den första bebyggelsen i Malmberget började fram växa när malmbanan färdigställdes. Byggnader och bostäderna byggdes bredvid och i nära anslutning till gruvan, vilken snabbt blev hjärtat i verksamheten och vardagslivet vid Malmberget. Samhället fick snabbt en karaktäristisk uppdelning i ett högre beläget bolagsområde och ett lägre beläget område för enskild bebyggelse, åtskilda genom ett järnvägs- och industriområde."*

Arbetarna ville bo nära gruvan, inte inne i Gällivare som det var tänkt, men det byggdes inte tillräckligt med bostäder för att husera arbetarna. Gruvbolagen kunde inte möta bostadskrisen som uppstod i och med den ständigt ökande arbetsstyrkan. Det saknades byggnadsplan och det fanns ingen tillgänglig byggmark. Folkmängden fortsatte samtidigt att växa under 1890-talet med mellan 600 – 900 personer per år. Det resulterade i att en kåkstad växte fram vid bangården och vid de olika brytningsplatserna. Dock, kåkstadens slumkaraktär berodde på bostadsbrist och inte på fattigdom. Flera folkrörelser växte sig också starka i samhället.²

Men för människorna att flytta från Malmberget till Gällivare är inte alls givet. Under flera intervjuer har det pekats ut att nu när hela Malmberget ska flyttas och/eller rivs föredrar flera tidigare malmberget-bor att flytta till en annan ort. Under alla åren har Gällivare och Malmberget utvecklats parallellt. Denna har beskrivits väl i en av våra intervjuerna: *"De som bodde i Malmberget hade sin förmögenhet i pengar och de som bodde i Gällivare hade den i mark och skog. Tanter i Malmberget hade alltid en hatt."*

SAMHÄLLSUTVECKLING

Gruvan och gruvdriften har varit en ekonomisk motor i Gällivare och efterfrågan på råvaror fortsätter att driva samhällsutvecklingen. Dessutom satsar staten på industriutvecklingen i Norrland vilket driver på exploateringsprocesser.

Gruvindustrins betydelse för Gällivares ekonomi kan inte överskattas – den är navet kring vilket samhällets tillväxt kretsar. **Samhället är uppbyggd kring gruvdriften**, vilket i sin tur färgar den lokala kulturen och befolkningssammansättningen. Samtidigt har gruvans etablering historiskt inneburit **spänningar och konflikter** mellan ursprungsbefolkningen – skogs- och fjällsamer – och den inflyttade arbetskraften.

Den snabba expansionen av gruvdriften har nyligen lett till en omflyttning av staden och en kraftig ökning av efterfrågan på arbetskraft, vilket i sin tur har skapat ett stort behov av nya bostäder och samhällsservice. Den snabba ekonomiska tillväxten förväntas fortsätta under de kommande åren, vilket innebär att Gällivare står **inför en omfattande urbanisering och demografi ska förändringar**. Denna inflyttning skapar en dynamisk men också utmanande situation för kommunen, som måste hantera de ökade kraven på bostadsmarknaden, förändrad befolkningsstruktur, kompetensförsörjning, nya konfliktytor och infrastrukturella behov.

Tillväxten leder även till sociala utmaningar, där integrationen av nya invånare i det lokala samhället blir en viktig fråga. Den ökade mångfalden kräver en medveten strategi för att främja social sammanhållning och undvika segregering. Forcerad interkulturell exponering riskerar att leda till kulturell stress och behöver hanteras medvetet av offentliga institutioner och civilsamhället.

TA MED INFON

Gruvsamhället har präglats av en dramatisk framväxt som tog fart på riktigt efter järnvägen byggdes ut. Den ökade inflyttningen skapar ett akut behov av bostadsförsörjning, aktiva demokratiska processer och förstärkt kommunal service.

KREOLISERING SOM STRATEGI

För att hantera tidigare nämnda risker föreslås **kreolisering som en strategi**. Kreolisering – som skiljer sig från integrering – innebär att olika kulturer blandas och smälter samman för att skapa något nytt, en blandning som består av element från flera kulturer. Dessa element kan bestå av olika mattraditioner, regler, kläder, språk, artefakter, symboler, hantverk, firandet av specifika traditioner, dans eller sång. Det betyder att **särarten behålls** hos respektive livsstil och kultur, samtidigt som olika element används för att konstruera det nya. Denna kulturella-process går inte att styra ”uppifrån”, men samhället kan stimulera dessa processer och aktivt motverka det som leder till segregation, marginalisering och separation.

Samerna tillsammans med andra grupper möter stora förändringar som påverkar deras liv och kultur i ett snabbt föränderligt Gällivare. Gällivare som har **en historia av arbetskraftsinvandring** har haft och har nya grupper som behövt anpassa sig till en ny kultur och landskap samt lokalbefolkning som behövt hantera att nya människor bosätter sig och tar med sin kultur till Gällivare. Detta är inte en friktionsfri process.

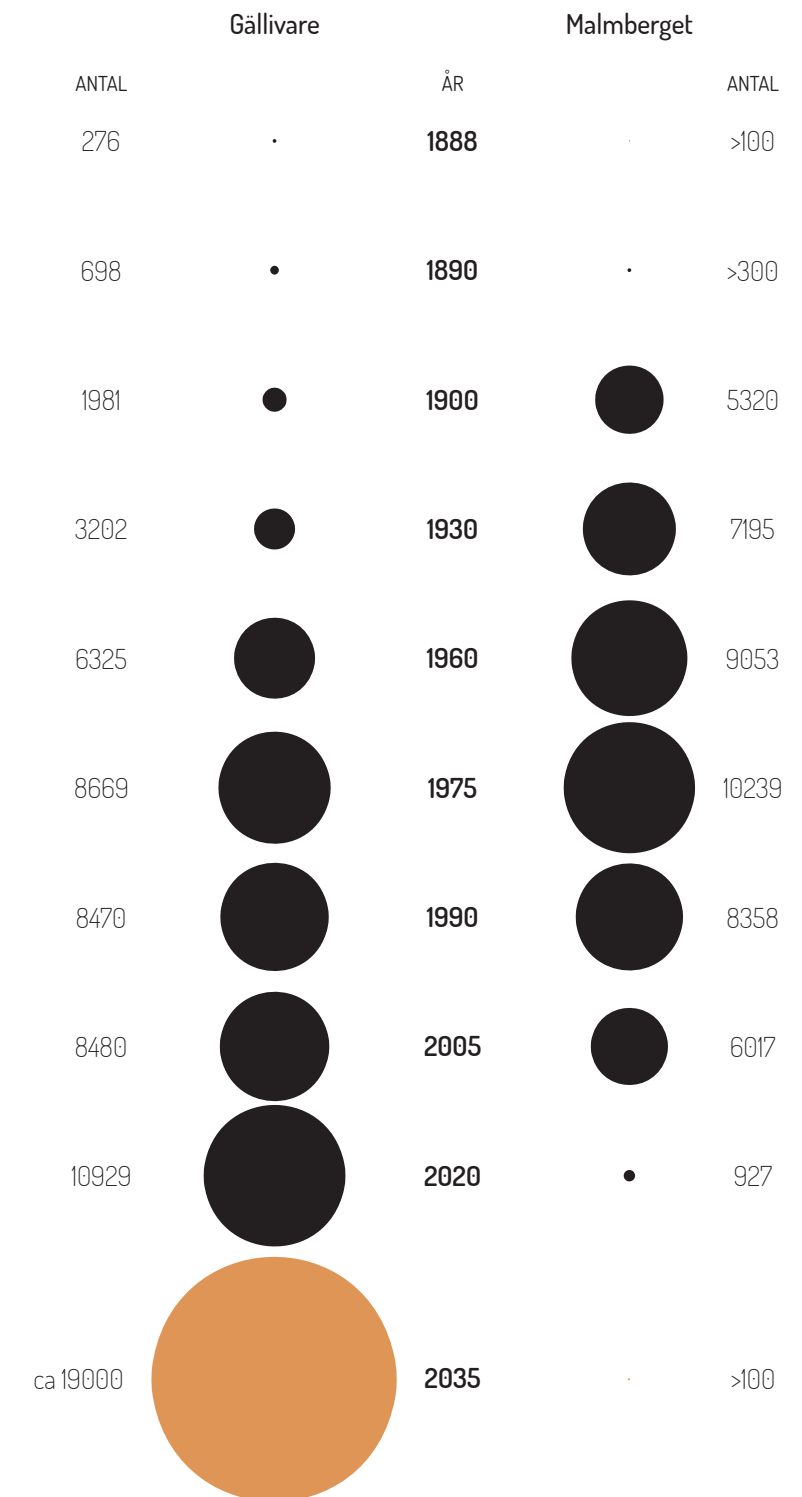
I **Gällivareområdet har kreolisering delvis uppstått** i språkgemenskapen där olika finska dialekter, samiska och svenska har blandats historiskt. I Gällivare kan strategin användas som ett sätt att stimulera förandet av en överlappande identitet som förenar element som härstammar från inflyttade arbetskraften, de bofasta och ursprungsbefolkningen.

TA MED INFON

För att undvika segregation, känsla av utanförskap eller social splittring krävs medvetna strategier som främjar interaktion och sammanhållning mellan nyanlända och befintliga grupper, samtidigt som lokala kulturer synliggörs och bevaras.

Kreolisering föreslås som en ”mjuk strategi” för att minska risken för segregation, alienation och kulturell stress, samtidigt som olika kulturers särart bevaras.

BEFOLKNINGSUTVECKLING

SAMERNA I GÄLLIVARE DÅTID, NUTID OCH FRAMTID

Vassaraälven, eller Vahtjirjåkka, har en tydlig samisk koppling, även om den utan tvekan har spelat flera roller och har varit, och fortfarande är, väldigt viktig för många. Idag fungerar älven som en plats för rekreation men förr var den viktig för rennäringen. Samerna är knutna till landskapet.

Det är inte svårt att hitta en samisk närvaro i detta område, långt före gruvorna etablerades. Samerna har skött detta landskap under lång tid, men tappar allt mer utrymme, och till exempel renskötseln blir omöjlig när ingreppen i naturen är av så betydande karaktär. Ingrepp som gjorts under det senaste seklet består under lång tid.

Samisk närvaro omtalas ofta som något som har varit. Men samerna är till stor del kvar här och den samiska kulturen är levande och icke-statisk. När vi pratar om samisk kultur talar vi också om framtiden. Samisk närvaro är positiv, både för samer och icke-samer. Framför allt betyder det mycket för samiska barn. **Att känna att ens kulturarv är värnat**, att man har rätt att existera är viktigt för samiska barn som önskar stanna i Gällivare.

Som kontrast till gruvorna, näringslivet och intrången i naturen kan det vara mycket positivt att lyfta samisk konst och kultur i landskapet runt

Vassaraälven. Att visa Gällivares historia, koppling till naturen och även framtiden genom samisk konst, är oöverträffbart. Det är en påminnelse om att ta hand om de relationer mellan människor och landskapet som finns där, och att ta hand om kulturarvet på ett inkluderande sätt. Det här området kan vara så mycket för så många. Ett närområde för dem som bor och lever sina liv i Gällivare, ett efterlängtat rekreationsområde och ett resmål för besökare. Om man närmar sig detta område på ett jordnära och reflekterande sätt kan man tillmötesgå många behov. Vad vi gör idag har betydelse för vilka vi är imorgon.

SAMISK DUODJI/DUODJE/DUEDTIE OCH SAMTIDSKONST

Det samiska hantverket, duodje/doudji, är en levande manifestation av samernas eviga förhållande till naturen. Tekniker, inredning och användning av hållbara och naturmaterial har fortsatt i generationer.

Samiskt hantverk och konsthantverk kallas duodji på nordsamiska, duodje på lulesamiska och duedtie/vætnoe på sydsamiska. Ordet beskriver **att skapa**, eller det som görs. På norska eller svenska använder vi ofta slöjd, men själva duodji rymmer mer än slöjd eller brukskonst. Det är en viktig

traditionsbärare, vilket berättar om relationer till landskap, släktskap och var man kommer ifrån. Duodji är också en identitetsmarkör. Vi skiljer på mjuk och hård duodji. Hård duodji är ofta gjord av horn, trä och ben, medan mjuk duodji till stor del syftar på läder och textil. Duodje, det lulesamiska ordet för duodji, är det vi hittar mest i Gällivare. Gällivare är ändå på många sätt en mötesplats för olika samiska traditioner. På lulesamiska är ordet för att göra duodje duodjuhit. En som gör duodje kallas duodjår.

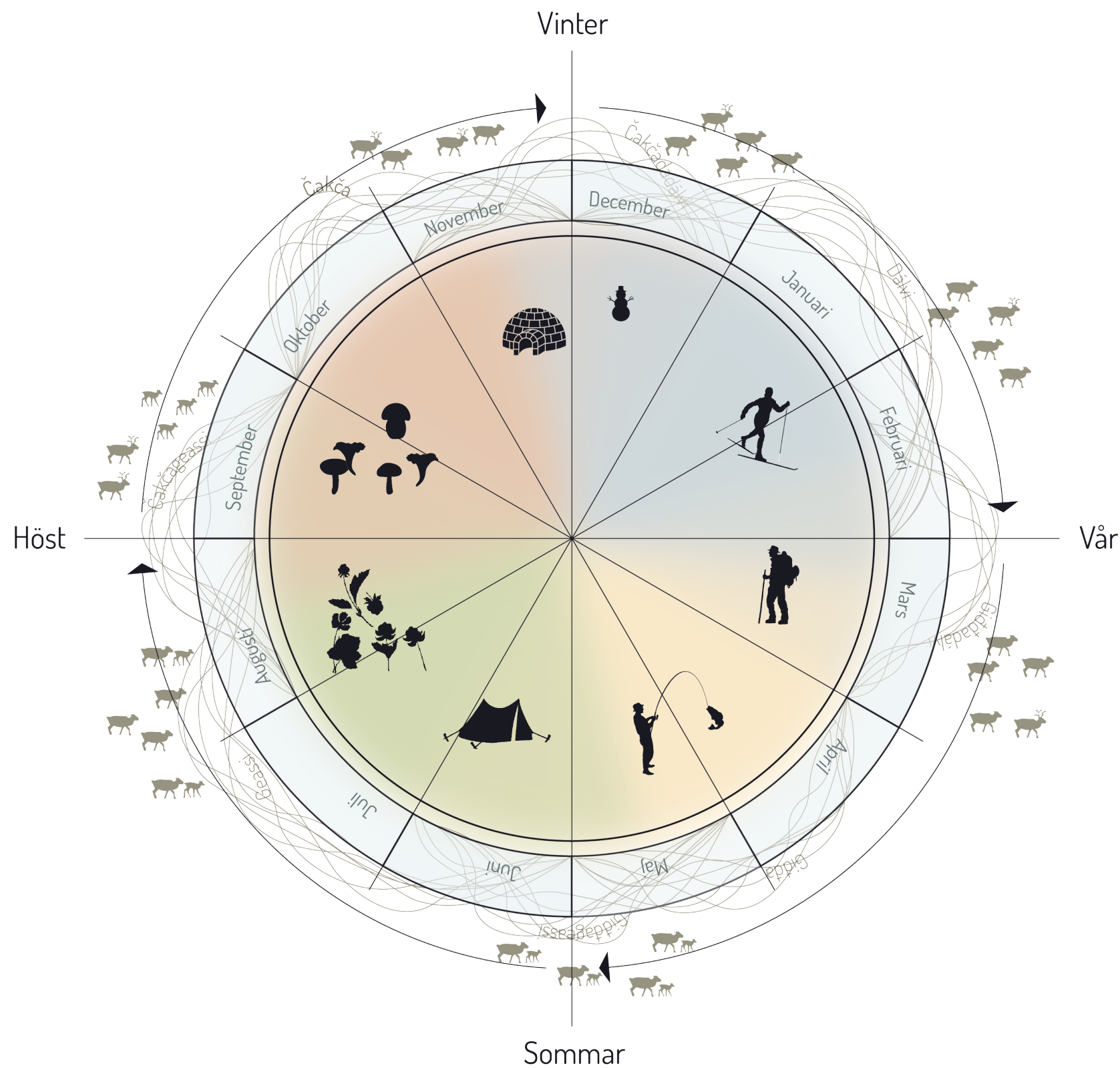
Bilder ovan är från Ramona Salos textilkonst och designprojekt.

CYKLISK VS LINJÄR SYN PÅ NATUREN

Naturen och resurser kan användas både cyklist (se bild till höger) och linjärt (se bild på nästa sida).

Att leva tillsammans med naturen innebär är att leva cyklist. Naturen erbjuder bland annat mat, rekreation och återhämtning men naturen behöver även återhämta sig.

Att använda naturen enbart som en resurs är en linjär process som tar bort möjligheten för naturen att återhämta sig. Människans tidslinje är kort, naturens lång.

ÅRSTIDSVARIATION I ARKTIS

ARKTISK SOMMARSTAD

Gällivare har somrar med sköna varma dagar, men den är inte så lång. Den samiska indelningen i åtta årstider är logisk eftersom ljuset återvänder före grönskan och **med ljuset stiger energin i både natur och hos människor**. Med sommaren och värmen kommer även myggor och andra insekter som en del av den lokala naturrikedomen, också en faktor som måste beaktas för utvistelse i en arktisk sommarstad.

Det finns stort intresse för naturaktiviteter även på sommaren med fiske, vandring, bad och vattenaktiviteter som kajak, cykling samt upplevelsen av det eviga ljuset, **midnattssolen**. Lika viktig som sommaren är hösten som även den är en utmärkt barmarksäsong där utmarken lättare kan utnyttjas än under vårens snösmältning då Vassaraälven tidvis svämmar över.

ARKTISK VINTERSTAD

När vintern kommer och temperaturen sjunker går också solen så småningom ner bakom horisonten. Det kallas ofta Polarnatt eller midvintermörker, men är egentligen en tid fylld av magiska ljusspel i pastellfärger. Under denna period är utbudet av aktiviteter i det arktiska landskapet ännu större och Gällivare kommun satsar resurser för att människor ska kunna utnyttja den närliggande naturen under denna period. Detta är en kvalitet som kan kommuniceras till potentiella nyainflyttare - vintern är inte en mörk tid, utan **en tid som lysas upp av snö**, vinteraktivitet och pastelltoner. Men det är viktigt att balansera detta utbud med även konst och kultur som är minst lika viktiga för välbefinnandet.

Vinter är också en period med stora driftsuppgifter såsom snöröjning och säkerställande av framkomlighet för både näring, industri och invånare. Klimatförändringar bidrar till större utmaningar vid nollgrader såsom underkylt regn, ishalka och begränsad framkomlighet. Nuvarande praxis i de flesta nordliga städer är att "försvara" sig mot vintern och röja bort snön så fort som möjligt. Men det finns stor potential i **att arbeta förebyggande**, se möjligheter och således dra fördel av vintern, snön och minusgraderna. I stora delar av världen anses snön vara en eftertraktad bristvara.

Källa:

Vikström, Jonny (2023-03-14). "Gällivares unga familjer om de viktiga framtidsfrågorna", Norrbottens-Kuriren.

Öhgren, Johanna; Koppel, Kadri; Mattsson, Elin (2023). Social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys för Aitikgruvan, Gällivare kommun.

OLIKA GRUPPERS NYTTJANDE VINTERTID

Olika grupper har varierande möjligheter att ta del och nyttja sin utemiljö. **Vintern är en årstid där vissa blir mer isolerade än andra** då det kan vara besvärligare och mer svårtillgängligt att nyttja sitt närområde pga snö, halka och mörker. Det är framförallt svagare grupper som äldre, funktionshindrade och barn som har svårare att nyttja sin utemiljö dessa tider. Folk som kommer till Gällivare som arbetskraftsinvandrare kan komma från länder med ett helt annat klimat och natur. Det kan ofta finnas en osäkerhet kring vad man får göra i naturen, vad som är säkert och en ovana som leder till att de inte nyttjar vintermiljön fullt ut.

ÄLDRE I GÄLLIVARE

Forskningsprojektet "[Aging in the Arctic](#)", baserat på data från Bodø i Norge har tittat på hur äldres livskvalitet förändras på vintern. De har gjort många intressanta fynd som troligtvis är även till Gällivare:

- Flera äldre upplever att de isoleras på grund av utmaningar vad gäller väder och före samt rädsla för att ramla och otrygg miljö.

- Vinterns väder och före begränsar deras fysiska aktivitet.
- Fallolyckor bland äldre är ett utbrett problem bland alla de tillfrågade åldersgrupperna. Att förebygga enbart två höftfrakturer skulle potentiellt bespara kommunen miljontals kronor varje år.
- De som tidigare har ramlat har sämre självförtroende och känner sig mer otrygga i sitt grannskap.
- De som tidigare har ramlat är mindre fysiskt aktiva och har sämre funktionsförmåga.
- Att ha fallit förut påverkar det sociala livet.
- Brist på åtgärder för att förebygga fallolyckor i närområdet, särskilt under vintern, försämrar insatser på andra områden.

Forskningsprojektet har också noterat att denna data även kan appliceras på människor som bosätter sig i Bodø från andra klimatzoner dvs invandrare, flyktingar och utländska arbetare.

Bilder ovan visar en samlingsplats vid Borealis vinterfestival som ger rum för möten och samtal i stadsrummet. Bild och projekt Lo:Le Mari Bergset.

MARELD

LO:LE

Ramona Sævi

Kari Anne Bråthen

RISE

PLATSEN

OM PLATSEN

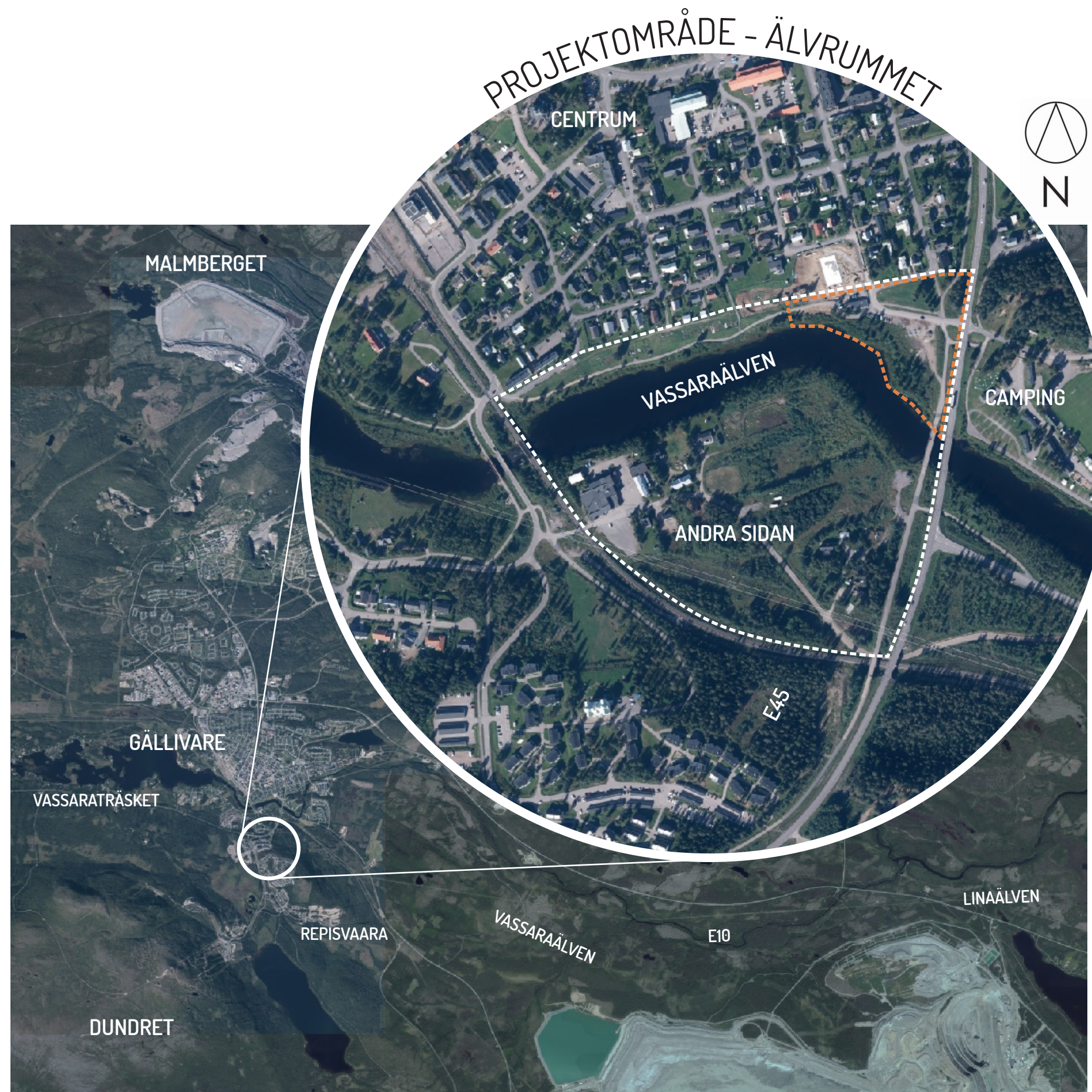
Platsen - Älvrummet - ligger vackert beläget mellan Gällivare centrum och Andra sidan, med Dundret som fond. På platsen står en bara några hundra meter från centrum men känslan av- och närheten till naturen är ändå stark.

Vassaraälven med sina vildvuxna kanter, den kyliga arktiska vinden som blåser in längs älven och Dundret i bakgrunden bidrar till **upplevelsen av att naturen**. Klippta gräsmattor, återvinningen, förskolan och odlingslotter berättar om **mänsklig närvaro**. Högspänningsledningarna som skär igenom landskapet påminner om konflikten mellan naturen och det moderna samhället i närheten. På Andra sidan, som heter även en stadsdel beläget på södra sidan om älven, finns några enstaka hus, ett slakteri och känsla av en plats belägen långt från en tätort även om den är omringad av infrastruktur.

Älvrummet är ett **välbesökt område redan idag**. Detta tack vare flera kultur- och rekreationsstråk som löper längs norra sidan av älven. Dock, utöver odlingsområdet och återvinningen finns det lite anledningar att stanna till för en längre stund i hela området för de flesta.

Med tanke på vår bredare analys (teman och riktningar), platsens geografi (uppdelad i två) och tillgänglig tid i detta projekt ser vi ett behov att **fokusera vårt förslag på norra sidan av Vassaraälven** med tyngdpunkten i området mellan Regnbåges förskolan och E45:an / Parkgatan. I södra delen av Älvrummet (Andra sidan) finns också planer på att bygga bostäder. Genom att arbeta med norra sidan har vi mer spelrum för att utveckla ett förslag som inte riskerar att strida mot kommunens planer i området.

Till höger visas projektområdet med vit streckad linje. I vårt förslag har vi valt att fokusera på en mer begränsad område (markerad med orange streckad linje) som ligger strategiskt viktigt vid flera flöden och korsningar.

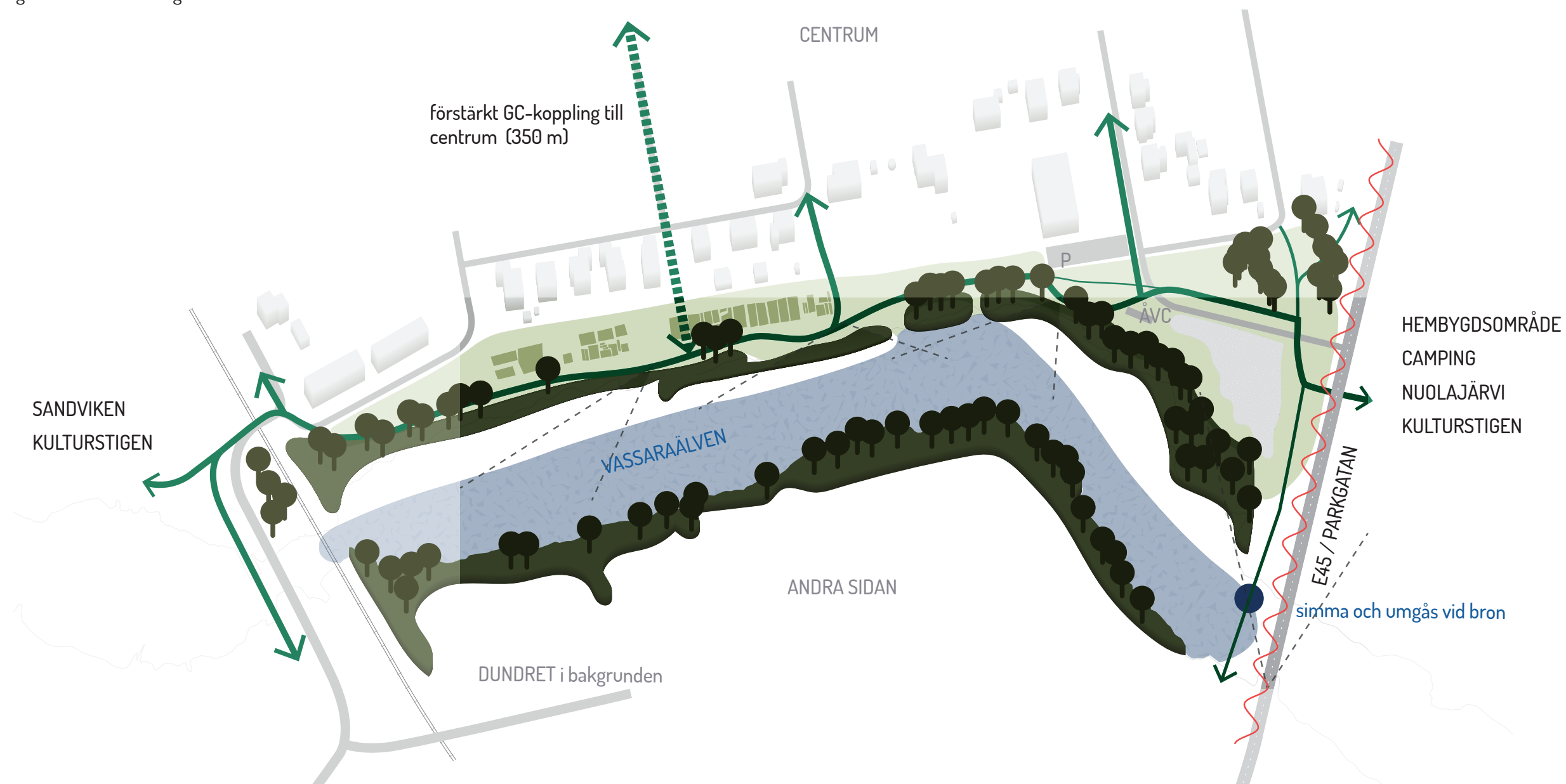
RUMSLIG ANALYS SOMMARSÄSONG

Älvrummet är ett välbesökt rekreationsstråk som sträcker sig igenom området i öst-västlig riktning. Det finns flera kopplingar till centrumet, varav Länsmansgatan ska byggas om för att leda fler gående och cyklister ner till älven. Idag finns inga kopplingar över till Andra sidan. För att röra sig över till Andra sidan behöver fotgängare gå över trafikerad bro eller en GC-bro vid Parkgatan. E45 som går öster om Älvrummet är en viktig punkt som leder in till Gällivare. Närheten till E45 gör att området har potential att utvecklas ses som **porten in i staden**. E45 utgör dock också en bullerkälla med störande trafik och barriär österut.

Trots att många rör genom området idag är det **få som stannat till och**

uppehåller sig i Älvrummet. Det har antagligen att göra med att det finns få målpunkter i området idag. De målpunkter som är starkast i området är: stadsodling, återvinningscentral samt förskola. I närheten av området finns flera kulturhistoriskt värdefulla objekt så som Ettöreskyrkan, Lapphärbarget, Prästgården och Hembygdsområdet.

Älvrummet är en plats vars karaktär mestadels skapas av Vassaraälven. Det är dock dålig visuell kontakt till älven trots att gångvägen går rätt nära vattenspegeln. Detta har att göra med att vegetation växer sig tät utmed stora delar av älvkanten.

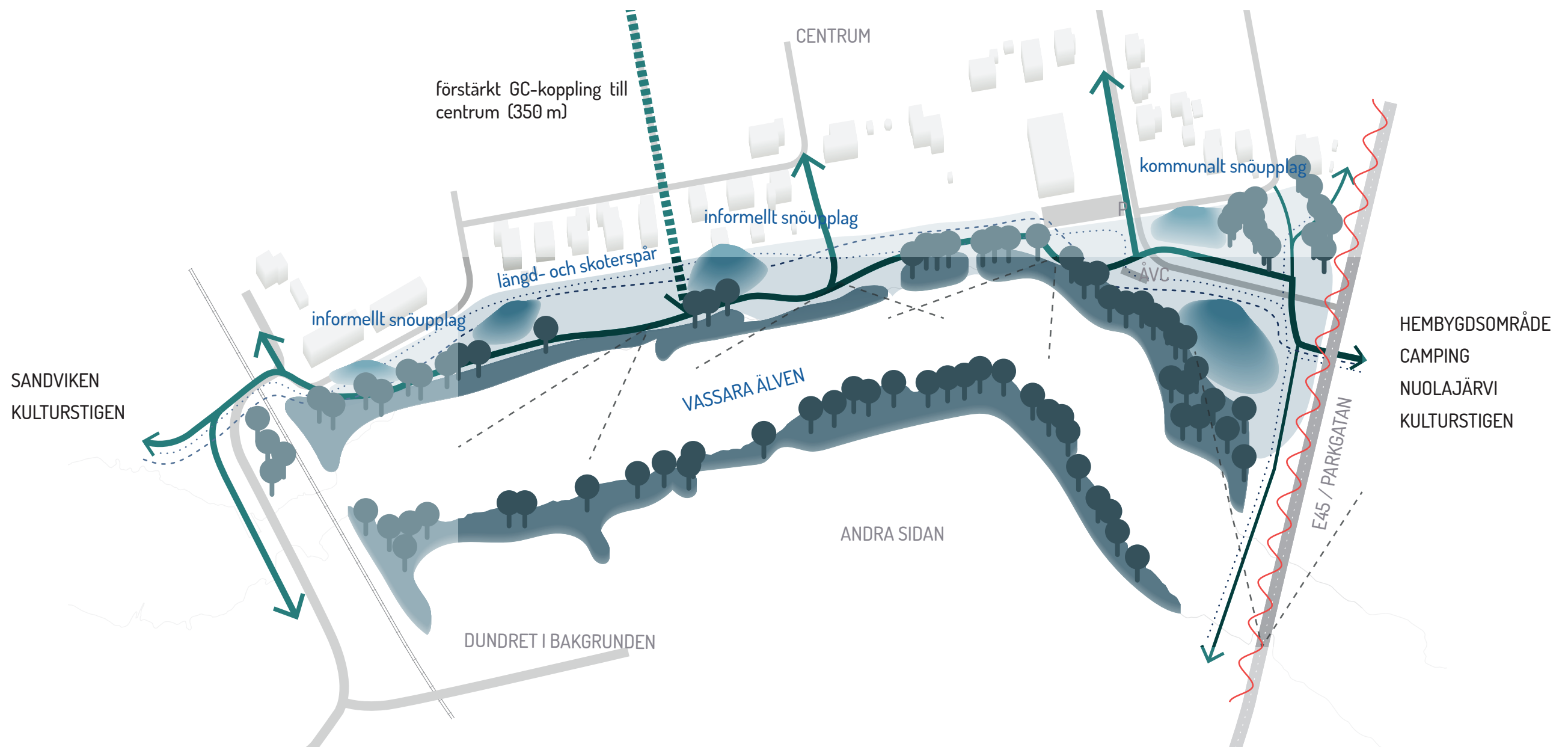
RUMSLIG ANALYS VINTERSÄSONG

Även **vintertid är Älvrummets rekreationstråk välbesökt** då skoterled, längdspår och promenadstråk sträcker sig genom området i öst-västlig riktning. Det finns flera goda kopplingar från den norra sidan till centrum och efter att isen har lagt sig över älven finns möjlighet att **korsa älven över till Andra sidan**. Om isen inte ligger så är det dåliga kopplingar över till andra sidan för fotgängare.

Trots att många rör genom området idag är det få som stannat till och uppehåller sig i Älvrummet även vintertid. De viktigaste målpunkterna är återvinningscentralen och förskolan under vintern. I närheten av området

finns flera kulturhistoriskt värdefulla objekt så som Ettöreskyrkan, Lapphärbarget, Prästgården och Hembygdsområdet. Även vintertid är kontakten med älven relativt svag.

Flera ytor används för både **officiella samt inofficiella snöupplagg**. Dessa skapar en unik rumslig säsongsvariation. Det är dock dålig visuell kontakt till älven trots att gångvägen går rätt nära vattnet. Detta har att göra med att vegetation växer sig tät utmed stora delar av älvkanten.

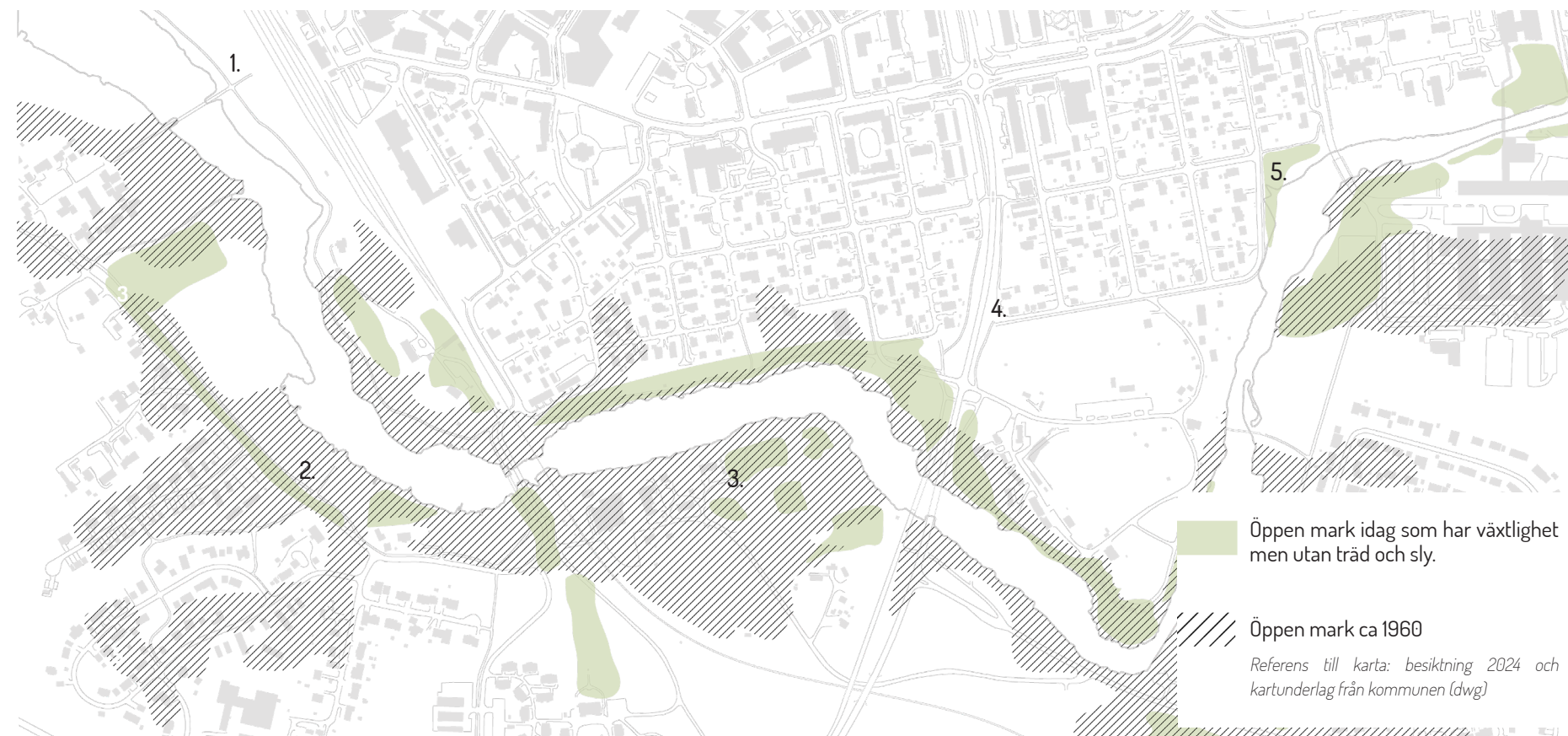

VEGETATION LÄNGST MED ÄLVSTRÅKET

Utifrån våra analyser och besök i Gällivare verkar det som att **den lokala naturen tas för givet**. Den förbrukas när det uppstår ett behov för utbyggnad av industri eller samhällsfunktioner. Den undanröjs när nya bostadsområden ska anläggas. Den utnyttjas inte som resurs vid utveckling/uppgradering av stadsområden. Överväxt får fritt spelrum och gör det oframkomligt på ställen där folk färdas. Samtidig tyder arter som noterats vid inventering i Gällivare, både i centrum och i projektområdet längs Vassaraälvens strand, på **en artrik inhemska flora** med spår från historisk kulturmark som troligen hade rikare ängsflora än idag.

Bilderna nedan visar på olika typer av vegetation utmed Älvrummet samt deras karaktär. Många av dessa karaktärer finns att hitta på flera platser utmed älven. På kartan finns siffror utmarkerade som visar vart bilderna är tagna.

Skrafferingar på kartan visar på områden som är öppna idag och som var det 1960. Det visar på ett öppet kulturlandskap som till stor del har växt igen då störningarna (bete, slåtter m m) som höll det öppet försvunnit.

1. Växtlighet och igenväxt vegetation längst med floden. Kantvegetation är bland annat viktig för vattenkvaliteten och som habitat för arter som lever i vatten eller land samt däremellan.

3. Område som håller på att växa igen och ser övergivet ut. Området har dock värden som inte syns med en rik biologisk mångfald med många historiska ängsväxter. Området kan användas som fröbank/växtbank för att återskapa blomsterängar i andra delar av Gällivare.

5. Exempel på en befintlig öppning ner mot älven. Flera sådana öppningar kan etableras. Öppningar kan med fördel besås med inhemska ängsväxter.

2. Spår av historiskt kulturlandskap med diken mellan torrbankar med rader av jämnstora björkar. Växtlighet/återväxt längs älven, men även kantvegetation som är viktig för vattenkvaliteten.

4. Exempel på en rik ängsflora med spår av historiskt kulturlandskap. Viktiga värden som bör lyftas och förstärkas. Vegetationen som kulturbärande kan bidra till platsidentitet.

6. Exempel på en ny plantering där främmande arter från en plantskola har använts. Planteringarna har haft dålig etablering och krävande skötsel.

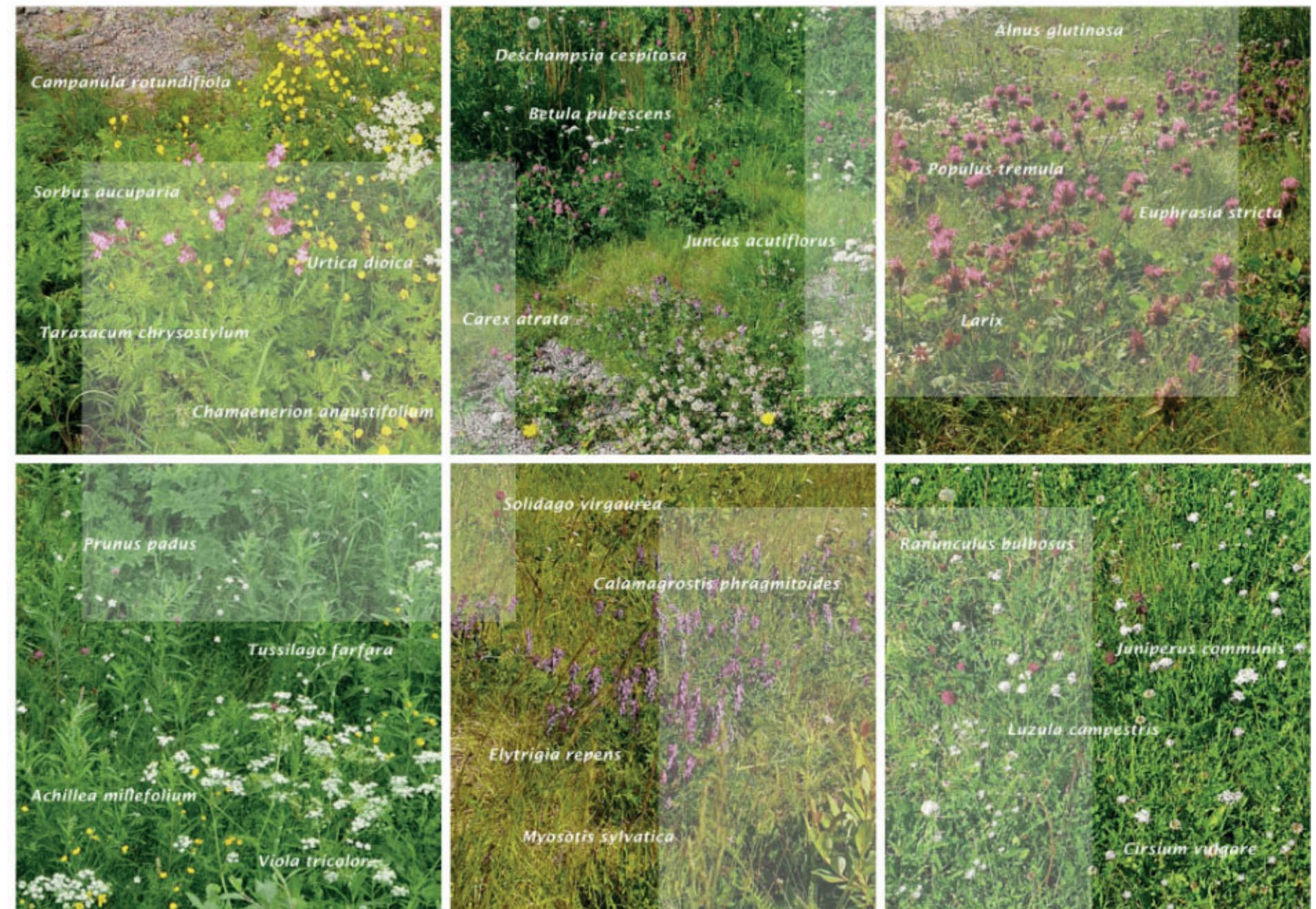
NATURVÄRDESKARTERING

Till höger finns en överblick på natrvärdeskartering som genomfördes i juni 2024. Våra inventeringar visar att i projektområdet och i närheten till centrumet finns artrik inhemska flora.

Enligt Artportalen har ett **trettiotal hotade arter skådats i Älvrummet med omnejd** under 2019–2023. Dessa arter tillhör kategorierna Sårbar (VU), Starkt hotad (EN) och Akut hotad (CR) och är hotade. Arter i kategorin NT (Nära hotad) är på gränsen till att vara hotade.

Några av dessa arter är:

Bläsand (VU), Drillsnäppa (NT), Smålom (NT), Kungsörn (NT), Fjällvråk (NT), Vitryggig hackspett (CR), Backsvala (VU), Hussvala (VU), Svartvit flugsnappare (NT), Tallbit (VU), Grönfink (EN), Lappsparv (VU).

Inventering av vegetation i projektområdet.

MARELD

LO:LE

Ramona Salo

Kari Anne Bråthen

RISE

INTERMEZZO

ATT MÖTA UTMANINGAR

ATT FLYTTA

Att flytta är alltid en process. Möbler, böcker, leksaker, kläder och allt annat packas i lådor och transporteras från ett hem till ett annat. Men vissa saker går inte att flytta på samma sätt – minnen, vanor, aktiviteter, möten och tankar som är kopplade till platser bleknar ofta med tiden. Detta gäller även större flyttar som när hela hus eller städer ska flyttas. Att flytta det materiella är en tidskrävande och kostsam process, men fullt möjlig. Att flytta det immateriella, däremot, är omöjligt. Det immateriella måste återskapas och återuppbyggas, vilket kräver en medveten och långsiktig strategi.

Flytten av Malmberget – en tvillingstad till Gällivare – har pågått under många år, och det är tydligt att det inte bara handlar om att flytta hus, utan om att återskapa det som ger liv i och mellan byggnader. Värdefulla hus har dokumenterats noggrant och plockats isär för att flyttas till nya områden runt Gällivare, vilket är viktigt och bra. Men människor följer inte alltid med. År 2005 bodde 14 497 människor i Gällivare och Malmberget sammanlagt, men femton år senare hade antalet sjunkit till 11 856 – en minskning med nästan 20 %. Orsakerna är flera, men det vore naivt att tro att förlusten av det immateriella kittet inte spelar en roll.

Att leva nomadiskt, att **flytta på sig**, har en kärna i att värna om det immateriella. Det immateriella har varit avgörande för att skapa trygghet i en värld där fysiska omständigheter ständigt förändras. Nomadiska kulturer har ofta ett cirkulärt levnadssätt, där platser återbesöks under olika årstider. Den moderna människan lever i större utsträckning linjärt – från plats A till B till C – men kanske har vi något att lära av ett nomadiskt sätt att leva i dagens föränderliga samhälle? Att leva cykliskt innebär också ett förhållande till naturen, som erbjuder mat, rekreation och återhämtning, men också behöver återhämta sig.

KULTURELL MÅNGFALD

Gällivare som stads- och byggd miljö uttrycker inte tydligt sin rika kulturhistoria eller den mångsidiga befolkningsammansättningen. För den som inte bär med sig historien kan staden framstå som en generisk plats där praktiska funktioner som boende, sömn och arbete tillgodoses, men där den kulturella rikedomen är mindre synlig. Sanningen är att Gällivare hyser en stor kulturell mångfald, men få arenor där denna mångfald kommer till uttryck. Den industriella utvecklingen har trängt undan naturområden och kanske även kulturella uttryck. Samtidigt finns djupa konflikter under ytan, där både samer och finländare har upplevt och fortfarande upplever förluster.

En målsättning för framtiden är att få nyinflyttade att stanna kvar i Gällivare och skapa en känsla av gemenskap. För att detta ska vara möjligt är det avgörande att ge både de som bor där idag, de som har bott där i århundraden och de som kommer att flytta dit, utrymme att skapa avtryck och uttrycka sig.

Gällivare, med sin strategiska plats i Norrbotten och närheten till Finland, har historiskt varit en viktig plats för både sverigefinnar och tornedalingar. Många finsktalande har bosatt sig i Gällivare på grund av arbetstillfällen i gruvindustrin, och detta har bidragit till en mångkulturell samhällsstruktur. Kombinationen av sverigefinnar, tornedalingar och samer har skapat en rik komplex social väv, där språk och kulturer har blandats genom åren. Denna process har inte alltid varit enkel.

HANTVERK OCH KONST

Konst och kultur är grundpelare i ett samhälle, och kreativa aktörer är avgörande för att ge innehåll, nytänkande och innovation. **Kreativitet** behövs i alla områden, från konst till gruvindustrin. Konst och kultur speglar ofta samhället, och Gällivare har fostrat framstående konstnärer, där mötet mellan olika kulturer och naturens påverkan har inspirerat. Tyvärr har kulturlivet förlorat en del av sin kraft, då industriell utveckling tagit allt större fokus. Genom att skapa fler arenor för konst och kultur kan nya upplevelser och livsglädje berikas. Att ge plats åt olika framtidsdrömmar i Gällivare är viktigt, och tillgång till konst, kultur och natur kan ge en mer mångsidig upplevelse av både **barndom och ålderdom**. För de som är i arbete kan detta ge en värdefull paus från vardagen. Kultur binder samman människor, ger röster åt fler och främjar utbyten mellan traditioner och kulturer, vilket också stärker trygghet och identitet. Kulturlivet i Gällivare förtjänar ett lyft.

Vassaraälven – Vahtjirjåkka – har en tydlig **samisk koppling** även om den har varit och fortfarande är viktig för många flera grupper. Det samiska hantverket – duodje/doudji – är en levande manifestation av samernas eviga förhållande till naturen. Tekniker, inredning och användning av hållbara och naturmaterial har fortsatt i generationer. Men en del av den samiska kulturen har förts vidare muntligt eller lämnat spår som bara det tränade ögat kan se. Att leva cyklist innebär även att det immateriella bärs med sig. Detta gäller även samerna runt Gällivare som under århundraden har levt ett nomadiskt liv. Vår upplevelse är att under åren med snabbt ekonomisk tillväxt och utbyggnad av gruvor har det samiska kulturhistoriska arvet i

Gällivare trängts undan och glömts bort.

RELATIONEN TILL NATUREN

Naturen är en källa till rekreation och återhämtning, och den bör vara tillgänglig för både barn och äldre. Naturmiljöer behövs både utanför tätorten och inne i den urbana miljön. Med den växande industrin runt Gällivare förloras naturområden, och viktiga kopplingar mellan dessa platser kapas av infrastruktur. Den enkla tillgången till naturen, som varit en självklar del av livet i Gällivare, minskar. Grönområden i centrum präglas ofta av klippta gräsmattor, enstaka träd och främmande arter. Men med ett tränat öga går det också att upptäcka områden med hög biologisk mångfald och hotade arter. Vassaraälven med Dundret i bakgrunden utgör en evig **länk till landskapet** runtomkring. Genom att kombinera konst och naturupplevelser kan dessa stärka varandra. Det är också viktigt att erbjuda lågtröskelaktiviteter för de som inte lika gärna söker sig till naturen.

Att **leka** i naturen är viktigt för både trivsel och anknytning till ett område. Barn relaterar till natur och arkitektur på ett annat sätt än vuxna och har möjlighet att använda sin fantasi för att skapa sin egen värld. I naturen interagerar barn med det fysiska landskapet samtidigt som de skapar bilder i sitt **inre landskap**. Förutom att underlätta lek och social interaktion kan utomhuslekytor också vara pedagogiska, terapeutiska och främja möten mellan generationer och kulturer. Den lekfulla förmågan är något många människor förlorar med åren, och denna förmåga behöver väckas och stimuleras på nytt. Genom lek bearbetar alla människor intryck, utvecklar kreativitet, samarbetar och kommunicerar. Att aktivt och medvetet använda utemiljöer under hela året kan även bidra till ett mer hållbart nyttjande av naturen, vilket är viktigt för det lokala ekosystemet. I projektet Visioner i norr vill vi utforska vad detta kan innebära.

RESILIENS

Det immateriella kittet är nära kopplat till resiliens, som handlar om förmågan att återhämta sig från störningar och anpassa sig till nya förhållanden. Utan detta kitt blir det svårare för samhället att hantera utmaningar som ekonomiska svårigheter, naturkatastrofer, social oro eller andra samhälleliga påfrestningar. Inom ekologin innebär resiliens hur väl ett ekosystem kan bibehålla sina funktioner och strukturer efter stress eller gränsöverskridande, samt hur snabbt och effektivt det kan återgå till sitt ursprungliga tillstånd eller anpassa sig till nya förhållanden. **Kulturell stress** kan uppstå när individer eller grupper tvingas anpassa

sig till en ny kultur eller social miljö, vilket kan leda till psykologiska och sociala påfrestningar. Stressen kan drabba både de nyanlända och de som redan bor på platsen. I Gällivare kan den snabba inflyttningen av människor från olika kulturella och sociala bakgrunder skapa sådan stress, vilket påverkar både den nya och den befintliga befolkningen. Denna risk kräver medveten hantering för att undvika negativa konsekvenser som segregation, alienation, konflikter och social ojämlikhet. Samhället måste utveckla inkluderande strategier som främjar interaktion mellan nya och gamla invånare, samtidigt som den lokala kulturen och identiteten bevaras. Det handlar om social och **kulturell resiliens** – förmågan hos individer, grupper eller samhällen att anpassa sig, återhämta sig och utvecklas efter påfrestningar, stress eller kriser.

TILLIT OCH FÖRTROENDE

I under arbetets gång har vi haft en dialog med konstnärer och personer från civilsamhället kring workshops och deltagande. Under denna process har vi mött skepsis från enskilda personer, ofta med bakgrund i det samiska samhället. De vi har varit i kontakt med har varit intresserade av att veta mer om våra intentioner, men också om projektet som helhet, till exempel om omständigheterna kring finansieringen av projektet. De har också varit särskilt oroade över om det vi gör är **"sami-washing"** eller **"green-washing"**. Det finns kritik kring att den samiska kulturen och ena sidan presenteras och lyft som något positivt inom turism samtidigt som områden som används för till exempel renskötsel offras för att ge plats åt exploatering kopplad till industrin.

Samiskt liv ser bra ut på vykort, men samtidigt förlorar samerna möjligheten att förvalta sitt kulturarv. Det är inte förvånande att vi som utomstående möts av **skepsis och misstänksamhet**. Åtgärder och projekt som finansieras av staten eller utomstående är ofta dåliga nyheter för den samiska befolkningen. För dem som bor norr om polcirkeln är det ingen nyhet att de stora besluten fattas i storstäderna i söder. **Makten finns i huvudstäderna och är avlägsen**, men där fattas beslut som får enorma konsekvenser för dem som bor i norr. Stora områden styrs på distans, utan närvaro och utan omsorg.

HUR VI GÅR VIDARE

För att det immateriella kittet ska ta plats i Älvrummet (och Gällivare) behövs en långsiktig process. Därför föreslår vi **en process med dialog, gåturer, samtal, lek och platsbyggande** som en metod för att lyfta dessa teman. Naturen, konsten, leken, kulturen förstärker varandra och Gällivare.

Strategin syftar till att **främja kulturella utbyten** och lärande (språk, kulturhistoria) genom kommunikation (t.ex. musik, konst, hantverk) och gemensamma projekt. Den handlar om att bejaka särarten samtidigt som en gemensam, dynamisk kultur och normer kan etableras på lång sikt. Detta kan uppnås genom att **skapa platser för kulturell interaktion**, såsom festivaler, nya mötesplatser och samarbetsprojekt som involverar både gamla och nya invånare. Genom att uppmuntra dialog och samverkan kan risken för kulturell stress minskas, och i stället kan en känsla av tillhörighet och gemenskap formas, som inte behöver upplevas som "förtryckande" eller förknippas med en specifik kultur.

FÖRSLAG

SKAPA PLATS TILLSAMMANS

Vi vill genom **platsskapande processer**, där Gällivareborna bjuds in att delta, utveckla Älvrummet genom workshops som kopplar till kultur, kreativitet och natur i Älvrummet. Under workshoparna kommer prototyper att byggas för att hantera historiska utmaningar och utforska framtida behov för Gällivare. Processerna som initieras kan sedan överföras och skalas upp både i Älvrummet och i hela kommunen, med potential att upprepas i andra **samhällen i Norrland**. Älvrummet kommer att bli en plats som fylls med kulturyttringar från de som bor där, samtidigt som det gemensamma skapandet stärker människors relation till platsen, Gällivare och varandra. De insikter vi får kan hjälpa till att hitta nya sätt att använda Älvrummet och fungera som en pilot i en flerårig process för att identifiera permanenta behov i Gällivare.

Platsen är synlig och **annonserar Gällivare** från E45:an, och ligger bara en stenkast från centrumet och vid den populära Kulturstigen. Visuellt i landskapet är Älvrummet en länk mellan Dundret och tätorten.

Workshopen riktar sig till olika grupper i befolkningen, och det är just denna mångfald som är viktig – att **koppla samman människor** bortom deras vardagliga roller och bjuda in till möten som kan sträcka sig utanför denna process. Gällivare, liksom många andra orter i Norrland, har en lagom storlek för detta. Möten mellan människor har ofta stort genomslag och kan leda till betydande resultat.

Vi bjuder in barn, elever, äldre, kommunanställda, konstnärer och beslutsfattare att samtala om och vara med och bygga upp Älvrummet. Unga och äldre har ofta svårare att påverka sin utemiljö och har större behov av anpassningar och trygghet för att kunna använda sin närmiljö. Genom deras medverkan vill vi stärka deras roll i att påverka och skapa staden. Samiska konstnärer ges särskilt utrymme i workshoparna, då deras kultur och relation till platsen och landskapet behöver lyftas och synliggöras. Kommunanställda och beslutsfattare är också viktiga för att säkerställa att processen fortsätter och att förslagen implementeras.

Målet är att skapa ett **materiellt resultat** som är tillräckligt tydligt för att fungera som en inbjudan till ytterligare **immateriella processer** i rummet. Dessa workshops ger människor en röst.

PROCESS 2025–2035

År 2025 inleds processen att utveckla Älvrummet genom en serie workshops. I mars 2025 startar **fyra workshops** med syftet att öka platsens fokus på kreativitet, lek, natur och kultur i centrala Gällivare. De olika workshoparna har olika inriktningar men hänger samman och överlappar varandra. Alla workshops utgår från platsen, naturen eller naturelement som grund. Deltagarna i workshopen skapar konstnärliga och kulturella inslag som markerar mänsklig närvaro och identitet i Älvrummet. Eftersom utvecklingen av Älvrummet sker genom gemensamt skapande, döps workshoparna till **Snöskapa, Naturskapa, Byggskapa och Gemenskapa**. Det är dessa workshops som genomförs under 2025 enligt detta förslag.

I ett tidigt skede av workshopen kommer form och gestaltning att utforskas. Vi vill att workshoparna påverkar varandra och att intryck från platsen samt samtal återspeglas i gestaltningen. Under workshoparna Naturskapa och Byggskapa kommer vi att observera, dokumentera och engagera oss i samtal med kommunanställda, för att i slutet av 2025 kunna inspirera och ge rekommendationer för **ökad samverkan mellan olika kommunala förvaltningar**.

Tanken är att utvecklingen av Älvrummet ska fortsätta i samarbete med allmänheten. Till 2035 ska Älvrummet, enligt vår vision, ha utvecklats till en mötespunkt för kultur, natur och kreativitet. Här ska konstnärer och organisationer kunna nyttja platsen tillsammans med allmänheten, med stöd från kommunen.

År 2026, året efter den inledande workshopserien, är tanken att **angreppssättet upprepas och skalas upp**. Fler byggnader från Kåkstan kommer att flyttas för att skapa ett växthus och för att fungera som möbler och inramning för den befintliga stadsodlingen. En mer omfattande

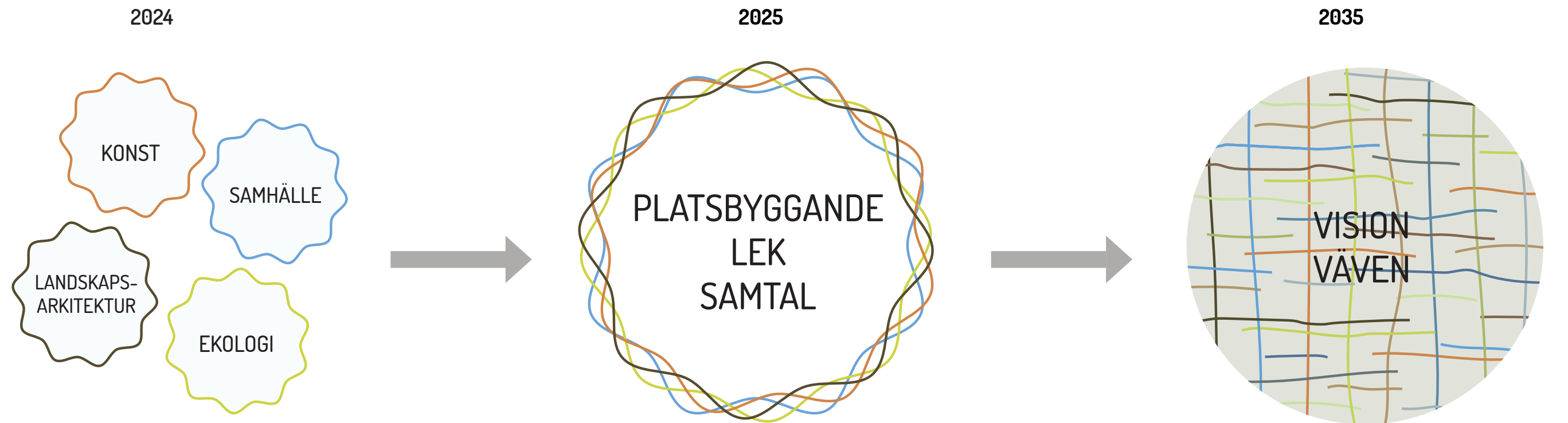
landskapskompensation kommer att genomföras på de befintliga gräsmattorna samt på den sanerade ytan vid E45:an, som idag saknar vegetation.

År 2027 kommer villan från Malmberget (Bolagsvägen 10) att byggas upp med en invigningsfest i oktober. Den nya **kulturvillan, Vassara**, kommer att husera workshops ledda av framtida hyresgäster med fokus på kreativitet, lek, natur och kultur. Snöupplag kan användas för att skapa bob- eller pulkabackar för barn eller ge plats för scootercross-evenemang.g.

Fram till 2035 är vår vision att Älvrummet har utvecklats till ett område där **lokal kulturhistoria, berättelser, natur och skapande lyfts fram och sprids vidare till andra delar av Gällivare**. Kulturstigen kommer att ha utvecklats med hållplatser av olika karaktär – ytor för odling och permakultur, områden med återskapad natur tillgängliggjord med hjälp av spänger, vindskydd och utsiktstorn, samt ett kallbadhus som förstärker badkulturen. Även kulturvillan Väven kommer att ge plats för konstnärer och skapare i Gällivare. Här kommer det finnas utrymme för konst, design, natur och kultur. Ett café kan också lyfta den lokala matkulturen och förstärka bandet mellan stadsodlingen och besökare.

SAMVERKAN INOM KOMMUNEN

En del av våra förslag kräver **förändring av existerande rutiner och förbättrad samverkan** mellan kommunala förvaltningar. Därför har vi med Heiti Ernits (RISE) i vårt team, fil. Dr. i Offentlig förvaltning med särskilt fokus på gränsöverskridande organisering. Under workshopen Naturskapa och Byggskapa han är med som åskådare och kritisk vän med syfte att observera och dokumentera samtalen med och emellan kommunanställda. I oktober 2025 kommer han att hålla ett digitalt samtal med kommunanställda där han kan inspirera och ge sina **rekommendationer för ökad samverkan mellan olika förvaltningar**.

Vi är ett interdisciplinärt team med fyra specifika spetskompetenser.

Vi genomför en deltagande och platsbyggande process med specifika grupper. Processen består av en serie av fyra workshops som har olika inriktningar.

Processen resulterar i att kultur, kulturhistoria och kreativitet får en större roll i Gällivare och att Älvrummet kan bli en plats där olika aktörer kan skapa en väv av aktiviteter, kulturyttringar och gemenskap.

FÖLJANDE ASPEKTER TAR VI MED OSS FRÅN ANALYSEN:

- Värdefullt arktiskt landskap
- Undagömd samisk kulturhistoria
- Synligt industriellt arv
- Påtagligt tryck från framtida industrietableringar
- Rikt friluftsliv
- Dåligt utbud av kulturliv
- Ett centrum som upplevs eftersatt
- Lång och snörik vinter
- Naturen uppskattas
- Det finns historiska tecken på kreolisering.
- Lång historia och erfarenhet av flytt av byggnader.

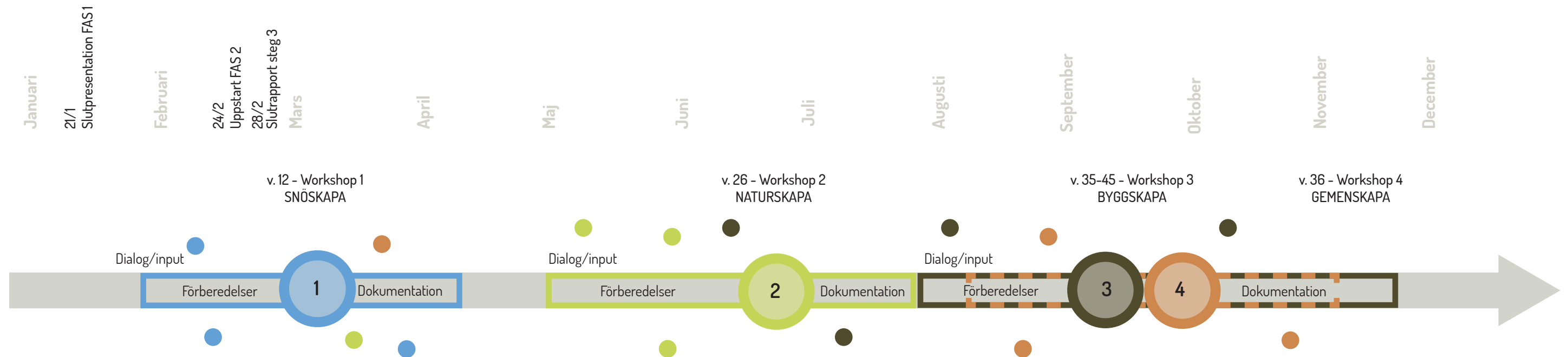
DESSA VERKTYG SKA ANVÄNDAS FÖR ATT KUNNA MÖTA UTMANINGAR SOM LYFTS I ANALYSEN

- Specifika grupper ska bjudas in i deltagande aktiviteter med olika fokus.
- Återbruk av material (virke) från Kåkstan
- Lyfta den samiska kulturen genom lek, materialanvändning, konst mm.
- Skapa möten mellan olika åldrar och grupper.
- Flytt av natur från etableringsområden.
- Flytt av byggnader från Malmberget.
- Gåturer och kort föredrag för specifika grupper, allmänheten samt kommunala tjänstepersoner.
- Samtal med Gata- och parkenheten kring befintliga skötselåtgärder.
- Gåturer, samtal och föreläsningar med specifika grupper.

FÖLJANDE KAN UPPNÅS GENOM DENNA PROCESS

- Älvrummet är ett nav för kreativitet.
- Älvrummet annonserar Gällivare till besökare.
- Ändrade skötselrutiner tillåter naturen ta mer plats i centrala Gällivare.
- Gällivares kulturhistoria synliggörs även i offentlig miljö.
- Barn, ungdomar, äldre, nyinflyttade och så klart även andra har platser av olika karaktär utomhus att vistas på.
- Kopplingen mellan centrumet, Vassaraälven och Andra sidan förstärks.
- Det finns vilja bland nyinflyttade att leva i Gällivare livet ut.
- Ökad kreolisering motverkar segregation, känsla av utanförskap eller social splittring.

TIDSLINJE WORKSHOPS 2025

WS #1 - SNÖSKAPA

Under den inledande workshopen bjuder vi in barn och pedagoger från den intilliggande förskolan för en aktivitet med koppling till Vassaraälven. Syftet med workshopen är att involvera barnen i processen att utveckla Älvrummet. Under två dagar ska vi tillsammans använda snön som utgångspunkt för att forma, leka, bygga och använda vår fantasi. Det som skapas kommer att bli en del av naturen, tills naturen tar tillbaka det. Workshopen erbjuder ett kreativt, lekfullt och skapande samarbete utomhus, tillsammans med konstnären Jan-Erik Falk, som specialiserar sig på skulpturer i is och snö.

WS #2 - NATURSKAPA

Under workshopen skapar vi en större medvetenhet om värdet av naturen runt Gällivare – inte bara som en möjlighet för rekreation, friluftsliv, jakt och fiske, utan också som ett ekosystem med eget inneboende värde. Genom denna workshop vill vi visa hur Gällivare kan utveckla en tydligare platsidentitet genom att knyta bebyggelsen till den lokala naturen, med dess unika karaktär och historia, och på så sätt bygga stolthet. Målet är att skapa en ny gemensam mötesplats för Gällivares invånare, där den lokala naturen är i fokus och samtidigt bidrar till att främja den kulturella rikedom som finns i orten. Resultatet ska vara så påtagligt att det kvarstår som en inbjudan till fortsatt immateriell utveckling av platsen.

WS #3 - BYGGSKAPA

Workshopen fokuserar på återbruk, resursanvändning, kreativitet och kulturhistoria. Tillsammans med gymnasieelever från Bygg- och anläggningsprogrammet samt allmänheten bygger vi Tornet – ett utsiktstorn med vindskydd i nedre delen. Bygget använder virke från den demonterade bebyggelsen i Kåkstan, kombinerat med nytt material. Vi planerar även en spin-off workshop med barn. Målet är att skapa nya strukturer, berättelser och en ny identitet med koppling till gruvarvet i Malmberget, med fokus på natur och kultur.

WS #4 - GEMENSKAPA

I denna workshop vill vi bjuda in samiska konstnärer som bor i eller kommer från Gällivare för att bidra med sina perspektiv på Älvrummet. Vi vill arbeta med ärran (eldstad på nordsamiska) för att skapa en samlingspunkt som kan bidra till fler möten, värme och skönhet. Det är också viktigt att samisk kultur och närvaro syns. Samisk kultur är nära kopplad till naturen och samexisterar med den, vilket är en av förankringspunkterna i vårt projekt. Vi vill att de konstnärliga perspektiven vävs samman med de ekologiska. De inbjudna konstnärerna kommer att arbeta platsspecifikt med temat ärran och förbereda utkast av idéer som löpande färdigställs under 2026. Processen är lika viktig som resultatet.

ILLUSTRATIONSPLAN 2025

Skala 1:500 A3

BUDGET

Från ord till handling: 2024 går vi vidare till praktiskt skapande i Gällivare under 2025, i skala 1:1. Som en brygga mellan fas 1 och fas 2 föreslår vi workshopen Snöskapa. Denna genomförs med besparat arvode, även om vårt team inte fortsätter in i fas 2. I så fall skulle det vara ett avslut för vårt team och en överlämning av våra idéer till kommunen och andra lokala aktörer för vidare arbete, om det finns intresse och möjlighet.

Workshopen **Naturskapa** är tids- och materialkrävande, involverar flera aktörer och kräver deltagande från flera medlemmar i teamet. Vi kommer att spendera flera dagar på plats och arbeta parallellt på olika spår. Workshopen **Byggskapa** är den längsta, där lärarna och eleverna från Lapplandsgymnasium har en central roll, medan kommunen agerar byggherre. Vi gestaltar, projekterar, samordnar och dokumenterar, och genomför även en spin-off workshop med barn. I workshopen **Gemenskapa** tar lokala konstnärer en större roll. Här skapas ett konstverk genom möten vid elden i centrum.

Vi ser att en del av material- och arbetskostnader tas direkt eller indirekt av bland annat Gällivare kommun, Lapplandsgymnasium och LKAB. Vi har redan idag en tät dialog med kommunen och vi litar på att deras stöd fortsätter under hela 2025. LKAB har även tidigare lovat att stötta med flytt av byggnader från Malmberget, vilket annars hade inneburit en hög kostnadspost i kalkylen. Detta skapar både ekonomisk trygghet och är viktigt för att skapa intresse och kontinuitet i projektet.

Budgeten är indikativ och kan justeras när innehållet för varje workshop specificeras under våren 2025.

#1 SNÖSKAPA

Arvode gestaltning och förberedelse	30000
Arvode skapande på plats	30000
Resor och boende	15000
Material och verktyg	1000
Övrigt	1000
	77000

#2 NATURSKAPA

Arvode gestaltning och förberedelse	80000
Arvode skapande på plats	100000
Resor och boende	25000
Material och verktyg	25000
Övrigt	8000
	238000

#3 BYGGSKAPA

Arvode gestaltning och förberedelse	90000
Arvode skapande på plats	40000
Resor och boende	25000
Material och verktyg	25000
Övrigt	5000
	185000

#4 GEMENSKAPA

Arvode gestaltning och förberedelse	50000
Arvode skapande på plats	50000
Resor och boende	15000
Material och verktyg	20000
Övrigt	2000
	137000

Administration	40000
SUMMA (Workshop #2-4)	600000

WORKSHOP SNÖSKAPA

Under två dagar i mars kommer vi tillsammans med barn och äldre att använda snön som utgångspunkt för att forma, leka, bygga och använda vår fantasi i området runt älven. Det som skapas blir en del av naturen tills naturen tar tillbaka det. Det blir ett kreativt, lekfullt och skapande samarbete utomhus, tillsammans med konstnären Ramona Salo med flera. Arbetet med snö ger också möjlighet att testa platser för de byggnader som är planerade för projektområdet 2027, genom att använda snömassor som tillfälliga rumsliga element.

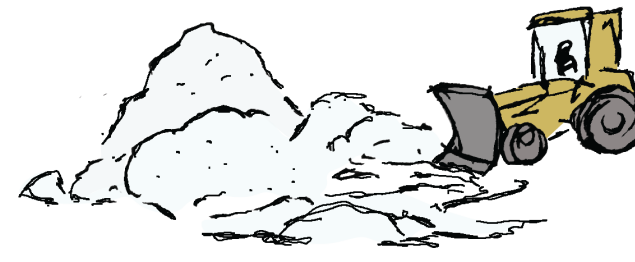
VARFÖR?

Att leka i naturen skapar välbefinnande och stärker relationen till ett område. Barn förhåller sig till arkitektur på ett annat sätt än vuxna och använder sin fantasi för att skapa sin egen värld. Förutom att underlätta lek och social aktivitet kan utomhuslekplatser vara pedagogiska, terapeutiska och skapa möten mellan generationer och kulturer. Genom lek bearbetar barn intryck, utvecklar kreativitet, samarbetar och kommunicerar.

Genom att arbeta med snö använder vi ett material som är både hanterbart och formbart, och som försvinner på ett naturligt sätt. Vi lämnar inga permanenta spår i denna workshop, men hoppas kunna visa på de möjligheter som området rymmer. Workshopen underlättar ett kollektivt utforskande av platsens potential, med barn som aktörer i samarbete med lokala konstnärer och vårt team.

Syftet med workshopen är att inkludera barn i processen att utveckla området. De upptäckter vi gör här kan bidra till nya sätt att använda utrymmet och fungera som en pilot för att utforska de mer permanenta behoven. Genom att möta olika målgrupper genom dialog, samskapande och kreativitet kan vi få en djupare förståelse för vad som krävs för att skapa hållbara och attraktiva mötesplatser.

Barn är viktiga deltagare i kulturlivet, och att ha mötesplatser där barn aktivt kan ta del av konst och kultur leder i förlängningen till att fler ser en framtid i Gällivare. Ett rikt kulturliv handlar om att göra platser attraktiva att vistas i, och barn är en viktig målgrupp för detta.

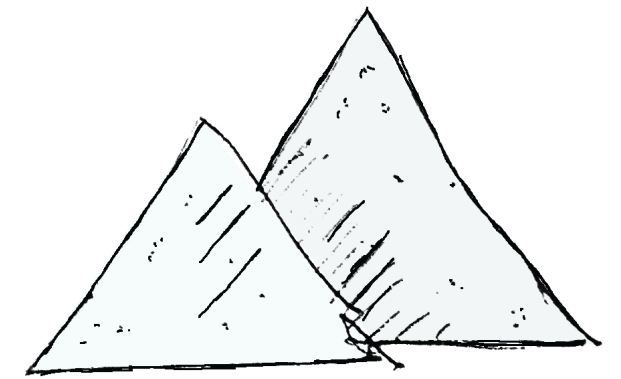
STEG 1

Ploga upp och samla snö.

STEG 2

Modellera om snön grovt till en önskad form.

STEG 3

Skapa ett temporärt landmärke vid E45:an, konstverk, plats för lek, land art.

VEM?

Workshopen leds av konstnären Ramona Salo, som har erfarenhet av kreativa workshops med barn i olika åldrar. Vi planerar även att bjuda in Jan-Erik Falk, en lokal konstnär som arbetar med snö och is, och som har erfarenhet av liknande workshops i Gällivare. På detta sätt inkluderar vi någon som är bekant med platsen och samtidigt har expertis inom det material vi kommer att arbeta med. I teamet finns också landskapsarkitekter som stöttar i att hantera workshopen och planera bra platser för att skapa lekmiljöer i snö.

Deltagarna i workshopen kommer att vara barn från den lokala grundskolan och förskolan. Lärare från skolan och förskolan kommer också delta, och föräldrar är välkomna att delta. De verksamheter som bjuds in är Regnbåges förskola, Skierri förskola samt F-6, Mariaskolan F-6.

Äldre personer bjuds in till workshopen via Hembygdsföreningen. De deltar i byggandet efter förmåga och i samtal om hur snön påverkar deras livsmiljö.

Dialog med kommunen förs innan workshopen för att undersöka möjligheten att separera renare snöupplag, så att workshopen kan använda renare snö. Det skulle kunna bli ett arbetssätt framöver, där renare snö samlas på utvalda platser som bidrar med högt lekvärde.

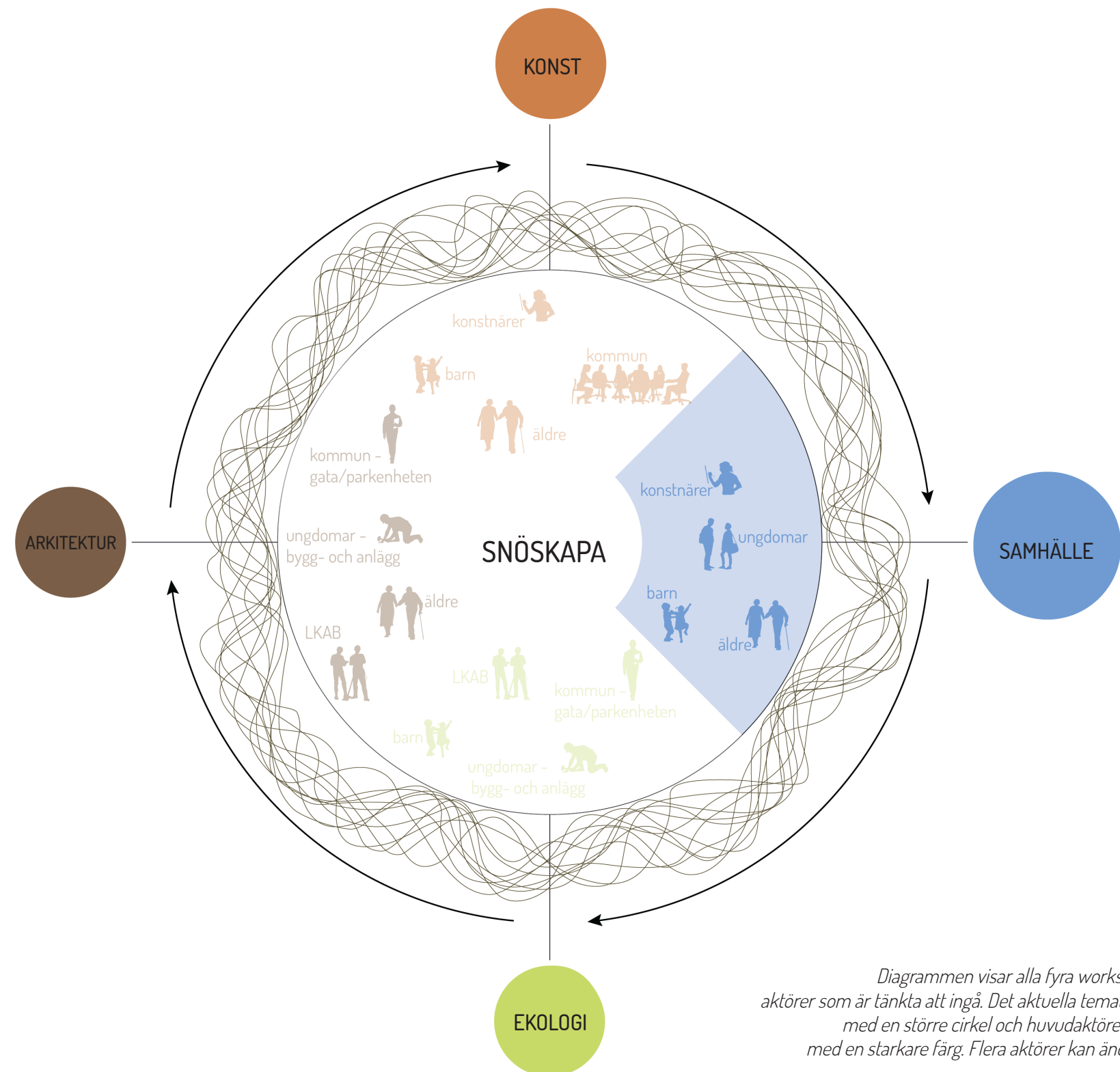
HUR?

Dialog och samtal förs med kommunen om insamling av snö och möjligheten att separera ut renare snö för att använda i workshopen. Den renare snön lämpar sig bättre för att bygga leklandskap. Projektområdet används redan för snöupplag, med två stora snöupplag, varav det ena är en del av den planerade vit-strukturplanen, medan det andra är mer informellt.

Workshopen kommer att ske under dagtid med skolelever och förskolebarn. Barnen delas upp i grupper för att aktiviteterna ska passa deras ålder och förmåga. Det leklandskap som skapas under workshopen kommer sedan stå kvar så länge vädret tillåter och berika platsen under resterande vintersäsong, för att sedan smälta och återgå till naturen.

NÄR?

Workshopen kommer att äga rum under två dagar, i slutet av mars 2025. Detta är en tid på året då vi kan vara säkra på att det kommer att finnas gott om snö.

Diagrammen visar alla fyra workshops och alla aktörer som är tänkta att ingå. Det aktuella temat är markerat med en större cirkel och huvudaktörerna markeras med en starkare färg. Flera aktörer kan ändå inkluderas.

VAD?

Processen är viktigare än resultatet i vår workshop i mars. Barnen får uttrycka sig genom visuella medier, öva på problemlösning och omsätta idéer till handling genom den kreativa processen. Genom att involvera barnen får vi deras perspektiv på vad ett lekfullt uterum innebär och hur man kan använda sina sinnen och samarbeta för att skapa ett tillfälligt utrymme för lek. Vi kommer att använda färg och andra material för att utforska visuella uttryck i området, men det huvudsakliga materialet kommer att vara snö. Det kan handla om labrynter, hinderbanor, skulpturer, natur/land art, bilder i snö och mycket mer. Endast fantasin sätter gränser.

Tillsammans med kommunens driftpersonal kommer vi även att lägga upp snöolymer där vi planerar att placera de flyttade husen 2027. Detta gör vi för att kunna testa den rumsliga effekten och justera placeringen för att optimera framtida användning. Dessa snöhögar ger också en bra rumslig effekt för workshoppen.

Deltagarna kommer att ha en samlingsplats vid årran (eldstaden), som blir en plats för umgänge, kaffe- och matpauser samt utbyte mellan generationer. På workshopens första dag håller vi i Riebangården, ett utomhusspel där man skapar en labrynt i snö. Målet är att undkomma räven, som kommer ut ur sin lya. Den som blir fångad blir nästa räv. Det finns många varianter av denna labrynt, men det viktigaste är att den innehåller en labrynt som inte får lämnas och en fristad där man inte kan bli fångad av räven. Riebangården är ett traditionellt spel i flera havssamiska områden på den norska sidan av Sápmi, men många platser har sin egen lokala version. Syftet med att introducera detta spel är att lära sig om andra lokala lekar, forma labrynten och lära känna varandra. Leken kan spelas flera gånger, både i början och i slutet av varje dag. Den här leken etablerar också idén om att bygga och forma samt underlätta aktivitet i något så tillfälligt som snö.

LÄRANDE

På platser med så stora säsongsvariationer så som Gällivare finns det ett stort värde i att se stadsrummen och parkerna som arenor för säsongsprogram och se till att utformningen underlättar detta. Genom att starta platsutvecklingen vid Älvrummet med ett vinterprogram säkerställs att vinteranvändningen kan påverka processen med platsbyggandet från start. Denna process kan fungera som en modell för platsutveckling även för andra städerna i Norra Sverige. Älvrummet som exempel kan visa på hur vintern måste vara med och definiera designen, men också visa att det

finns behov av flexibla program där användningen av de offentliga platserna förändras under året.

Det finns också ett stort värde i att involvera både barn och äldre så att erfarenheter och kunskapsutbyte kan röra sig och vandra över generationsgränserna.

RISKER

Oönskade värdförhållanden är en risk. För mycket värme kan få snön att smälta, och en vinterstorm gör det omöjligt att vara utomhus. Risken för en värmebölja i mars är dock sannolikt inte stor, och lokalbefolkningen är mycket van vid iskallt vinterväder. "Det finns alltid en risk att det blir för få deltagare.

Snön tar plats sig i de nordliga städerna. Vintern 2020 tog Lo:Le en serie porträttbilder av snödepåer i Tromsø, som en del i att berätta om snöns närvaro. Snöfall i tätt bebyggda områden innebär vissa utmaningar, men rymmer också möjligheter. Foto: Lo:Le.

*Bilder från land art workshopen i Kautokeino med snö och eld som material.
Fotograf och ansvarig för workshop, Eimear Tynan, docent, UiT Norwegian Arctic University, Tromsø.*

WORKSHOP NATURSKAPA

Med Workshopen #2 – NATURSKAPA – vill vi skapa en större medvetenhet om värdet av naturen i och runt Gällivare – inte bara som en möjliggörare för rekreation, friluftsliv, jakt och fiske utan också som ett natursystem med eget värde. Genom att knyta bebyggelsen till den lokala naturen, med dess unika karaktär och historia, kan Gällivare få en tydligare platsidentitet och bygga stolthet. Workshopen är även en start och del i att skapa en ny gemensam mötesplats för Gällivares invånare som är knutna till den lokala naturen och som bidrar till att främja den kulturella rikedom som finns i orten.

Naturöarna, en form av land art, och den förstärkta kontakten med Älvrummet, som blir resultatet av workshopen, är en första ansats för att bjuda in naturen i Gällivare. De kommer utvecklas över tid och vara en del i starten på att bjuda in de immateriella processer i rummet.

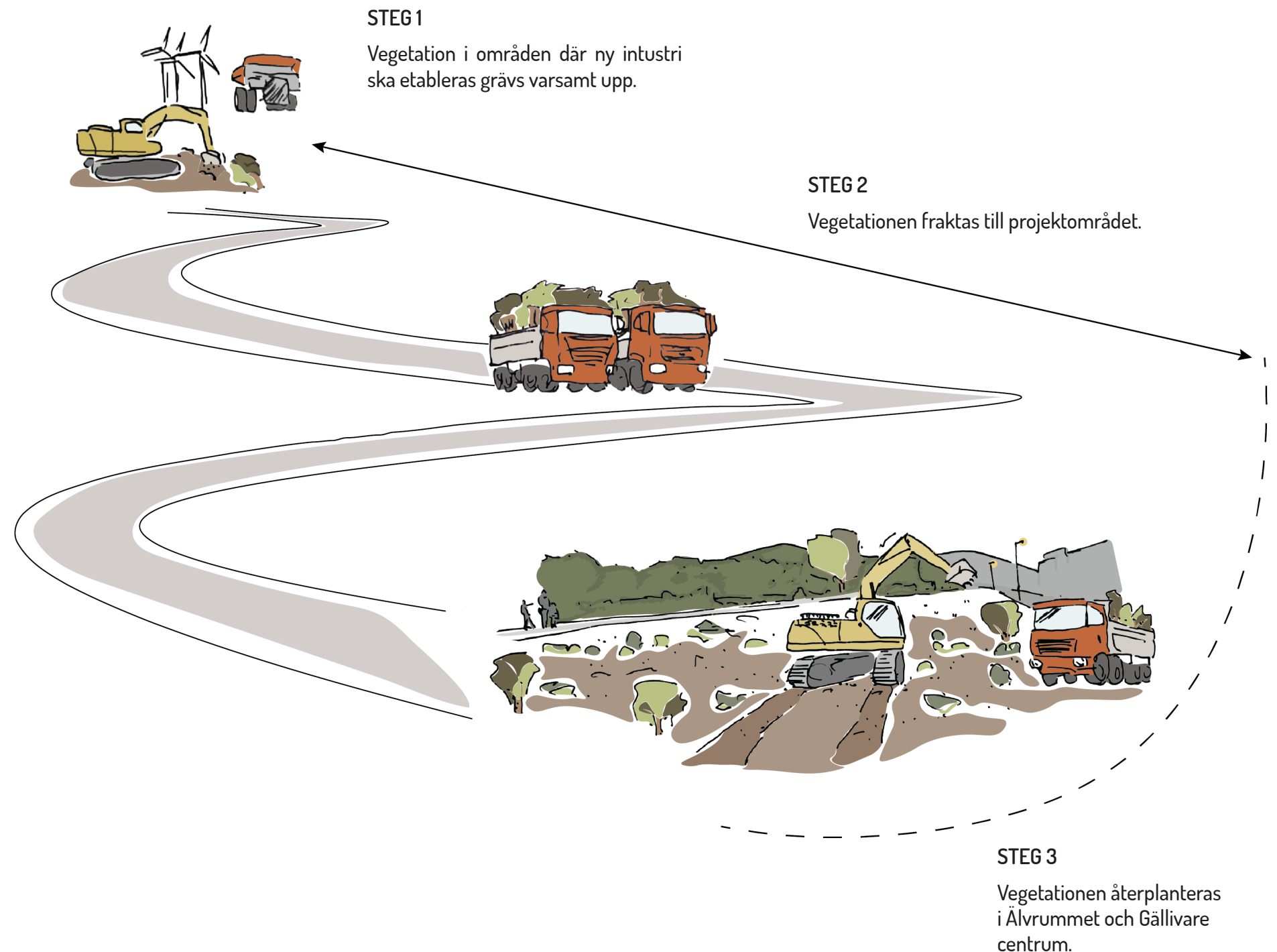
VARFÖR?

Genom att öka medvetenheten kring ekologiska värden är det möjligt att hitta mer cirkulära tillvägagångssätt för industriell utveckling och att minska förlusten av natur. Vi vill öka medvetenheten om den natur som går förlorad på grund av industrialisering. Det gör vi med workshopen genom att visa på möjligheterna med verktygen förflyttning/transplantation av natur från områden som håller på att bebygga för att bibehålla ekologiska värden och cirkuläret.

Vi vill också öka medvetenheten kring biologisk mångfald av arter och livsmiljöer i och omkring Gällivare. Detta kan stärka samhällets identitet kopplat till naturen genom att synliggöra och låta inhemska arter ta plats i bebyggda och bostadsnära områden där människor vistas till vardags. Inplantering av inhemska arter och skötsel utmed älven kan göra Älvrummet till en rekreativ plats att vistas på och stärka Älvrummets koppling till omkringliggande naturlandskap.

VEM?

Tanken är att workshopen ska rikta sig till olika grupper i befolkningen, och det är viktigt att koppla samman människor över deras dagliga roller. Genom att bjuda in dem till möten som kan ha en långsiktig inverkan hoppas vi skapa en varaktig förändring. Gällivare har rätt storlek för detta, liksom många andra samhällen i norra Sverige som också står inför liknande utmaningar. Möten mellan människor kan få stor betydelse och leda till betydande resultat.

Allmänheten bjuds in till stadsvandring om stadsnära natur och ekologiska värden av ekologiska system i staden. Den går genom staden och avslutas vid Älvrummet där elever och barn har arbetat med transplantation av flyttad natur.

Kommunens driftspersonal spelar en viktig roll i workshopen. De bjuds in till samtal och kreativt arbete kring valet av natur som ska transplanteras. De är även avgörande för att hitta lösningar för utvecklad, kreativ skötsel och hantering av naturen, samt för att bidra till genomförandet av naturflytten genom att tillhandahålla maskiner och personal.

Elever från Bygg- och anläggningsprogrammet deltar i själva arbetet på platsen. De bygger planteringskanter och planterar växter.

Barn från Regnbåges förskola, Skierris förskola samt F-6, Mariaskolan F-6 deltar i del av workshop där land-art skapas med vegetationen som kopplar samman konst med byggnation på platsen.

Workshopen leds av landskapsarkitekter Mari Bergset och Martin Allik.

HUR?

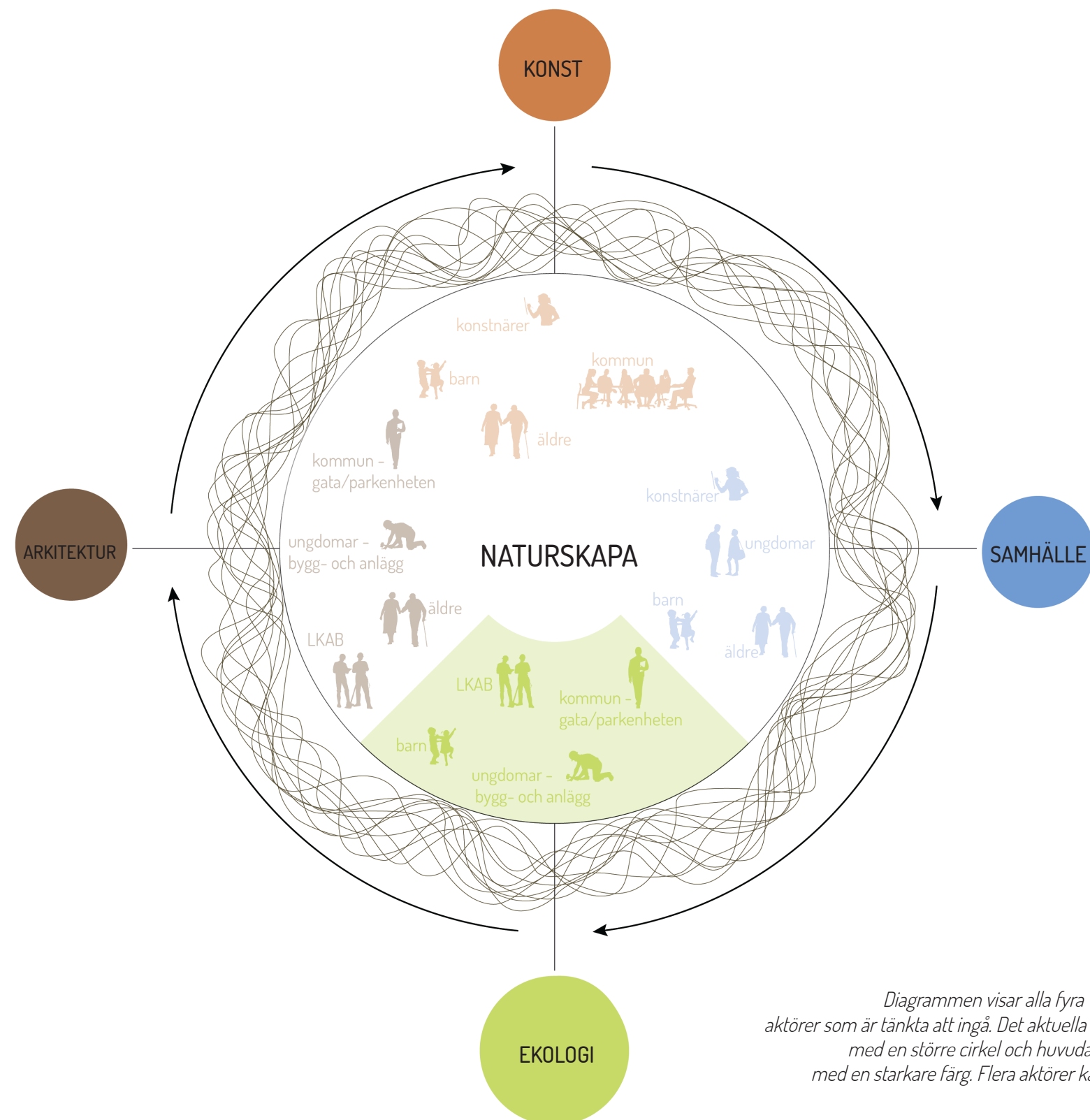
Workshopen består av olika delar som involverar olika grupper i transplantation och skötsel av natur. Ett första steg är samtal och kommunikation med kommunen samt samordning med LKAB för att säkerställa att alla steg kommer gå smidigt i själva flytten av vegetation. Den vegetation som ska flyttas identifieras av ekolog tillsammans med kommunens personal på Gata-/ parkenheten, Teknikavdelningen. Flytt av vegetation görs med hjälp från kommun/LKAB.

Anläggandet görs i Älvrummet och centreras vid ytan invid E45:an.

Ungdomar från Lapplandsgymnasium Bygg- och anläggningsprogrammet, Teknik- och designprogrammet hjälper till att anlägga och plantera vegetation, och jord. De bygger även kanter till planteringarna. Dessa kanter byggs utav återbrukat material från Kåkstan.

Barn ges en mindre roll i att plantera växter under lekfulla former.

Kommunen tar efter workshopen över driften för naturöarna som skapats. Framförallt vattning av flyttad vegetation är viktig första tiden då rötter ofta tar skada vid flytt och behöver tid för att etablera sig på den nya växtplatsen.

Diagrammen visar alla fyra workshops och alla aktörer som är tänkta att ingå. Det aktuella temat är markerat med en större cirkel och huvudaktörerna markeras med en starkare färg. Flera aktörer kan ändå inkluderas.

Konstruktion av en pilot på regnbäddar för kalla klimat med planerad prestanda även när marken är frusen. Samarbete mellan Tromsø kommun, vatten och avlopp och landskapsutbildningen vid UiT Norges arktiska universitet, Tromsø. Foto och ansvarig för pilot, Mari Bergset, universitetslektor vid UiT.

NÄR?

Juni 2025, vecka 26, 2-3 dagar på plats.

FÖRBEREDELSE

Efter att ha samlat in intryck och testat rumsliga strukturer med snö under Workshop 1, tar vi fram ett designförslag för planteringsöarna. Under våren kommer vi att identifiera givarområdet, det område som ska avvecklas för industrin, och vi strävar efter att få fram fler än en typ av vegetation. Detta arbete genomförs av en ekolog i samarbete med kommunen. Samtidigt bokar vi en entreprenör för vegetationsextraktion och eventuellt grävarbete, i samarbete med kommunen.

Baserat på intryck från Workshop 1 och dialog med kommunen, lokaliserar vi lämpliga platser för planteringsöarna där de flyttade naturtyperna kan trivas bäst.

Vad?

2-3 plattor med transplanterad natur kommer att återplanteras vid Älvrummet. De transplanterade naturöarna kommer att skapa en rumslig relation med byggnaden som planeras i workshop 3 och bli en del av helheten som presenteras i illustrationsplanen för området. Placeringen av öarna kommer att baseras på lärdomar från workshop 1, där snö användes för att testa möjligheter för platsbyggnad med snö som formbart material.

Under workshopen utförs skötsel för att påverka växtlighetens rumsliga aspekter. Vissa platser längs ån gallras från sly och träd stammas upp för att skapa bättre sikt och viss tillgänglighet mot älven. Kommunens driftavdelning kommer att vara delaktig i att välja lösningar för öppningar och skötsel.

Ytor som idag är gräsmattor kommer över tid att utvecklas till högräs och äng. Processen inleds med dialog med kommunens skötselpersonal. En av ängsyrtorna kommer att sås i workshopen med frön som samlats in från lokala arter.

Parallellt med det praktiska arbetet för att öka den biologiska mångfalden kommer olika föreläsningar och presentationer att hållas för olika grupper:

- Presentation av naturinventering för projektområdet, som visar den förändring som orsakas av de åtgärder vi föreslår, samt naturinventering för den plats från vilken vi samlar in naturöar.
- Naturvandring med Kari Anne Bråthen tillsammans med en lokal ekolog

i det utvalda utvecklingsområdet från vilket naturöarna transplanteras - fokus på vad som finns lokalt och värdet av dessa naturliga system.

- Stadsvandring med Kari Anne Bråthen tillsammans med en lokal ekolog och representant från Hembygdsföreningen med fokus på odlade växter i stadskärnan och hänvisning till det gamla kulturlandskapet.

FÖRVALTNING

- Under workshopen kommer 3-4 planteringar av inhemsk natur att anläggas, och dessa kommer att ägas och förvaltas av kommunen. Driften av planteringar ingår som en del av workshopen, där kommunens driftpersonal kommer att vara delaktig i planeringen och genomförandet, redan långt innan själva workshopen äger rum. Planteringarna kommer att utvecklas och förändras dynamiskt över

tid. Vissa växter kommer att trivas utmärkt, medan andra med tiden kan minska i antal eller dö ut för att ge plats åt nya. Denna utveckling är mer varierad än i traditionella stadsplanteringar. Den mer naturliga estetiken möjliggör en sådan dynamisk förändring, vilket också förväntas minska driftkraven på sikt. En acceptans för denna estetik och förståelse för skötseln av dessa ytor kommer att växa fram med tiden. Det är avgörande att kommunen är delaktig och ser potentialen i de transplanterade planteringar som skapas, samt att eventuella möjligheter och utmaningar diskuteras i förväg.

- Fält med ängar som fortsätter att skötas med 1-2 gånger klippningar per växtsäsong i stället för den veckovisa klippning av gräs som gräsmattor kräver.

Efter de två workshopparna under 2025 är tanken att utvecklingen av stadsnäranatur och kreativ skötsel fortsätter vid Älvrummet. Detta leder långsiktigt till den vision vi har för 2035, där platsidentitet stärks med den lokala biologiskamångfalden som viktigt verktyg. Arbetet med att göra plats för transplanterad naturen kan fortsätta på andra platser i kommunen där nya områden utvecklas.

LÄRANDE

Med workshoppen vill vi öka medvetenheten om lokala naturvärden och den förlust av natur som sker, samt lära ut om de möjligheter som finns att integrera natur i stadsnära områden. Workshoppen erbjuder en lärande process kring transplantation och dess potential att etablera lokal vegetation i stadsmiljöer – ett verktyg som kan vidareutvecklas inom kommunen. Naturen spelar en stor roll i kultur och identitetsskapande för Gällivare, och

genom att lyfta fram naturens värde stärks även Gällivares identitet som en naturnära stad.

RISKER

Det finns en risk att skötseln efter etablering inte anpassas till de rådande förhållandena. Vissa växter kanske inte klarar av den nya växtplatsen, och med tiden kan andra växter ta över. Detta är dock en naturlig process, och det viktigaste är att skapa en förståelse för att naturliga planteringar är mer dynamiska än traditionella trädgårdsplanteringar. En god kommunikation med driftenheten om etableringen av växterna är därför avgörande. Det är också viktigt att informera och kommunicera med allmänheten om planteringarnas funktion och värden för att skapa en förståelse för de olika vegetationstyper och planteringar som kanske inte ser ut som traditionella planteringar i staden. Denna process ger en möjlighet att öka medvetenheten om lokala ekosystem.

År 2017 anordnade MARELD med samarbetspartner tre-dagars workshop i Jubileumsparken, Göteborg med 100 deltagare. Hundratals träd och buskar planterades med syftet att skapa en temporär park vid Göta älv. Foto: MARELD / atelier le balto.

WORKSHOP BYGGSKAPA

Workshopen Byggskaapa fokuserar på återbruk och resursanvändning, kreativitet och kulturhistoria. Tillsammans med gymnasieelever från Bygg- och anläggningsprogrammet samt allmänheten bygger vi Tornet - ett utsiktstorn med vindskydd i nedre delen. Till bygget används virke från den demonterade bebyggelsen från Kåkstan som kombineras med nytt material. Målet är att skapa nya strukturer, nya berättelser och ny identitet från grugarvet i Malmberget med fokus på natur och kultur.

VARFÖR?

Kåkstan består mestadels av replikor av sen 1800-talets bebyggelse som ställdes upp på Malmberget år 1988 för att fira gruvindustrins historia i Gällivare kommun. Kåkstan är en kuliss av 40-tal bebyggelsen, varav några är flera hundra kvadratmeter stora medan andra är små kiosker. Alla behöver flyttas men att fylla alla dessa med funktion är nästan omöjligt. Ett annat sätt att se på åtminstone delar av Kåkstan är att den är ett värdefullt materialförråd redo att återbrukas.

Vi föreslår att bebyggelsen som inte är av kulturhistoriskt värde skulle kunna delvis demonteras och materialet återbrukas för att bygga nya strukturer som möter dagens behov och krav. Samma princip kan användas för andra byggnader i Malmberget och även andra kommuner i Norrland. Om livet inte finns eller är svårt att återskapas, då kan byggnader (eller delar) flyttas dit de behövs mer.

VEM?

Deltagarna i workshopen består av elever från Bygg- och anläggningsprogrammet på Lapplands gymnasium. Vi bjuder även in andra elever, exempelvis från Design- och teknikprogrammet, som deltog i en workshop i september 2024 med fokus på Älvrummet och aktiviteter för ungdomar i Gällivare. Genom kommunen har vi direkt kontakt med ansvariga för dessa program, och denna workshop kommer att ingå som en del av skolprogrammet.

Innan workshopen bjuds kommunens Gata-/parkenhet in till samtal tillsammans med Hembygdsföreningen. Till samlingsen bjuds Lone-Pia Bach in som föreläsare för att berätta om kulturhistoriskt värdefulla byggnader i Gällivare. Medlemmar i hembygdsföreningen uppmanas att dela sina minnen och erfarenheter från sitt arbete med att vårda äldre hus i Gällivare. Lone-Pia håller också en föreläsning för eleverna som deltar i workshopen.

Workshopen leds av landskapsarkitekt Martin Allik.

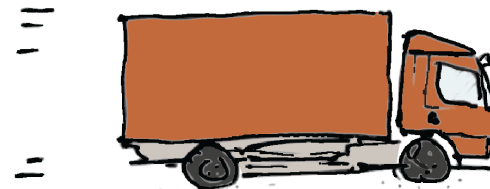
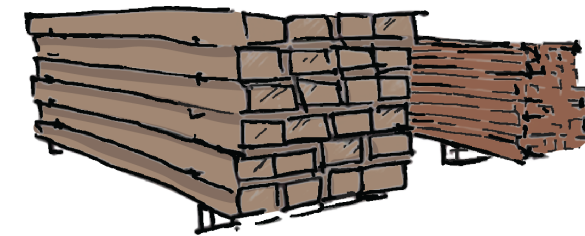
STEG 1

Inventera, kategorisera och värdera bebyggelsen i Kåkstan

STEG 2

Demontera varsamt

STEG 3

Transportera till Älvrummet

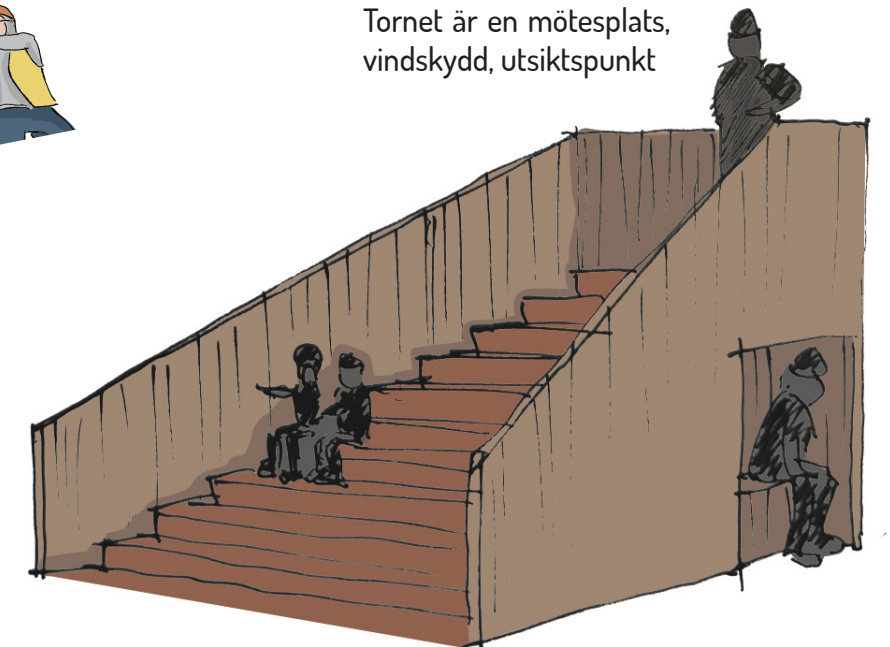

STEG 4

Bygga nytt av det återbrukade materialet

STEG 5

Tornet är en mötesplats, vindskydd, utsiktspunkt

HUR?

Exakt plats för Tornet bestäms under Workshop 1 och 2. Intryck, idéer och feedback från tidigare platsbesök och samtal kommer att tas med i den exakta gestaltningen av Tornet.

Vi levererar konstruktionshandlingar till läraren Magnus Olausson innan skolstart i augusti 2025. Tillsammans med eleverna kommer en inventering och demontering av ett antal byggnader i Kåkstan att genomföras. Under inventeringen kommer eleverna, tillsammans med lärarna, att göra en enklare bedömning av materialets skick. Materialet transporteras till Älvrummet av LKAB. Tornet byggs upp av eleverna, och byggarbetet på plats leds av läraren Magnus Olausson, med kommunen som byggherre.

NÄR?

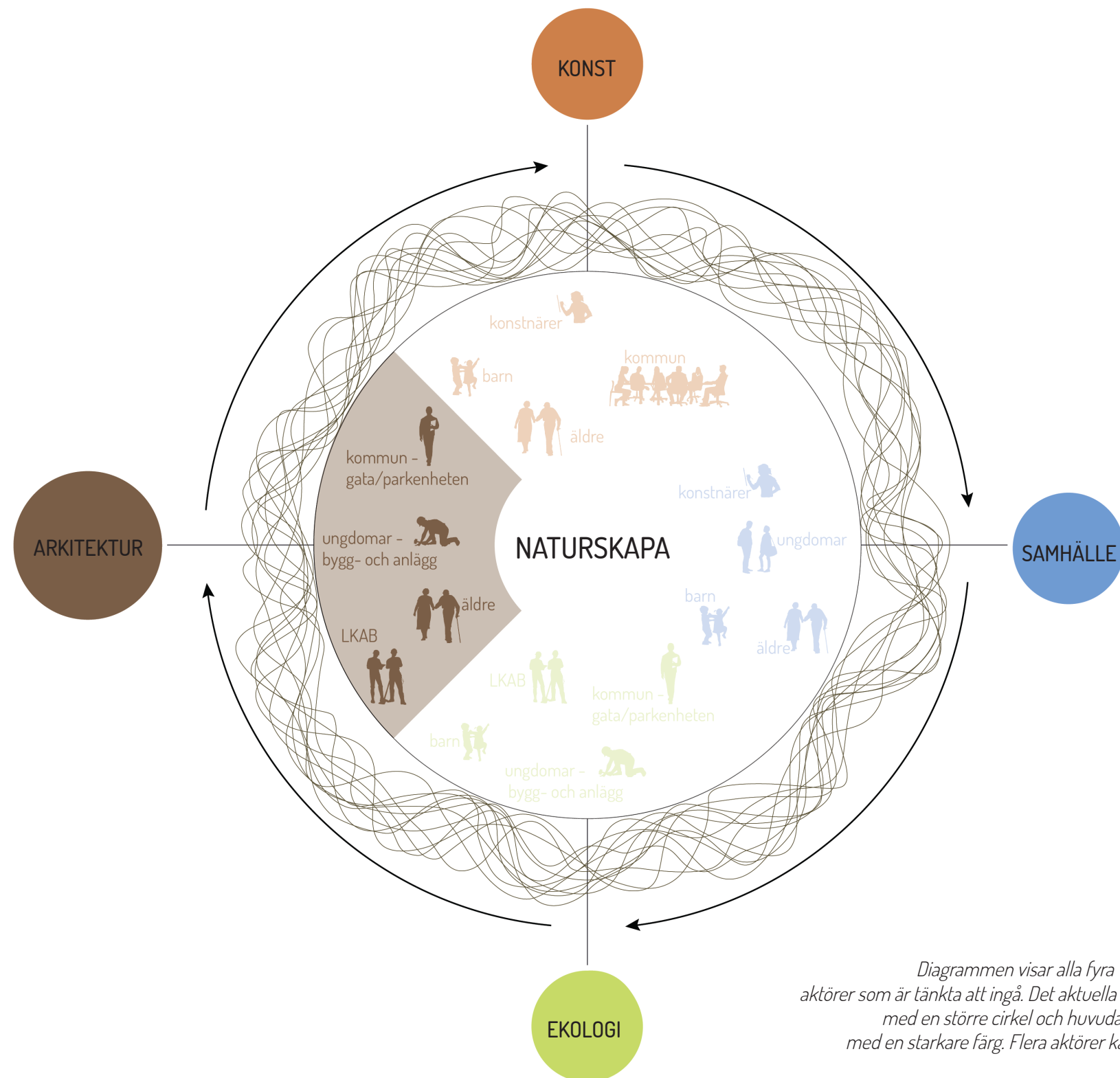
Workshopen pågår under hösten 2025, cirka vecka 35–45. Teamet är närvarande under kortare perioder för inventering samt för en kortare workshop med barn, som pågår samtidigt som Workshop 4.

VAD?

Tillsammans med eleverna skapar vi ett utsiktstorn med ett vindskydd under och en läktare/uteklassrum på ena sidan. Detta gör vi genom att kombinera återbrukat virke från Kåkstan och vid behov nytt material. Vi skapar nya strukturer och berättelser från gruvvarvet i Malmberget, med fokus på natur och kultur. Gruvhistorien ska inte raderas, utan ge plats för andra kvaliteter i Gällivare, så att dessa kan samexistera.

Med denna workshop vill vi lyfta samtalet om kulturhistoriskt arv, återbruk, resursanvändning, kreativt tänkande och gestaltning. Tornet ska gestaltas och byggas på ett sätt som möjliggör demontering och flytt. Genom att lära ut och dokumentera återbruksprocessen finns goda möjligheter att fortsätta bygga nya element för allmänheten av återbrukat material i kommunen. Målet är att denna workshop ska vara en start på en process som kommunen tillsammans med Lapplands gymnasium kan fortsätta.

Vi planerar också en spin-off workshop för barn där vi tillsammans bygger fågelholkar för svartvit flugsnappare, en fågelart som gärna äter myggor.

Diagrammen visar alla fyra workshops och alla aktörer som är tänkta att ingå. Det aktuella temat är markerat med en större cirkel och huvudaktörerna markeras med en starkare färg. Flera aktörer kan ändå inkluderas.

LÄRANDE

Workshopen inleds med samtal om arkitektens roll i platsskapandet. "Alla gillar gamla hus" är en mening som ofta hörs, inte minst i Gällivare. Hur skapar vi nya strukturer som tilltalar och lockar till sig människor samt väcker kreativitet och bär med sig lokal identitet? Tillsammans med eleverna utforskar vi vad som är karaktäristiskt för bebyggelsen i Gällivare och hur detta kan tolkas och exponeras på nya sätt. Hela processen av återbruk i workshopen kommuniceras med alla deltagarna så att hela kedjan i den cirkulära processen lärs ut även om några enbart deltar på en del.

Användning av resurser är ett annat tema som Workshopen kretsar kring. Hur kan vi ta vara på existerande material på ett smart, kreativt och hållbart sätt?

Redan idag är Gällivare kommun duktig på att flytta hus. Kommunen har en dokumenterad historia av flytt sedan 1915. Detta är något som skulle kunna vara vanligare i andra delar av Norrland och resten av Sverige. Vi föreslår att hus kan flyttas med cirka 10 mils radie för att behålla anknytningen till landskapet och samhället.

RISKER

Risken är att Tornet blir ett one-off i Älvrummet. Målet är att fler strukturer skulle byggas längs Vassaraälven för att stärka upp stråket ännu mer.

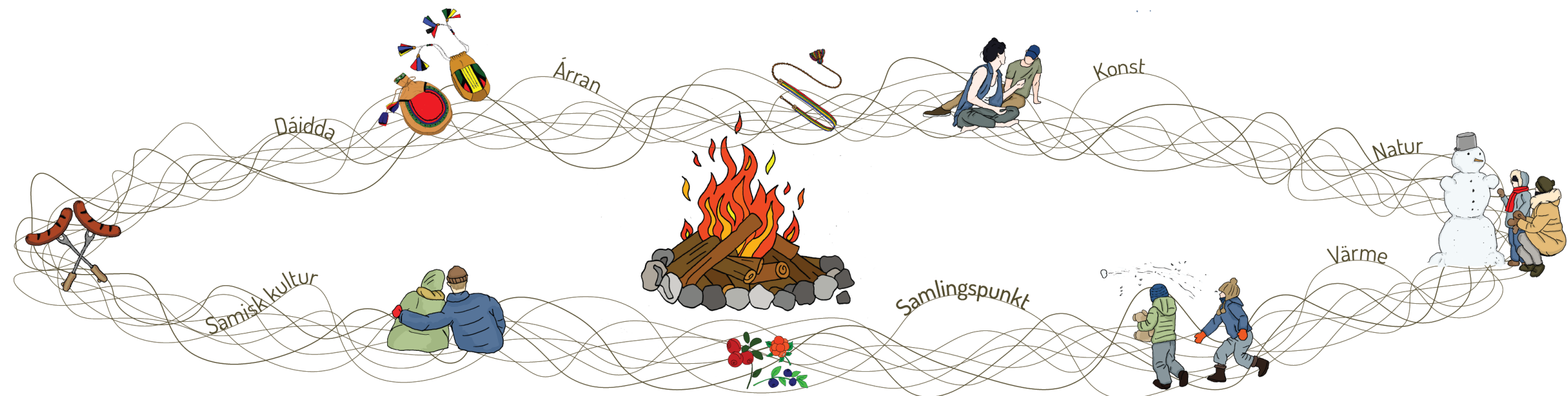
Bistert höstvädret kan ställa till problem, men enligt lärarna är eleverna vana vid att arbeta ute även vid kalla och regniga förhållanden.

Vår 2019 byggdes ett modulärt uteklassrum med vattenlekplats i Jubileumsparken, Göteborg. Arbetet leds av Recetas Urbanas och genomfördes av allmänheten. MARELD gestaltade lekplatsen samt agerade som processtöd och lokal partner åt arkitekterna. Foto: Jubileumsparken.

WORKSHOP GEMENSKAPA

Árran är det samiska namnet på eldstaden i byggnaderna lávvu eller gammen. Árran är den mest centrala punkten i lávvu, och i den samiska mytologin har eldstaden en mycket viktig betydelse. Sáráhká, en av de främsta samiska gudinnorna, hade sitt hem vid árran. Sáráhká var kvinnornas gudinna och skapelsens moder, samt gudinna för graviditet och förlossning. Det var vanligt att offra till henne vid härden. Sáráhká nämns ofta tillsammans med sin mor, Máttaráhká, och sina systrar Juoksáhká och Uksáhká, som spelade avgörande roller vid befruktning, födsel och barns första tid i livet. Dessa gudinnor var centrala i det dagliga livet.

I modern tid dras vi fortfarande till lägerelden som en samlingsplats. Att tända en eld eller ha en brasa kallas på nordsamiska för dolastallan. I samtal med gymnasieelever i september framkom det att en viktig utomhusaktivitet på fritiden för dem var att sitta vid en eld med vänner.

Elden har en central roll i mänsklighetens historia och har varit avgörande för vår överlevnad genom tiderna. Vi har döpt Workshop 4 till Gemenskapa, och i denna workshop, som löper parallellt med Byggskapa, fokuserar vi på att skapa samlingspunkter. I Gemenskapa kommer vi att bjuda in samiska konstnärer som ska arbeta konstnärligt med temat årran.

VARFÖR?

Området har traditionellt varit ett samiskt viste, och den samiska kulturen är en viktig del av Gällivares identitet, historia, nutid och framtid. Samerna är en av flera minoritetskulturer i Gällivare, och alla dessa kulturer är viktiga. Under de kommande åren kommer även andra minoritetsgrupper att lyftas i workshops. I detta projekt fokuserar vi särskilt på den samiska kulturen, då den har den längsta historien i området och en stark identitet knuten till platsen. Det finns många begåvade samiska konstnärer från Gällivare, och i denna workshop vill vi bjuda in dem för att bidra med sitt perspektiv på området vid älven. Vi vill arbeta med temat årran för att skapa en mötesplats som främjar mänskliga möten, värme och skönhet. Det är också viktigt att göra den samiska kulturen och närvaron mer synlig. Den samiska kulturen är nära kopplad till naturen, och det positiva användandet av naturen är en central del av vårt projekt. Vi strävar efter att underlätta sammanvävningen av konstnärliga och ekologiska perspektiv.

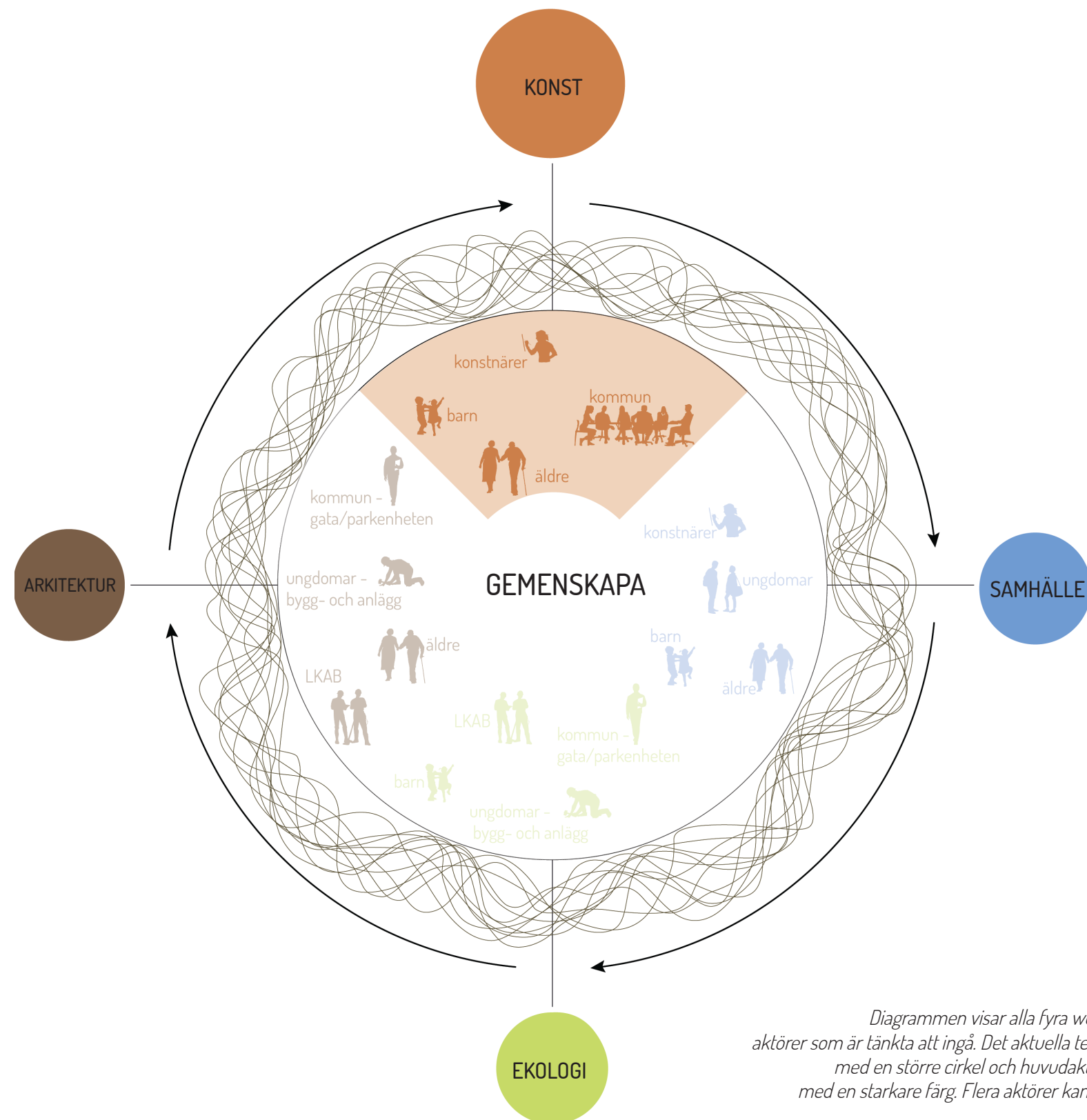
VEM?

De som är med och aktivt skapar konst vid årran är utvalda samiska konstnärer som bor i, eller kommer från, Gällivare.

Barn och ungdomar bjuds in tillsammans med Hembygdsföreningen för generations överskridande samtal om eldens betydelse. Workshopen pågår parallellt med Byggskapa, och vi ser fram emot att skapa en synergi mellan dessa workshops och främja möten mellan deltagare vid årran.

Vid bjuder in barn från Regnbåges förskola, Skierriförskola samt F-6, Mariaskolan F-6.

På kvällen bjuds allmänheten in att ta del av konsten och värmen vid elden och samtal om eldens betydelse.

Diagrammen visar alla fyra workshops och alla aktörer som är tänkta att ingå. Det aktuella temat är markerat med en större cirkel och huvudaktörerna markeras med en starkare färg. Flera aktörer kan ändå inkluderas.

HUR?

Designer och konstnär Ramona Salo kommer även att leda workshop 4 och vara delaktig i det konstnärliga arbetet.

Att skapa kontakt med lokala konstnärer kommer att ta tid och är en process som pågår under hela året. Intryck, idéer och inspel från tidigare platsbesök, workshoppen och diskussioner ska arbetas in i konstverket.

Ramona kommer att vara på plats för att hålla en föreläsning för kulturintresserade.

NÄR?

Vi genomför Gemenska i september 2025, i samband med workshop 3. Uppskattningsvis sker workshoppen under två dagar i vecka 36.

VAD?

Konstnärer arbetar platsspecifikt med temat ärran och skissar på idéer som kan bli färdiga vid något tillfälle. Vi skapar kontakt med lokala konstnärer under de tidigare workshoppen och utforskar kring elden under dessa. Processen är lika viktig som resultatet.

LÄRANDE

Syftet med workshoppen är att använda konstnärliga perspektiv och samisk kultur som utgångspunkt för att skapa en inkluderande plats. Den konstnärliga processen ska också ta hänsyn till platsens ekologiska mångfald och bidra till att bygga en mötesplats som speglar natur, kultur och immateriellt arv. Vi föreställer oss detta som en plats där människor kan mötas, men också en plats för reflektion, rekreation och kreativitet. Genom att involvera lokala konstnärer i processen lär vi oss mer om vad som är viktigt för konstnärer i Gällivare, samtidigt som vi lyfter fram den samiska kopplingen till området. Konst fungerar som ett pedagogiskt verktyg, där man genom kreativa uttryck kan kommunicera det som är svårt att sätta ord på.

RISKER

Det kan finnas svårigheter att hitta konstnärer som vill delta. Tilliten mot myndigheter / staten (som vi i denna process representerar) är låg och det kan krävas en hel del övertygande och förklarande för att få vissa konstnärer att vara med.

Dåligt väder kan försvåra workshoppen och vissa anpassningar kan behöva göras vid mycket vind och regn.

Land art och ekologi workshop i Tromsø, med landskapsprogrammet vid Arkitektshögskolan i Oslo/AHO och UiT Norwegian Arctic University, ledd av Elisabeth Sjødahl, docent AHO och ekolog Kari Anne Bråthen, professor AHO/UiT.

I Arktis växer stora områden igen med kråkbär där det tidigare hade en mångfald av växter. Landskapsarkitektstudenter testar platskonst genom att införliva estetiska former, inklusive användning av eld för att återställa biologisk mångfald. Ramfjordmoen september 2021 i Tromsø, Norge. Ansvariga lärare var Thomas Clemmensen och Kari Anne Bråthen, båda professorer vid UiT Norges arktiska universitet, Tromsø.

DOKUMENTATION

I fas 2 kommer vi att dokumentera processen med hjälp av foton, skisser, diagram och texter som sparas på en webbsida skapad för projektet. Att skriva, beskriva och berätta kommer fortsatt vara en naturlig del av processen. Genom webbsidan kan intresserade följa projektet och ta del av framsteg, även i andra kommuner, vilket bidrar till ökad kunskapsöverföring. Korta intervjuer med deltagarna kommer att ge ytterligare djup till innehållet och syftet med workshopen.

Som grupp har vi som mål att sammanställa en **populärvetenskaplig artikel för varje workshop**. Dessa artiklar ska publiceras i flera nordiska facktidskrifter för att sprida lärdomar och lyfta upp aktuella frågor i Norr.

Materialet som samlas in under fas 1 och fas 2 planerar vi att sammanställa i en **bok eller publikation**. Denna typ av tryckt material har visat sig vara ett effektivt sätt att nå en större publik och har ofta ett längre tidsperspektiv.

Processen kommer att dokumenteras på en webbsida som kommer att vara tillgänglig både för den breda allmänheten och för experter.

KUNSKAPSÖVERFÖRING

GENERELLT

Kunskapsöverföring handlar om att säkerställa att värdefull information och lärdomar inte går förlorade, utan istället sprids och tillämpas i olika sammanhang, organisationer eller över generationer. I detta projekt sker lärandet på flera sätt.

Det mest betydelsefulla lärandet sker **på plats bland deltagarna**, och även där sker det på olika sätt. En del av lärandet sker genom möten med andra människor, där erfarenheter och upplevelser, inte minst över generationer, utbyts. Deltagarna i workshopen kommer att lära sig nya perspektiv på naturen i urbana miljöer, återbruk, land art, och eventuellt även få en bredare förståelse för Gällivares kulturhistoria. De kommer också att lära sig om skapande, platsens krafter och inte minst om sig själva.

Genom att bjuda in **kommunanställda och beslutsfattare** vill vi bidra till att tankar om bland annat platsbyggande, medskapande processer, kreativ skötsel, naturen i urbana miljöer, kreolisering, kulturhistoria, lek, kulturliv och kreativitet beaktas i hur Gällivare kommun styrs. Detta ska ske på ett ödmjukt och inkluderande sätt.

Vi har en lång erfarenhet av att arbeta i nära relation till akademien och ser flera möjligheter för **samarbeten mellan projektteamet och akademiska institutioner**. Genom Mari Bergset och Kari Anne Bråthen har vi starka kopplingar till Universitetet i Tromsø (UiT), och genom Martin Allik till Chalmers. Projektet kommer även att tas upp i undervisningen. Vi har tidigare publicerat flera vetenskapliga och populärvetenskapliga artiklar och planerar att skriva minst en artikel för varje genomförd workshop. Populärvetenskapliga artiklar kommer att publiceras i skandinaviska arkitektur- och landskapsarkitektur-tidsskrifter. Vi deltar också regelbundet i konferenser (som IFLA och IWA) och planerar att presentera detta projekt på sådana plattformar.

Vi kommer att använda den inhämtade kunskapen i våra ansökningar om **praktiknära forskning** som bedrivs vid våra kontor vid sidan om projektarbetet. Särskilt fokus kommer att ligga på effekterna av grön omställning på norrländska samhällen. Luleå tekniska universitet och SLU Ultuna delar samma undervisningsintressen och flera kurser där teman från vårt arbete i Gällivare är aktuella. Genom vårt teams relationer till dessa undervisningsprogram kan samtal mellan programmen utvecklas vidare, vilket stärker och utvecklar bygden samt säkerställer att ännu mer kunskap sprids i Sverige.

LÄRDOMAR FÖR NORRA SKANDINAVIEN

Många samhällen i norra Skandinavien står inför samma utmaningar som Gällivare, och vi anser att de metoder för platsutveckling som vi föreslår i detta projekt är relevanta för alla dessa samhällen:

Platsutveckling genom interaktion på plats: I små samhällen har möten mellan människor stor betydelse och leder ofta till att resultatet blir mer än summan av delarna.

Inkluderande platsutveckling: När stora nationella aktörer har stort inflytande i små samhällen är det särskilt viktigt att etablera processer där individer kan delta och påverka.

Erkänna, lära sig om och bevara kulturell mångfald: Genom gemensamt fysiskt arbete, konst, kreativitet och lek kan vi bevara och fira den kulturella mångfald som är gemensam för många städer i norra Skandinavien.

Innovativ användning av inhemsk vegetation: Omlokalisering och insamling av frön är en metod som kan främja hållbara landskap.

Förstärkning av lokal identitet: Genom att använda lokal natur i stadskärnan kan vi stärka den lokala identiteten. Att hämta inspiration från storstäderna i södra Sverige kan ibland leda till en otydlig platsidentitet.

Klimatanpassade planteringar: I det norra klimatet kan trädgårdsväxter från varmare områden ha svårt att överleva. En lösning kan vara att starta en kommunal plantskola med fokus på lokala inhemska arter, i samarbete med exempelvis Kiruna.

Hållbara grönstrukturer: Vi behöver skapa mer hållbara grönstrukturer i stadskärnorna i norr som stödjer den lokala biologiska mångfalden.

Kreativ skötsel och förvaltning: Genom att anpassa verksamheter till kommunala budgetar och använda kreativ skötsel kan vi involvera specifika grupper och allmänheten i förvaltningen av de offentliga rummen.

Flytt och återbruk av byggnader och växtlighet: Återbruk och omlokalisering kan användas för att skapa hållbara och funktionella miljöer.

Metoder som underlättar immateriella processer: Vi föreslår att använda det materiella och rumsliga som verktyg för att stödja de immateriella processer som är kärnan i alla samhällen och som bidrar till att skapa långsiktigt hållbara livsmiljöer.

SKÖTSEL OCH FÖRVALTNING

En del av våra förslag kräver **förändring av existerande rutiner och förbättrad samverkan** mellan kommunala förvaltningar. Därför har vi med Heiti Ernits (RISE) i vårt team, fil. Dr. i Offentlig förvaltning med särskilt fokus på gränsöverskridande organisering. Under workshopen Naturskapa och Byggskapa han är med som åskådare och kritisk vän med syfte att observera och dokumentera samtalen med och emellan kommunanställda. I oktober 2025 kommer han att hålla ett digitalt samtal med kommunanställda där han kan inspirera och ge sina **rekommendationer för ökad samverkan mellan olika förvaltningar**.

KREATIV SKÖTSEL

Som en del av workshopen Naturskapa föreslår vi att metodiken **kreativ skötsel** testas i Älvrummet, med målet att på sikt använda denna metod i hela tätorten. Kreativ skötsel utgår från platsens unika förutsättningar, snarare än att följa generella mallar, och går hand i hand med designprocessen. Här pågår designen över flera år, där den inte ses som en engångshändelse utan som en pågående process. Den långsiktiga karaktären av kreativ skötsel ger också en kostnadsbesparande effekt.

Det inkluderande arbetssättet som etableras genom verkstäderna 2025, i samband med kreativ skötsel, kan bana väg för att ytterligare engagera gällivareborna i skötseln och utvecklingen av området genom framtida workshops. Detta är även ett pedagogiskt och inkluderande sätt att föra samtal om grönområdets estetik och vilket uttryck vegetationen ska ha i arktiska urbana miljöer.

FÖRVALTNING AV BYGGNADER

De byggnader som har flyttats från Kåkstan och Malmberget har hög materialkvalitet och många år kvar. Det återbrukade materialet bär spår av användning, vilket gör det naturligt att inkludera konstnärer, allmänheten, barn och elever i enklare arbeten som måleri, inredning eller ombyggnation. Här kan även Bygg- och anläggningsprogrammet samt Teknik- och designprogrammet spela en större roll. Stadsodlarna tar över förvaltningen av växthusen.

Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen koordinerar förvaltningen av Tornet, vindskyddet och andra byggda strukturer. Ungdoms-, fritids- och kulturförvaltningen skulle koordinera förvaltningen av kulturvillan Vassara, medan hyresgästerna ansvarar för det praktiska arbetet på plats. Förvaltningen av enklare strukturer sker vanligtvis årligen, med eventuella insatser för rengöring av klotter eller reparation av skadegörelse.

EKOLOGISKA PRINCIPER

Utifrån våra analyser och besök i Gällivare verkar det som att den lokala naturen tas för given. Den förbrukas när det uppstår behov för utbyggnad av industri eller samhällsfunktioner, och undanröjs vid anläggning av nya bostads- eller industriområden. Den utnyttjas inte som en resurs vid utveckling eller uppgradering av stadsområden. Överväxt får fritt spelrum, vilket gör vissa områden svårframkomliga för de som rör sig där

Dessa observationer har lett oss till att etablera en rad **ekologiska principer**:

Inventering i Gällivare och information från kommunanställda tyder på att det finns en liten yta med fast mark som är opåverkad.

Princip I: Redovisning av naturen i kommunen.

Gör en (ungefärlig) plan som visar områden som inte påverkas av industri och annan utveckling (inklusive trädgårdar och anläggningar med gräsmattor) - eventuellt begränsade till fast mark - så behovet av att tillåta inhemsk flora utrymme.

Kantvegetation, slyet och intakt landskap längs älven är viktiga för vattenkvaliteten i Vassara älv.

Princip II: Ingrepp längs älven bör begränsas. Våtmarksvegetation som myr, sump- och älvvegetation måste bevaras. De bidrar till förbättrad livsmiljö och som översvämningsskydd.

Korridorerna ska öppnas ända ner till älven, med detta ska göras i korta sträckor längs älvkanten för att hålla älvvegetationen intakt.

Slyet har en viktig funktion som vegetationsbildare och är centrala för vegetationstyper. Träd, buskar och grenar kan till exempel lägga sig i vattnet och bromsa vattenhastigheten, fånga alloktont material, skapa livsmiljöer (mat och lugnare vatten) för fåglar och fiskar med mera. De kan också skapa skydd mot vind och sol och insyn. De har pollen och mat till insekter på våren innan de flesta andra växter är igång. De är även bra betesväxter.

Inventering i Gällivare, i projektområdet längs Vassaraälvens strand, tyder på igenväxt och att områden med inhemsk ängsflora minskar.

Princip III: Motverka igenväxt.

För fast mark längs älven finns det historiska skäl (såsom renbete, annat bete t.ex. boskap, eller slåtter) för ett öppet kulturlandskap, och en troligen rikare ängsflora än idag. Detta bör återskapas.

Öppna vegetationstyper är på tillbakagång i Sverige och detta bör motverkas, även i Gällivare och detta kan göras genom att gamla kulturlandskap återskapas. För att göra detta behövs en plan för områden som kan "rensas"

från vedartad tillväxt där både buskar och träd som skuggar och tränger undan framför allt ängsfloran tas bort. Detta kan om möjligt göras av betande djur.

Arter som noterats vid inventering i Gällivare, både i centrum och i projektområdet längs Vassaraälvens strand, tyder på en artrik inhemsk flora.

Princip IV: Använd inhemska arter som tål arktiskt klimat.

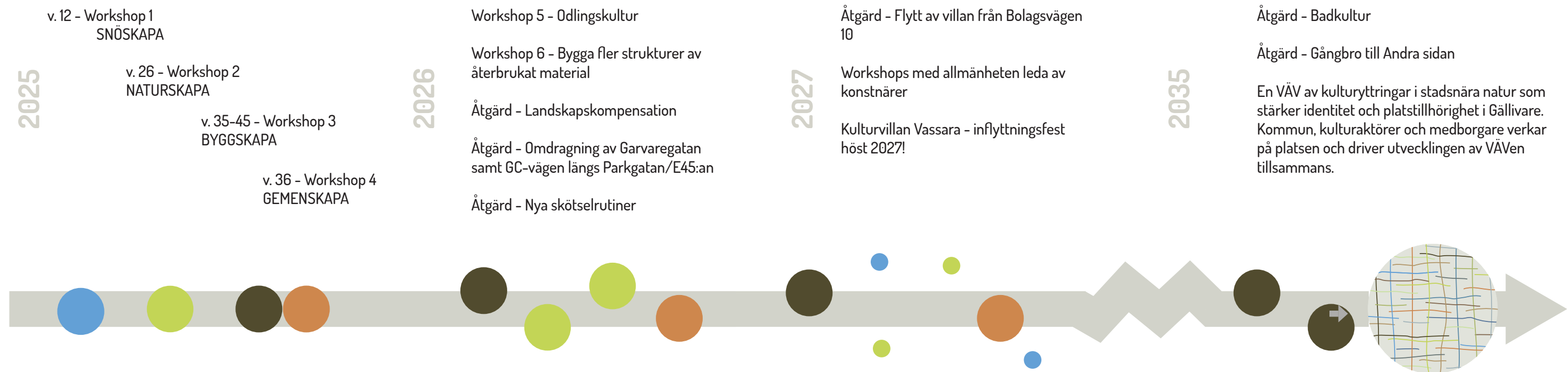
Användning av inhemska arter istället för introducerade arter är en viktig princip för att stärka den lokala floran samt för att stödja andra organismer. Växter som primärproducenter utgör grunden för nätverk av andra inhemska arter som är beroende av dem för näring. Genom att använda inhemsk flora kan vi även stärka en nordlig och arktisk identitet.

I öppningar ned mot ån kan ytor med vegetationen slås. Istället för att skapa gräsmattor, kan man så frön från lokal flora (vilket kan innebära att arterna redan finns där), eller använda återplantering. Torrare områden är mer lämpliga för denna typ av åtgärder, medan blötare områden tenderar att ha stark tillväxt och en större upplevelse av "ogräs". Det är också viktigt att sätta upp en etableringsfas med tydlig information till användarna och exempelvis skicka ut ett lokalt fröpaket till alla invånare.

SAMMANFATTANDE TANKAR

För att uppnå skötsel enligt ovan de ovan beskrivna principer är det viktigt att **kommunens driftpersonal är med i hela processen**. De **ekologiska principerna för kreativ skötsel tillåter en dynamik och förändring av vegetationen** utan att planteringarna "förstörs". Inhemsk art och ekologiska principer kommer i längden att vara mycket mer robusta och kräva mindre skötsel än traditionella metoder. Detta är en av de innovativa och viktiga fördelarna med att anlägga en park på detta sätt.

FÖRSLAG 2025 TILL 2035

I mars 2025 initierar vi en serie av fyra workshops för att kreativitet, lek, natur och kultur ska ta mer plats i centrala Gällivare. Syftet är att skapa en ny **arena för kulturliv, både inomhus och utomhus**, i Älvrummet. Platsen är väl synlig, annonserar Gällivare från E45:an och ligger bara ett stenkast från centrum samt vid den populära Kulturstigen. Visuellt i landskapet är Älvrummet en länk mellan Dundret och tätorten. Vi bjuder in barn, elever och äldre, kommunanställda och konstnärer, beslutsfattare, och allmänheten till dessa evenemang för att tillåta så många som möjligt att medverka samt initiera **nya möten**. Dessa workshops ger människor en chans att uttrycka sig och kan bidra till att hitta nya sätt att använda Älvrummet, vilket kan bli en **pilot i en flerårig process** för att utforska framtida behov i Gällivare.

Året efter vår inledande workshopserie **skalas vårt angreppssätt upp**. Fler byggnader från Kåkstan kommer att återbrukas för att skapa ett växthus, möbler och inramning för den befintliga stadsodlingen. Två ytterligare sittplatser med vindskydd byggs mellan älven och Kulturstigen. Arbetet leds av Byggprogrammet på Lapplands gymnasium. Mer omfattande landskapskompensation genomförs på befintliga gräsmattor samt på den sanerade ytan utan vegetation vid E45:an. Som en del av förberedelserna inför flytten av Bolagsvillan 10 från Malmberget 2027 genomförs markarbeten och Garvaregatan kommer att dras om. Dessa arbeten genomförs av Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen med finansiellt stöd från LKAB, som även ansvarar för själva flytten av villan. Förslaget är att Bolagsvägen 10, efter flytten, ska döpas till **Kulturvillan Vassara**.

Under året 2027 byggs **kulturvillan Vassara** upp och har invigning i oktober. Kreatörer och konstnärer, allmänheten, barn och elever med mera ska inkluderas i enklare arbeten så som måleri, inredning, trädgårdsarbeten. Hela invigningsmånaden följs av flera workshops led av framtida hyresgäster med fokus på **kreativitet, lek, natur och kultur**. Samarbetet med Byggprogrammet samt Teknik- och designprogrammet fortsätter med medverkan från anställda på Samhällsbyggnads- och teknikförvaltningen samt Ungdom-, fritid- och kulturförvaltning. Det är nu den sista nämnda börjar koordinera förvaltandet av kulturvillan Vassara medan själva hyresgäster genomför det praktiska arbetet på plats.

Fram till 2035 är vår vision att Älvrummet har utvecklats till ett område där **lokal kulturhistoria, berättelser, natur och skapande lyfts fram och sprids vidare** till andra delar av Gällivare. Kulturstigen har utvecklats och har hållplatser av olika karaktär - ytor för odling- och permakultur, områden med återskapad natur som tillgängliggörs med hjälp av spänger, vindskydd och utsiktstorn, ett kallbadhus som förstärker badkultur och så klart även ett nytt hem för skapare i Gällivare i form av kulturvillan Vassara. Här finns plats till konst, design, natur och kultur. Ett café kan lyfta lokal matkultur och förstärker bandet mellan stadsodlingen och besökare.

ILLUSTRATIONSPLAN 2035

REGNBÅGENS FÖRSKOLA

GRILL OCH VINDSKYDD
av återvunnet material
från Kåkstaden

kantzona
motverka
igenväxing

äng / höggräs

klippt stig

disp. snöupplag

kantzona

UTSIKTSTORN
av återvunnet material
från Kåkstaden

utsikt

återskapad ficka
av kulturlandskap

äng / höggräs

kantzona

badplatsen

kantzona

KALLBADHUSET
av återvunnet material
från Kåkstaden

KULTURVILLAN VASSARA
från Malmberget

fågelholkar
(fåglar äter myggor)

återskapad ficka
av kulturlandskap

ekologisk kantzona
skydd mot vind, sol och insyn

motverka igenväxing
sikt från tillfartsvägen (E45)

äng / höggräs

klippt stig

naturön

ÅRRAN

disp. snöupplag
skydda mot vägbuller

naturöar

flexibel yta
torktålig äng
med grus / stensmjöl
innehåller arter
skär endast vid behov

VERKSTADEN
från Malmberget

gräs

gång- och cykelväg

naturön
med sittkant

"stepping stones",
leka under träd

fågelholkar
(fåglar äter myggor)

disp. snöupplag

äng / höggräs

äng / höggräs

bilväg

äng / höggräs

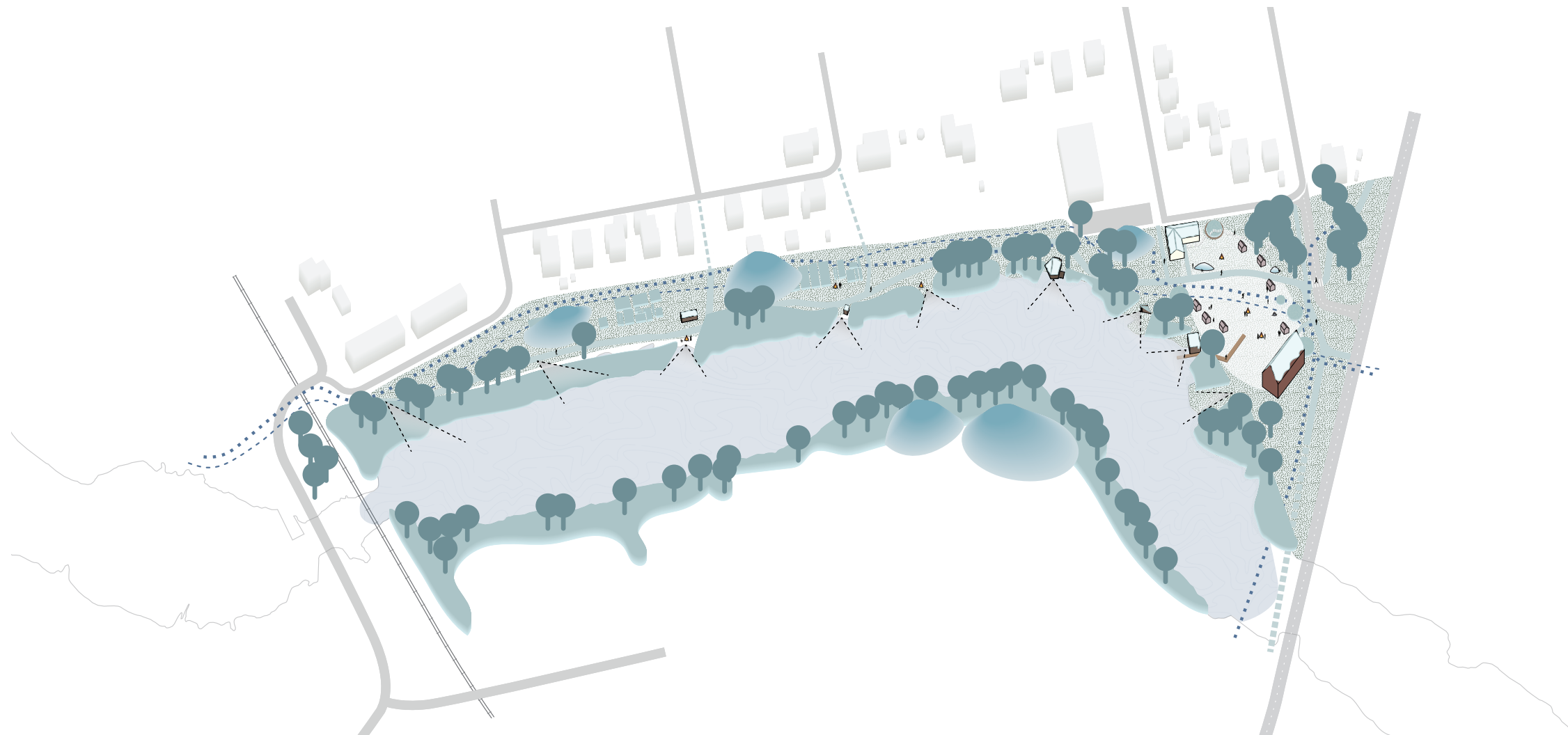
Skala 1:500 A3

ÄLVRUMMET VISIONSPLAN 2035

- De flyttade byggnaderna från Malmberget, tillsammans med naturöar, skapar en gårdsyta som fungerar som en flexibel mötesplats och arena för aktiviteter som varierar beroende på årstid.
- Kulturvillan Vassaras placering dämpar buller från motorvägen E45, i kombination med flyttad vegetation.
- De mindre nya strukturerna, byggda av material från Malmberget, skapar informella mötesplatser och hållpunkter längs Kulturstigen.
- Kopplingen till stadskärnan stärks genom Länsmansgatan och nya mötesplatser.
- Vegetationen längs älven har gallrats och öppnats upp på flera ställen för att skapa fysisk och visuell kontakt med älven.
- Gräs- och grusytor har förvandlats till ängar med inhemska arter från det historiska kulturlandskapet
- Gällivareborna har fått en ny och inkluderande mötesplats där sociala relationer, identitet, kulturella värden och gemenskap stärks.
- De processer som startades i och med workshoparna 2025 fortsätter genom fortsatt aktivitet och platsbyggande eventet vid Älvrummet, och förhoppningen är att lokala aktörer ska ta över mer och mer.
- Den nya mötesplatsen stärker Gällivares identitet som kulturstad och är en entré då den ligger vid motorvägen E45.

ÄLVRUMMET VINTERTID VISIONSPLAN 2035

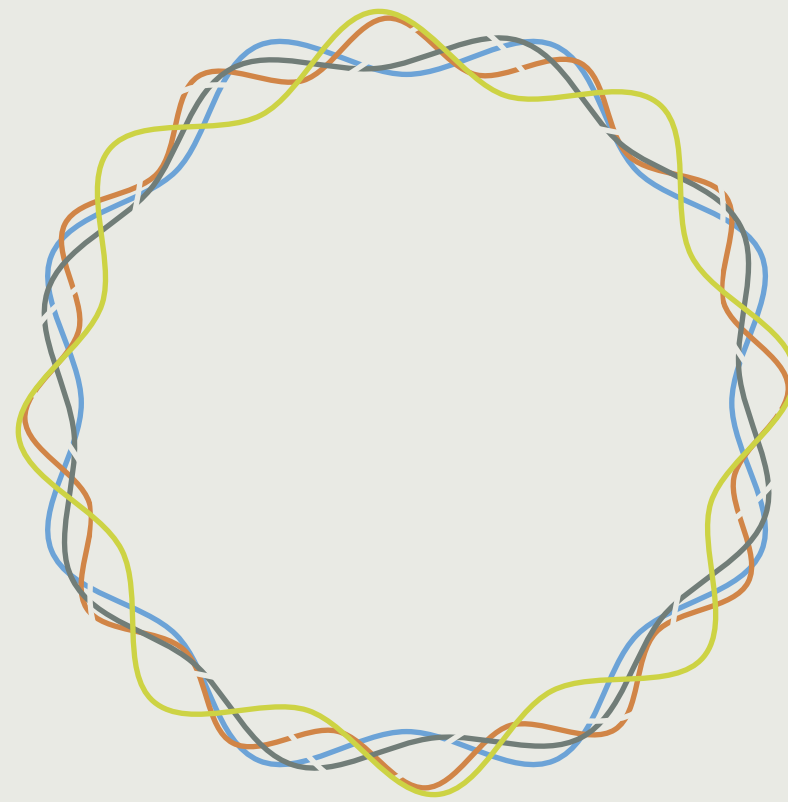
AVSLUT

Ibland behövs ett utomstående perspektiv för att både se det vackra och det fula i en ort. Man kan bli hemmablind och missa potentialen i äldre bebyggelse, skönheten i en naturlig planteringsmångfald eller värdet av en rik kulturhistoria i sin egen hembygd. Att komma till en plats som utomstående och försöka förstå relationer, drömmar och rädslor tar tid. Under vår arbetsprocess har vi haft som mål att överbrygga detta genom nära kontakt med lokalsamhället.

Under det gångna halvåret har vi haft tät kontakt med flera inom kommunen, genomfört samtal med Hembygdsföreningen och elever på Lapplands gymnasium, samt pratat med lokala konstnärer och allmänheten. Inför och under de fyra workshoparna 2025 kommer vi att lära känna platsen ännu bättre, stärka våra kontakter i Gällivare och bygga nya. Genom att skapa mötesplatser, bjuda in till fika och visa vilka vi är och vad vi vill med vårt arbete, kan vi bygga ett bredare förtroende. Detta förtroende växer successivt med varje workshop.

Vi behöver en bred kontakt med Gällivareborna, eftersom vårt projekt handlar om att skapa mötesplatser för dem. Genom samarbete, dialog och kreativitet kan vi nå en djupare förståelse för vad som krävs för att skapa hållbara och attraktiva mötesplatser. Vår process bygger till stor del på dialog, kunskap och förtroende. Gestaltningen av våra fysiska prototyper på plats bygger i sin tur på denna process. En transparent och ärlig arbetsmetod, som vilar på kommunikation, kunskap, möten och förtroende, är avgörande för att processen ska kunna leva vidare. Genom de fyra workshoparna under 2025 vill vi skapa bästa möjliga förutsättningar för lokala aktörer – såsom kommunen, konstnärer och gymnasieskolan – att ta arbetet vidare under kommande år.

Genom vårt arbete presenterar vi metoder och verktyg för inkluderande platsutveckling, med utgångspunkt i lokal kulturell och biologisk mångfald. Dessa har stor potential att spridas, så att andra små och stora samhällen i norra Skandinavien kan ta efter och utveckla sina egna lokala variationer av processen, vilket stärker deras samhällen.

MARELD

LO:LE

Ramona Salo

Kari Anne Bråthen

RISE